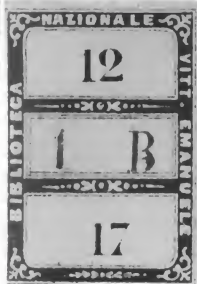

**BREVIS EXPLICATIO
DIALECTICÆ JUXTA
MENTEM D. THOMÆ.
AUTHORE RMO. P.M.
FR. FROYLANO...**

Froilàn Diaz de los Llanos

1582

BREVIS EXPLICATIO
DIALECTICÆ
JUXTA MENTEM D. THOMÆ.

AVTORE .

Rmo. P. M. Fr. FROYLANO DIAZ LE-
gionensi, filio Conventus S. Pauli Vallis-
Oletani, Regio Consiliario in Supremo
S. Inquisitionis Senatu, &c.

Anno

Quaresima

VALLEIS OLETI: Apud Viduam JOSEPHI
RUECA, in Via de Samano.
U.C.M.

NOS FR. ANTONIUS

CLOCHE,

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSOR, AC
totius Ordinis Prædicatorum humilis Ma-
gister Generalis, & servus.

Veneris nostri est, interdum nos
 volentes currere, incitare,
 interdum verò currentibus
 quoquè calcar addere. Sanè
 non cum levi gaudio nos-
 tro accipimus te R. A. P.
 M. Fr. Froylanum Diaz,

Collegij nostri S. Thomæ Regentem, &
 Complutensis Universitatis Publicum S.
 Thomæ Præmarum in Sapientia, & Doc-
 trina D. Thomæ apprime instructum, quod
 que non sine scholæ nostræ fructu, eius doc-
 trinam per aliquod annos in nostro insigni
 Collegio D. Gregorij Vallis Olesani publice

A 2

distat

dictaveris, atque ad aliqua ingenij tui in
publicum exhibenda opera te accinxeris;
quare tenore præsentium, & officij nostri
authoritate in meritum sanctæ obedientiæ,
quo tibi majus assurgat incitamentum, præ-
cipimus tibi, atque strictè mandamus, ut
Cursum integrum artium omnino perficere
proposse, componendo satagas, atque typis
mandare procures, quo juvenus promp-
tior, & utiliori studio utilitèr imbuatur:
cetera deinceps tibi præcepturi, quæ ex
gratia tibi à Domino talentis speramus.
Datis Romæ in Conventu nostro
Sæcrae Theologie super Minervam. Die 30. Aug.

Antonius Cléche.

Mag. Ord.

Reg. Fol. 16.

Fr. Joseph de Savabia.

Mag. & socius.

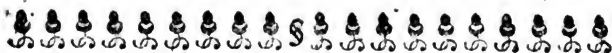
LICEN

LICENCIA DE LOS SUPERIORES.

TIENE el Reverendissimo P. M. Fray Froylán Diaz, Cathedratico de Prima de la Universidad de Alcalá, licencia del M. R. P. M. Fr. Domingo Perez, Provincial de la Provincia de España, del Orden de Predicadores, y Cathedratico de Prima de la Universidad de Salamanca: Del Ordinario: Y del Consejo Supremo de Castilla; para imprimir vn Libro intitulado *Brevis Explicatio Dialectica*, el qual aprobaron por la Religion los M. RR. PP. Fr. Pedro de Santa Marla, y Fr. Agustín de Sandoval, Lectores de Theologia de el Real Convento de Nuestra Señora de Atocha: Por el Ordinario los M. RR. PP. MM. del Colegio del Carmen Descalzo de Alcalá: Y por el Consejo, el Rmo. P. M. Fr. Francisco Blanco, Predicador de su Magestad, Calificador de la Suprema, y de su Junta.

SU:

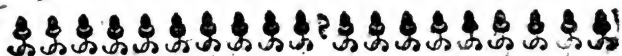
SUMA DEL PRIVILEGIO.

TIENE Privilegio, por tiempo de diez años, el Ilmo. Señor Don Fr. Freylán Díaz de Llanos, Obispo que fué electo de la Ciudad de Avila, del Consejo de su Magestad en el Supremo de Inquisicion; Confessor que fué de la Magestad de CARLOS II. Cathedralico de Prima de la Vniversidad de Alcalá, y Regente de los Colegios de Santa Thomàs de dicha Ciudad, y S. Gregorio de Valladolid del Orden de Predicadores, para que ninguno, sin su licencia, pueda imprimir este Libro intitulado *Brevis explicatio Dialecticæ*. Dado en Madrid en 17. de Agosto de 1705. años. Del qual hizo cession su Señoria Ilma. en el Convento de San Pablo de Valladolid, de donde es hijo, como de ella consta. que està en el Archivo de dicho Convento.

SUMA DE LA TASSA.

LOS Señores del Consejo Real tassaron este Libro intitulado *Brevis explicatio Dialecticæ*, à seis maravedis cada pliego, como mas largamente consta de su original.

AY

A *Y Paulina del Señor Nuncio de su Santidad, para que ninguna Persona, de qualquier calidad, y condicion que sea, pueda imprimir, ni hazer imprimir Las Sumulas Disputadas, Logica, Philosophia, Generpcion, Anima, y Metaphysica, que ha escrito el Illustrissimo Señor Don Fr. Froylan Diaz de Llanos del Orden de Predicadores, hijo del Convento de San Pablo de Valladolid, fr orden de dicho Convento, despachada en Madrid à veinte y seis de Noviembre de mil seiscientos y noventa y cinco años; refrendada de Don Christoval Ipoliti, Escritor de Paulinas, y firmada de su Illustrissima, y su Abreviador, y sellada. Como mas largrmente consta de ella, que queda en el Archivo del Convento de San Pablo de Valladolid.*

PROOEMIUM.

Sicut brevis in volatilibus apis, & initium dulcoris fructus illius, ita quidem brevis est Dialectica, sed initium dulcoris, ejus disciplina, ad discendum facilis; ad prosequendum utilis, cognoscendi principium, proficiendi lucrum. clypeus in pugna, murus in victoria, semper in milicia, sed semper in palma, & si brevia sunt præcepta, quæ continet, dulcedinis tamen grana comprehendit semper candida, si non fiat culpæ ruginè tenebrosa, & si semel planta sit corpore grandis, vobis Pater, Frater, & si aul juvenis omnis, vobis, inquam, proficiet, si peccatum absit, iuvabit multum, si desit delictum, aut si eam quæritis gratia Divina, & non vanitate terrena. Et tandem, Christiane Lector.

*Si fugis errorem, verumque dulciter amas,
Norma sit Aquinas omni tibi tempore Thomas.
Cum quo sit.*

CAP.

CAPITULUM I. PROOEMIALE
DE
OPERATIONIBUS
INTELLECTUS.

§. I.

Quid sint operationes predictæ.

U M munus proprium
Dialecticæ sit operatio-
nes intellectus dirigere,
ante reliqua iustum erit
de operationibus inte-
lectus disputare: non
quidem de operati-
onibus intellectus agentis,
qui cognoscitivus non est; sed intelec-
tus possibilis, qui solus potest percipere
veritatem. Triplex igitur est intellectus
possibilis

CAP. I. PROOEM.

possibilis operatio sicut 1. *post. lect. 1. & 1. p. q. 65. art. 1.* docet Ang. Doct.

Prima operatio *simplex apprehensio* appellatur: illa videlicet actio, per quam intellectus res simplices apprehendit, nihil de illis affirmando, vel negando. Secunda operatio dicitur *compositio, vel divisio*: quando videlicet intellectus de re primò apprehensa aliquid affirmat, vel negat: & dum affirmat, dicitur componere, quia prædicatum cum subiecto conjungit: dum verò negat, dicitur dividere; quia prædicatum separat à subiecto. Tertia vero operatio denominatur *discursus, seu ratiotinatio*: quando scilicet intellectus ex vno cognito, alterum deducit, & infert: diciturque discursus, quatenus intellectus de vno currit, aut discurret ad aliud: Et discursus iste debet esse secundum causalitatem: sicut quando deducimus unum ex alio, tanquam ex causa, & principio: ita quod primus actus, quo causam attingimus, sit causa alterius actus, quo attingimus conclusionem illatam.

§. II.

Numerus operationum explicatur.

Operationes prædictæ sunt tantum tres; & non plures, vel pauciores. Ratio autem ea est. Quia istæ requiruntur, & suffi-

ciuntur

ciunt, ut intellectus perfectè veritatem attingat. Ergò nò sunt plures, vel pauciores. Prob. ant. Intellectus non statim à principio, sed per successionem quandam, & discursum, venit in perfectam cognitionem veritatis. Sed ad discursum tres operationes assignatæ requiruntur, & sufficiunt. Ergò operationes prædictæ requiruntur, & sufficiunt ad perfectè cognoscendam veritatem. Prob. min. Ad discursum pertinentem ad tertiam operationem, requiruntur propositiones pertinentes ad secundam: & ad propositionem requiruntur termini pertinentes ad primam. Ergò ad discursum tres operationes assignatæ requiruntur, & sufficiunt.

Sed instabis. Quidquid fit per tertiam operationem potest fieri per secundam. Ergò tertia superflua est. Prob. ant. Per tertiam operationem fit ordinatio, & dispositio permissarum. Sed secunda operatio etiam est ordinativa. Ergò quidquid fit per tertiam, potest fieri per secundam.

Respond. neg. ant. & ad prob. dist. min. Ordinativa entitativè: conc. min. illativè: nego min. & conseq. Quia secunda operatio solum ordinat enuntiando unum de alio. Et ideo ad ipsam pertinet propositio categorica, &

etiam

etiam propositio hypothetica; non tamen secunda operatio ordinat inferendo unum ex alio; nam hæc ordinatio est formalitèr distincta à compositione enuntiativa; & ita non ad secundam operationem, sed ad tertiam solam pertinere debet.

Dices: Diversitas compositionis enuntiativæ, & illativæ non est distincta formalitèr. Ergo sicut una, ita etiam alia ad secundam operationem pertinere debet. Prob. ant. Eadem propositio potest esse enuntiativa, & illativa simul; ut constat in propositione conditionalis, quæ est enuntiativa, & simul importat bonitatem consequentiæ. Ergo diversitas compositionis enuntiativæ, & illativæ non est distincta formaliter.

Resp. dist. secund. ant. eadem materialitèr: conc. ant. formalitèr: nego ant. & conseq. Quia propositio conditionalis habet duplicem formalitatem, enuntiativè videlicet, & illativè; secundum primam pertinet ad secundam; secundum alia verò pertinet ad tertiam: sed hoc ideò, est quia utraque formalitas est diversa formalitèr; & ideò licet propositio materialitèr una sit, formaliter tamen diversa est.

CA.

CAPITULUM II.

De quator propositionibus.

ULTRA dicta tamē; notitia præhabenda est de quator propositionibus; quas in limine permittunt plures, & prima est. *Quod dialectica est prima acquisitione; sed non prima dignitate.*

Probatur prima pars. Quia illa scientia est prima acquisitione, quæ tradit modum acquirendi alias scientias, sed dialectica tradit modum acquirendi alias scientias. Ergo est prima acquisitione. Pat. min. Quia scientiæ acquiruntur per definitionem, divisionem, & argumentationem. Sed dialectica docet definire, dividere, & argumentare. Ergo tradit modum acquirendi alias scientias.

Secunda verò pars prob. Quia dignitas, & perfectio scientiæ desumitur ab objecti perfectione; sed objectum dialecticæ imperfectius est, quam objecta aliarum scientiarum, siquidem objectum aliarum scientiarum sunt entia realia, & objectum dialecticæ est ens rationis, quod quidem est fictum. & minus perfectum ente reali. Ergo dialectica non est prima, sed potius infima in dignitate.

Dicēs: Dignitas scientiæ sumitur ab objec-

DE QUAT. PROP.

to formaliter in esse objecti, & non ab illo materialiter sumpto. Sed objectum dialecticæ formaliter in esse objecti est saltem æquè perfectum: Ergo dialectica, est æquè perfecta cum alijs, & non infima dignitate. Probat. min. Objectum dialecticæ formaliter est ita simpliciter scibile, sicut objecta aliarum scientiarum: Ergo æquè perfectum est.

Resp. neg. min. & ad probat. dist. ant. Ita secundum rationem communem: conc. ant. secundum rationem particularem; nego ant. & conseq. Objectum namque dialecticæ est simpliciter scibile; & ita simpliciter, sicut ens reale secundum rationem communem scibilis; in qua omnia scibilia conveniunt univoce. Non tamen est ita simpliciter scibile secundum rationem particularem: quia sicut abstractio dialecticæ est minus perfecta, ita objectum dialecticæ secundum particularem differentiam minus perfectum est, & non ita simpliciter scibile, licet absolute sit scibile simpliciter: Eo quod scibilitas summitur à connexionione passionum cum essentia, & ens rationis ita connectitur cum suis proprietatibus, sicut ens reale cum suis.

Secunda propositio est: *Quod dialectica est ars disputandi.* Quia ea est ars disputandi, quæ

quæ tradit regulas, & præcepta conducantia ad disputandum; sicut ea ars, quæ tradit regulas ad pingendum, apelatur ars pictoria, & verè dicitur ars pingendi. Sed dialectica tradit regulas, & præcepta disputandi, si quidem disputatio fit per argumentationem; & dialectica docet argumentare, & facere syllogismos: Ergo dialectica verè ars disputandi dicitur.

Tertia propositio est: *Dialecticam dirigere triplicem operationem intellectus*. Quia intellectus in omni sua operatione potest errare. In prima quidem, applicando rei apprehensæ secundam intentionem illi repugnantem, ut si hominem apprehendat cum intentione generis. In secunda verò errare potest, affirmando de subiecto prædicatum, quod illi non convenit: & in tertia errare potest male disponendo præmissas, sed dialectica tollit prædictum errorem, quem potest intellectus habere, modo iam dicto: Ergo dialectica dirigit triplicem operationem intellectus. Prob. mia. Dialectica docet, cui subiecto tribuenda est talis, vel talis intentio generis, aut speciei; & similiter quod prædicatum, & subiectum in vera propositione debent supponere pro eodem,

&

& etiam quomodo syllogismus construendus est, ut nulum habeat defectum: Ergo dialectica tollit supradictum errorem.

Arguitur: Prima operatio non potest errare formaliter. Ergo dialectica non potest primam operationem dirigere. Probat. ant. Prima operatio attingit rei quidditatem. Sed circa quidditatem nequit esse error: Ergo prima operatio non potest errare formaliter. Probat. min. Cum quidditas rei consistat in indivisibili, vel tota attingitur, vel nihil attingitur, sed si tota attingitur non datur error, & si nihil attingitur, error non datur; quia errare, est attingere rem cum aliquo defectu. Ergo circa quidditatem nequit esse error.

Respond. dist. ant. Errore compositionis, conc. ant. errore inordinationis, nego ant. & consequ. Quia prædicamenta pertinent ad primam operationem, & ita ad illam pertinet, predicabilia in prædicamento ordinare, & consequenter animali tribuere intentionem generis, & homini intentionem speciei: & cum intellectus dialecticæ ignarus possit res è contra disporre, & homini tribuere intentionem generis, inde fit, priam operationem errare posse, male prædicabilia

lia in prædicamento ordinando, & adhuc errorem tollendum esse necessariam dialecticam; quamvis prima operatio errare non possit errore compositionis; eo quod compositiva non est.

Quarta denique propositio affirmat: *Quod in dialectica à termino est incipiendum.* Et probat. Quia à simplicioribus, & imperfectioribus incipiendum est, eo quod ars imitatur naturam, & natura ab imperfectioribus, & simplicioribus incipit; sed inter omnia ad dialecticam pertinentia simplicior est terminus: Ergo ab illo incipiendum est. Probat. min. Omnia pertinentia ad dialecticam sunt, oratio, propositio, & syllogismus; sed hæc omnia componuntur ex terminis, & terminus ex nullo componitur: Ergo terminus inter omnia simplicior est.

Arguitur. Vox, & significatio sunt simpliciores termino, quia terminus ex voce, & significatione componitur, & pars semper est simplicior toto: Ergo à voce, & significatione, prius quam à termino, incipiendum est.

Respond. dist. ant. simpliciores absolute conc. ant. intra lineam dialecticam: neg. ant. & conseq. Quia licet vox, & significatio sint

B

Ami

simpliciores termino, non tamen pertinent ad dialecticam, sed ad Gramaticam & Rethoricam; & ideo non prius ab illis incipiendum est in dialecticas sed prius incipiendum est a termino, qui inter omnia pertinentia ad dialecticam simplicior est.

LIBER PRIMUS.

DIALECTICÆ, ET IN EO,

CAPITVLVM PRIMVM.

De Signo.

S. I.

Definitio signi explicatur.

Ignis est nota quædam, per quam res designamus, ut eas distinguamus ab illis, & communiter dicitur: *Est obiectum*, quod potentia cognosciturè aliquid aliud à se representat, sicut fumus; qui ita representat ignem; & vestigium animalis pulveri impressum representat animal, quod transiit, & illius signum est. In prædicta

dicta autem diffinitione *objectum* ponitur loco generis, & similiter *representare*. Quia quolibet *objectum* representat se, quamvis non sit signum sui. Illa verò particula *aliud à se* loco differentiae ponitur; nam in hoc distinguitur signum ab alijs, quæ signa non sunt, sicut ab homine, qui se ipsum, & alterum hominem repræsentat, cujus tamen non est signum; eo quod homo representatus non est aliud ab homine representante.

In gratiam tamen incipientis addiscere oportet particulas explicare. Est ergo *objectum*, quod obijcitur potentiae, vel ponitur ante illam, ut ab ipsa cognoscatur, & est triplex, videlicet; *motivum tantum terminativum tantum, motivum, & terminativum simul*. Motivum tantum est, *Quod movet, sed non terminat potentiam*; ut imago Divi Thomæ, quæ movet potentiam, ut cognoscat Div. Thomam, & ita cognitio non terminatur, aut finitur in imagine; sed transit ad prototypum. Terminativum tantum est; *Quod tantum terminat, & non movet*; sicut Imperator cognitus media sua imagine, terminat cognitum, sed ad illam movet imago, non tamen ipse Imperator. Motivum, & terminativum simul est: *Quod simul movet, & ter-*

minat; sicut lapis in se ipso cognitus movet ad sui cognitionem, & simul terminat illam. Ex quibus tamèn objectis, solum *motivum tantum* obinet rationem signi; quia hoc solum aliquid aliud à se repræsentat.

Alia tamèn particula, scilicèt, *repræsentare* idem significat, quod rem præsentem facere & ultima particula *aliud à se* denotat inter signum, & signaturum debere dari distinctionem essentialem: & quamvis dicatur *potentiæ cognoscitivæ*, non debet intelligi de potentiâ perfecte cognoscente, sed etiam de quacunque potentiâ imperfectè cognoscitiva: quia etiam bruta habent sua signa, per quæ signata saltèm materialitèr cognoscunt; sicut canis per odorem quodammodo cognoscit leporem; & equus, audita tuba, statim se parat ad prælium.

Contra definitionem arguitur. Vox *homo*, in libro clausa, est verè signum, & tamen non repræsentat potentiæ cognoscitivæ, siquidem non est præsens potentiæ, sed potius absens, & in libro clausa: Ergo ad rationem signi repræsentatio necessariè non est.

Responderi poterat. dist. min. non repræsentat actu: conc. min. aptitudine: neg. min. & conseq. Quia licet illa vox non repræsen-

tet actualiter, eo quod non est manifestus; potest tamen repræsentare proxime, siquidem significationem habet, & solum est ab extrinseco impedita, quatenus liber est clausus: Et hoc sufficit, ut sit verè signum; eo quod verba in definitione posita, non dicunt actum, sed aptitudinem.

Respond. secundo: dist. maj. fundamentaliter: conc. maj. Formaliter: neg. maj. Quia vox constituitur in ratione signi per formam rationis, quæ non existit, nisi dum vox actu cognoscitur; & ideo quando vox est in libro clausula, non est formaliter signum, nec illi actualiter convenit definitio, sed solum fundamentaliter, quatenus ex parte vocis adeo jam fundamentum ad rationem signi requisitum; hoc tamen sufficit, ut vox prædicta dicatur signum absolute; quia cum entia rationis sint minimæ entitatis, ut absolute dicantur existere, satis est existere fundamentum.

§. II.

De divisione signi in communi.

Quia signum est medium dæctivum potentie in cognitionem signati, duplicem habitudinem importat; unam quidem ad signatum, & alteram ad potentiam;

tiam, & ratione habitudinis ad potentiam dividitur in signum formale, & signum instrumentale. Signum formale est *Quod se ipso & non mediante alio representat*; sicut conceptus lapidis, per se solum representat lapidem independentè ab alio conceptu. Signum verò instrumentale est illud: *Quod praeexistente cognitione sui, aliquid aliud facit in cognitionem venire*; sicut fumus prius cognitus facit cognoscere ignem.

* Ex quo infertur, inter utrumque signum duplicem reperiri differentiam. Prima est, quod signum instrumentale, ut ducat in cognitionem signati, debet prius cognosci in quantum signum, id est, ut habens proportionem cum signato. Nam si non cognoscimus imaginem habere proportionem cum Divo Thoma, non possumus per illam cognoscere D. Thomam: sed signum formale non debet prius cognosci per actum distinctum ab eo, quo signatum cognoscitur.

Et si dicas: eundem esse motum in imaginem, & in rem imaginatam, juxta commune proverbium: Ergo eodem actu, quo cognoscitur signum instrumentale, cognoscitur signatum, ac proinde tale signum non debet prius cognosci.

Res.

Respond. Quod eodem actu, quo cognoscitur signum in actu exercito, & ut actualiter ducit, cognoscitur signatum; saltem in obliquo: non tamen eodem actu, quo cognoscitur signum in actu signato, cognoscitur signatum, & propterea asserimus, solum signum instrumentale debere prius cognosci in actu signato, idest prius debere cognosci absolute imaginem D. Thomæ esse signum illius, & habere proportionem cum ipso.

Secunda differentia inter utramque signum ea est, quod signum instrumentale, ut * representet actualiter signatum, duplicem cognitionem requirit: unam quidem signi, eo quod tale signum est medium *per quod*, aut quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius. Alteram etiam requirit cognitionem, scilicet sui signati quantum ad *an est*. Nam qui nullam habet notitiam D. Thomæ, non potest per ejus imaginem in cognitionem D. Thomæ venire. Signum verò, formale est medium *in quo*; & ita unam solam cognitionem requirit, per quam intellectus cognoscit signum, & in eo contempletur objectum.

Arguitur contra divisionem predictam. Quia signo formali non convenit essentia signi: Ergo non bene signum in utrumque

Dividitur. Prob. ant. Signum formale, videlicet conceptus intellectus, non repræsentat aliud à se; siquidem conceptus habet intra se eandem essentiam, quam res habet in conceptu; Ergo signo formali non convenit essentia signi.

Resp. neg. ant. & ad probat. dist. ant. aliud quantum ad substantiam; conc. ant. quantum ad modum: neg. ant. & consequ. quia essentia, prout à parte rei, habet modum naturalem, & in conceptu solum modum intentionalem habet, qui modi essentialiter distinguuntur; & ideo hæc diversitas essentialis in modo habendi eandem substantiam, & naturam, sufficit, ut signum formale repræsentet aliud à se.

CAPITULVM II.

De divisione signi formalis.

* **E**Xplicata natura signi formalis, prima divisio illius est *In conceptum ultimum, & non ultimum.* Conceptus non ultimus: *Est conceptus signi instrumentalis;* qui quidem dicitur non ultimus quia post illum format intellectus alterum conceptum ad cognoscendum signatum. Conceptus verò ultimus *est conceptus rei, sive cognita per se, sive cognita per signum.* Quia in prædicto conceptu
ulti-

ultimo sistit intellectus, & non transit ad alterum cognoscendum.

Sec. Dividitur signum formale, in *conceptum directum*, & *reflexum*. Conceptus directus est conceptus objecti, vel rei distincta à conceptu; sicut conceptus lapidis, vel imaginis. Conceptus verò reflexus est conceptus alterius conceptus, ut quando quis per secundum conceptum cognoscit primum conceptum prius habitum. Requiritur tamen utrumque conceptum esse in eodem cognoscente; & ideo conceptus, quo Angelus cognoscit nostrum conceptum, reflexus non est. Quia reflexio debet esse eiusdem cognoscentis.

Ex quo habes, conceptum reflexum debere realiter à directo distingui. Quia conceptus directus habet objectum repræsentatum per ipsum pro objecto primario; & conceptus reflexus non habet pro objecto primario prædictum objectum; sed conceptum illius; & conceptus per objecta primaria realiter distinguuntur.

Rursus etiam, cum conceptus sit ultima actualitas objecti si conceptus directus identificaret reflexum, identificaret suam ultimam actualitatem in genere intelligibili passivo; & ita esset simpliciter infinitus.

Et si dicas: objectum visibile in genere suo identificare ultimam actualitatem, siquidem non videtur per aliquod medium realitèr distinctum ab ipso; & tamen infinitum non est: Ergo idem de conceptu.

Resp. neg. conseq. Quia genus visibile ex proprio conceptu formali importat imperfectionem siquidem ex conceptu formali visibilis importat materiam, & accidentia coloris; undè ex proprio conceptu supponitur limitatum, & consequenter non erit infinitum, quamvis identificeat ultimam actualitatem in genere proprio. Genus verò intelligibile ex proprio conceptu formali non dicit imperfectionem, siquidem reperitur in Deo formalitèr, & ideo si identificaret ultimam actualem, esset infinitum simpliciter.

* Tertio dividitur signum formale in *notitiam intuitivam*, & *abstractivam*, Notitia intuitiva. *Est notitia rei præsentis*; Notitia verò abstractiva: *Est notitia rei absentis*; sicut ea, quam habemus existentes Compluti, alicuius objecti existentis Vallis Oletii.

* Et si dicas: Quod notitia, quam habeo Petri præsentis, est notitia rei præsentis, & tamen intuitiva Petri non est, siquidem non terminatur ad substantiam Petri, sed tantum ad
illius

illius accidentia: Ergò non omnis notitia rei præsentis est notitia intuitiva.

Rep. neg. mñ Quia licet prædicta notitia per se solum terminetur ad accidentia, & sit eorum intuitiva, per accidens tamèn, & ratione accidentium terminatur ad substantiam, tanquam ad subjectum illorum, & visibile propter illa, quod satis est, ut vere sit intuitiva substantiæ.

Inter utramque tamèn notitiam quadruplex differentia versatur. Prima ex parte causæ efficientis; quia notitia intuitiva causatur ab objecto præsentì, immitente species, aut illas conservante. Notitia verò abstractiva causatur ab speciebus relictis in memoria in absentia objecti.

Secundo differunt ex parte effectus; quia inter notitias ejusdem ordinis, notitia intuitiva clarior, & certior est notitia abstractiva.

Tertio differunt ex parte ordinis; quia notitiam abstractivam semper præcedit intuitiva notitia, vel ejusdem objecti, vel alterius similis; sicut notitia abstractiva: quam habemus Romæ, supponit notitiam intuitivam alterius Civitatis, aut loci, ad cujus similitudinem Romam cognoscimus.

Quarto distinguuntur ex parte subjecti: quia
noti-

notitia intuitiva reperitur in omnibus sensibus, tam internis, quam externis; notitia verò abstractiva, in solo intellectu reperitur.

CAPITVLVM III.

De diuisione signi per ordinem ad signatum.

Ratione autem ordinis ad signatum, diuiditur signum in *naturale, ad placitum, & ex consuetudine*. Signum naturale est, *Quod ex natura sua aliquid representat*; sicut fumus ignem. Undè tale signum duas habet proprietates, quarum prima est, quod idem apud omnes repræsentat; sicut fumus, aut vestigium hominis. Secunda proprietas est, quod non potest deponi à sua significatione eo quod non potest non obtinere naturalem proportionem cum signato.

Signum verò ad placitum illud est: *Quod ex impositione aliquid representat*; sicut hæc vox *homo*, quæ imposita est ad hominem significandum, & idem de tabella, vel alio signo juxta morem Patriæ posito, ad hospitium significandum. Et idem de Sacramentis, quæ Christus imposuit ad gratiam significandam: quapropter tale signum duas habet per oppositum proprietates, videlicet, quod non idē significat apud omnes, vt vox *homo*, quæ solum apud latinos hominem significat. Et

Item

Item quod tale signum potest à significatio-
ne deponi, si Respub. voluerit.

Tandem signum ex consuetudine illud est;
*quod aliquid ex usu quodam, & consuetudine re-
præsentat*: sicut propter cōsuetudinem quam
habet canis ante Dominum ambulandi, canis
semel visus, Dominum repræsentat.

Hoc tamen signum ex consuetudine sem-
per reducitur, vel ad signum naturale, vel ad
placitum. Ad naturale quidem, quando con-
suetudo fundatur in natura; sicut in natura
canis fundatur consuetudo Dominum præ-
cedendi: Ad placitum verò, quando consue-
tudo in hominum voluntate fundatur; sicut
mapæ positæ supra mensam significant ex
consuetudine ad placitum comestitionem; &
ramus positus ante tabernam significat vi-
num vendibile, præcisè, quia homines volue-
rum uti signo prædicto.

Contra definitionem tamen signi naturalis
arguitur. Quod imago D. Thomæ, ideo D.
Thomæ repræsentat, quia pictor voluit eam
D Thomæ assimilare: ergo non repræsentat
ex natura rei, sed ex libera voluntate pictoris.

Resp. dist. conseq. Ex libera voluntate in-
ferri: conc. conseq. In factò esse: neg. conseq.

Quia quamvis in fieri dependeat à voluntate
picto:

pictoris, semel tamen facta, necessario repræsentat; nec pictor potest facere, quod D. Thomam non repræsentet; sicut vocem semel impositam, potest Respub. à sua significatione deponere.

Dices; etiam postquam imago depicta est, potest iterum deformari, aut ab illa auferri similitudo: Ergo etiam imago potest à sua significatione deponi.

Resp. dist. consequ. Variata intrinsece imagine: cōc. consequ. Invariata: nego cōseq. Quia dum deformatur imago, & ab illa auferitur similitudo, mutatur intrinsece; sed vox, & omne signum ad placitum absque ulla intrinseca variatione potest à sua significatione deponi præcisè per id, quod habentes auctoritatem velint, ipsum autem significare.

CAPITULUM IV.

De Termino.

§. I.

Explicatur termini in communi definitio

* **I**nter omnia pertinentia ad dialecticam terminus prior est, quia tamen de formali importat secundam intentionem partis, pro subiecto verò, & de materiali, importat vocem significativam; & cum concreta accidentalalia diffiniantur per subiectum propterea

verè terminus communis communiter diffinitur, esse *signum*, ex quo *simplex* conficitur *propositio*, in ratione autem signi convenit cum omni signo rationem termini habente, vel non habente, qualis est imago D. Thomæ, quæ non est terminus, & est verè signum; & per talem etiam particulam excluduntur B litteri, & alię voces, quę nihil significant. Per ultimam verò particulā distinguitur terminus ab omni alio, non habente rationem termini; eo quod nihil aliud à termino potest per se componere simplicem propositionem.

Arguitur tamen contra diffinitionem prædictam. Quod una propositio potest componere aliam, sicut hæc; *homo est animal*, componit illam, *homo est animal, est propositio*. Ergo componere propositionem convenit alijs à termino, & consequenter non est differentia termini distinctiva.

Respond. dist. ant. convenit propositioni per accidens: conc. ant. per se: neg. ant. & consequ. Quia propositio est totum in linea dialectica, & ita per se intra lineam dialecticam non ordinatur ad alterum componendum; sed intentio partis convenit illi per accidens, & extra suam essentiam, & non sicut convenit termino, qui est primum elementum in
linea

LIE. I. CAP. IV.

linea dialectica, & quod primò illi convenit intra talem lineam, est secunda intentio partit; consequenterque essentialiter illi convenit, tanquam prima differentia in linea dialectica; & ideo solus terminus per se potest componere propositionem, vel ad illam componendam ordinari.

Sec. resp. Terminum componere propositionem formaliter; sed unam propositionem solum materialiter aliam componere; quatenus id, quod est propositio, subinduit accidentaliter intentionem termini ad componendum.

Et si dicas: Quod hæc propositio, *homo est animal*, componit istam; *homo est animal*, est propositio formaliter: Ergò componit *nam* formaliter. Pat. consequ. Quia prædicatum verè dicitur de subiecto; & non verè de illo diceretur, si subiectum, ut componit, non esset formaliter propositio.

Sed neg. consequ. & ad prob. distant. De subiecto ex parte rationis *que*, & in se ipso: conc. consequ. ex parte rationis *sub qua*: neg. consequ. quia prædicatum solum affirmatur de subiecto in se ipso, & ex parte rationis *que*: & cum subiectum in se ipso sit propositio formaliter, verè de illo dicitur prædicatum, quamvis ex parte rationis *sub qua*, non sit propositio, sed
ter-

terminus, & pro materiali complexus? non enim prædicatum dicitur de subiecto secundum rationem *sub qua*, alias hæc propositio esset falsa, *homo est animal*; quia prædicatū formalitèr, ut tale, non est subiectum formalitèr.

§. II.

De prima termini divisione.

Dividitur primo terminus in *vocalem, mentalem, & scriptum*. Terminus vocalis; *Est vox significativa ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio: sicut vox homo, in qua definitione vox ponitur loco generis; quatenus vox est communis ad vocem significantem, & vocem non significantem, nec habentem rationem termini vocalis. Significativa verò distinguit terminum à voce non significante, ut blitiri. Ad placitum autem excludit à ratione termini voces naturalitèr significantes, sicut gemitus infirmi naturalitèr dolorem significat, & visus letitiam animi explicat naturalitèr. Ultima particula ponitur ad differentiam propositionis, ut in definitione termini dictum est.*

Contra arguitur. Blitiri componit propositionem istam, videlicèt, *Blitiri est trisilabum*; Ergò verè terminus est; & consequentèr non bene exclusus in definitione termini.

Resp:

Resp dist. ant. componit materialiter: conc.
ant. formaliter. neg. ant. quia blitiri cōponit
materialiter tantum, eoquod solum accipi-
tur pro se ipso: non tamen componit forma-
liter, & acceptum pro alio, quod ad ratio-
nem termini necessarium est.

* Terminus verò mentalis: *Est nōtia forma-
liter significativa, ex qua simplex conficitur pro-
positio mentalis.* Notitia ponitur loco generis;
quia non solum conceptus intellectus, sed
etiam notitia potentiæ visivæ, & actio cog-
noscendi habent rationem notitiæ, cum ta-
men non sint verè termini. Alia autem parti-
cula loco differentię ponitur, ad differen-
tiam propositionis mentalis.

* Terminus tandem scriptus: *est scriptura sig-
nificativa ad placitum, ex qua simplex conficitur
propositio scripta.* Scriptura habet vicem gene-
ris: nam in ratione scripturæ etiam scripturę
non significantes conveniunt. Alla autem
particula loco differentię ponitur.

§. III.

De divisione termini vocalis.

* CUM terminus mentalis eodem modo
dividatur, quo signum formale dividi-
tur; propterea de divisione termini mentalis
non curantes, terminum vocalem dividi-
mus.

mus, & primo in univocum, & equivocum. Terminus univocus est, qui sua significata a unico conceptu representat, ut vox homo: Significare autem sua significata unico conceptu, est representare illa, quatenus conveniunt in aliqua ratione communi; sicut homo significat omnes homines, ut conveniunt in ratione hominis, vel in humana natura.

Terminus æquivocus est: Qui sua significata diversis conceptibus representat, ut iste terminus canis, representat canem terrestrem, canem coelestem, & marinum, diversis conceptibus, id est, prout differunt inter se secundum proprias differentias.

Rursus autem terminus æquivocus dividitur in æquivocum à casu, & æquivocum à consilio. Terminus æquivocus à casu est ille: Qui significat sua significata pluribus conceptibus ex æquo, & sine ordine unius ad alium; sicut vox canis significat piscem canem, & stellam canem, & canem terrestrem.

Terminus æquivocus à consilio est ille: Qui significat sua significata cum habitudine, & proportionem unius ad aliud; sicut iste terminus Nero, significat Neronem, & omnes homines crueles propter similitudinem, & convenientiam cum Nerone in ejus crudelitate;

& hic terminus verè est analogus.

Duas tamen regulas pro analogatis assignant dialectici. Prima est: *Quod analogum per se sumptum stat pro famosiore significato*, ut cum dicitur homo, accipitur pro homine vivo, qui est principale significatum.

Secunda regula est, quod in analogis, *talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis*. Id est, quod in analogis potest subiectum determinari prædicato, ut accipiat pro analogato minus principali, ut in hac *homo est pictus*, determinatur subiectum à prædicato, ut accipiat pro homine picto.

Arguitur contra primam regulam. In hac propositione, *homo alius est vivus, alius pictus, ly homo est analogum per se sumptum*; siquidem non restringitur ab analogato minus principali, nec alienatur ab illo, eoquod non accipitur solum pro homine vivo, sed etiam pro homine picto; & tamen non accipitur pro famosiore significato, sed potius est ad utrumque communis: Ergo regula rectè assignata non est.

Resp. Tamen regulam intelligendam esse de analogo supponente personalitèr, & non de analogo supponente simpliciter, qualiter *ly homo* in divisione prædicta supponit, abs-

ua

trahendo ab homine vivo, & picto: & ita ly *homo* nec est per se sumptum modo requisito, nec restringitur ab analogato minus principali.

Et si dicas: Si ly *homo* supponeret simpliciter, supponeret pro natura humana, quæ est primum hominis significatum; sed non supponit pro natura humana; cum de illa non verificetur esse pictam: Ergo non supponit simpliciter.

Resp. quod ut supponat simpliciter, necessarium non est, supponere pro natura humana; sed satis est supponere pro homine secundum exteriorem figuram communem ad hominem vivum, & pictum.

Melius tamen resp. Hominem ibi non esse analogum per se sumptum; quia licet non restringatur ab analogato minus principali adæquate, inadæquate tamen ab illo restringitur. Nam idem est dicere, homo alius vivus, alius pictus, ac dicere, ex hominibus aliquis est vivus, aliquis est pictus; & ideo ly *homo* inadæquate, id est secundum aliquem hominem restringitur, ut accipiatur solum pro homine picto.

De alia termini divisione.

QUamvis divisio supra facta in terminum univocum, & equivocum sit vera termini divisio, quia tamen terminus æquivocus ad finem dialecticæ, vel ad syllogisticè concludendum inutilis est; propterea, termino æquivoco segregato, solum terminum univocum dividimus in *cathegorematicum*, & *syncathegorematicum*.

Terminus cathegorematicus ille est, qui *significat aliquid per se*. Significare verò aliquid per se, est significare aliquid per modum rei: id est per modum independentis ab illo, ut in propositione possit esse prædicatum, vel subjectum; sicut homo, equus, &c.

Terminus syncathegorematicus est, qui *significat aliquid aliquantulè*. Significare autem aliquantulè, est significare aliquid per modum modi efficientis aliquam rem, sicut velocitèr, aut fortitèr. Unde terminus prædictus non potest in propositione esse subjectum, vel prædicatum per se solum, & sine consortio termini cathegorematici; ut patet insignis universalitatis, & particularitatis, ut *nultus quidam*, quæ nunquam per se sola component.

Arguitur contra. Velocitèr se solo com-

po-

ponit hanc propositionem, *velociter est terminus syncategorematicus*: Ergo terminus syncategorematicus se solo componere potest.

Confirm. Velociter, & velocitas significant idem, cum utrumque significet ipsam velocitatem; sed velocitas est terminus categorematicus; Ergo etiam velociter.

Respond. neg. ant. Quia in propositione prædicta sub intelligitur *hec vox*; & ita velociter, ratione vocis subintellectæ componit.

Ad confirm. resp. dist. maj. Idem eodem modo: neg. maj. modo diverso: con. maj. Quia velocitas significat velocitatem per modum rei; velociter verò significat illam per modum modi, & ideo aliquantulum significat.

Sed contra. Casus rectus, & obliquus significant diverso modo; & tamen, quia idem significant ex parte rei, uterque est terminus categorematicus: Ergo idem de velociter, & velocitate dicendum.

Resp. dist. maj. Diverso modo in ratione notaminis, aut nominis: conc. maj. in ratione termini: neg. maj. min. & conseq. Quia rectus, & obliquus significant diverso modo in ratione notaminis; sed in ratione termini uterque significat rem per modum rei: quando namque dicimus habitus religiosi, vel pa-

lium Petri non concipimus religiosum, & Petrum tanquam modum alterius, sed per modum rei possidentis.

S. V.

De divisione termini cathegorematici.

* **T**erminus cathegorematicus in communem, & singularem dividitur. Terminus communis est, qui significat plura divisim: significare verò plura divisim, est significare plura; ita, quod possit de pluribus affirmari, & terminus pro pluribus saponere; ut si dicas; Petrus est homo, Paulus est homo.

Contra arguitur. Iste terminus *Deus*, est terminus communis; & tamen non significat plura divisim: Ergo diffinitio non convenit omni termino comuni. Prob. min. Significat unum tantum, videlicet, ipsam Divinam naturam, quæ unica, & singularis est: Ergo non plura divisim.

Resp. neg. min. ad probat. dist. ant. Vnum ex parte rei significatæ: conc. ant. ex modo significandi: neg. ant. & conseq. Quia iste terminus *Deus* ex parte rei significatæ significat unum tantum; eo quod *Deus* in se ipso singularis est; sed ex modo significandi, significat plura divisim, quia realiter significat naturam Divinam, quod si essent plures *Dij*, posset de quolibet affirmari. Sed

Sed contra. Terminus non potest significare Deum repugnantem; Sed plures Dij essentialiter repugnant: Ergo non potest significare plura divisim.

Resp. dist. maj. Deum repugnantem ex parte modi significandi conc. maj. ex parte rei significate: neg. maj. & sub eadem dist. min. neg. conseq. Quia licet plures Dij essentialiter repugnent; non tamen oritur repugnantia ex modo significandi. Nam terminus ex vi significationis potest supponere pro pluribus, si plures Dij darentur: & ideo dialecticè est terminus communis; quia dialectica solum attendit modum significandi.

Terminus autem singularis est, qui significat unum tantum, sicut Petrus; & de uno tantum potest affirmari: intelligitur tamen de uno per identitatem, aut unum per collectionem, ut hic terminus *Complutū*, qui significat plura collectivè, & per modum unius, & ita non potest de quolibet divisivè affirmari, ut si dicas, Petrus est complutum, aut Petrus est populus. Si tamen populus comparatur ad omnes populos: de quolibet eorum potest affirmari; & ideo est terminus communis in ordine ad omnes populos.

Contra arguit. Iste terminus *Petrus, & Paulus*

lus, est terminus singularis; & tamen non significat unum tantum, siquidem non solum Petrum, sed etiam significat Paulū. Ergo non omnis terminus singularis significat unum tantum.

Resp. dist. maj. Si *ly*, & summitur collectivè: conc. maj. si summitur divisivè: neg. maj. & sub eadem dist. min. neg. conf. Quia si *ly*, & summitur divisivè, potest de pluribus affirmari, ut si dicas: Petrus est Petrus, vèl Paulus: Paulus est Paulus, vèl Pet.

* Terminus item communis dividitur in *transcendentem*, & *non transcendentem*. Terminus transcendens est. *Cujus significatum per omnia genera divagatur*; sicut res, ens, verum, bonum, aliquid, unum. Terminus non transcendens est, *Cujus significatum coartatur ad aliquod genus*, ut homo, vel animal.

* Terminus etiam singularis dividitur in *singularem determinatum*, ut Petrus, & *singularem demonstrativum*, ut hic homo, & *singularem ex suppositione*, ut titulus B. M. Virginis. Nam supposito, quod solus Christus de Virgine natus est Filius Virginis, solum significat Christum. Singulare verò vagum relinquimus; quia magis accedit ad terminum communem, siquidem potest de pluribus affirmari,

ut

ut Petrus est quidam homo: Paulus est quidam homo.

Rursus etiam terminus cathegorematicus dividitur in collectivum, & divisivum. Collectivus est, qui in singulari numero significat plura copulativum, & solum potest affirmari de pluribus collectivè, ut si dicas, Petrus, & Paulus, & alij cives sunt populus.

Terminus autem divisivus est ille, qui significat unum tantum, vel plura divisim, sicut Petrus, vel homo. Ex quibus habes differentiam inter terminos prædictos; quia omnis terminus communis est divisivus; non tamen omnis divisivus; est communis; quia Petrus est terminus divisivus; & etiam omnis terminus collectivus est singularis; non tamen omnis singularis est collectivus, ut Petrus.

§. VI.

De alia divisione termini cathegorematici.

Dividitur terminus cathegorematicus in absolutum, & connotativum. Terminus absolutus est, qui significat aliquid per modum per se stantis, ut homo, & albedo. Significare aliquid per modum per se stantis, est significare aliquid per modum substantiæ, id est, ac si subiecto non inhaereret, sive res significata sit substantia, sive accidens.

Ter-

* Terminus connotativus est, qui significat aliquid per modum adjacentis; id est, significando formam, & connotando subjectum, in quo forma reperitur, ut album. Ex quo habes terminum connotativum duplex habere significatum; unum materiale videlicet subjectum, pro quo saponit, & accipitur in propositione; & aliud formale, scilicet, formam, & hanc esse principale significatum.

* Habes etiam; ad terminum connotativum non requiri formam verè inhaerere, sed satis est ipsam significare per modum formæ inhaerentis; sicut rationale, & cæcum significant rationalitatem, & cecitatem, ac si essent formæ inhaerentes, & ita sunt termini connotativi, quamvis formæ verè non inhaerant.

Contra arguitur. Ille terminus, non intelligibile, est terminus connotativus, & tamen nō significat aliquid per modum alteri adjacentis: Ergo definitio non convenit omni definito per illam. Prob. min. Ille terminus nihil significet, nam si aliquid significaret, maxime id, quod non est intelligibile; & non intelligibile, non est significabile; quia sicut concipimus, ita significamus: Ergo non significat aliquid per modum alteri adjacentis.

Resp. neg. min. ad probat. dist. ant. nihil ex

par.

parte rei: conc. ant. nihil ex parte modi: neg. ant. Quia licet significet non intelligibile ex parte rei, illud tamen significat, ut intelligibile ex parte modi, vel ad modum intelligibilis; & eodem modo significat aliquid per modum alteri adjacentis.

Ex dictis colligitur, sequentes terminos, *artifex, pater*, & hujusmodi alios, esse terminos connotativos, quia connotant aliquid, cui inhaerent ars, & paternitas. Vnde intelliges, terminum connotativum non semper debere esse adjectivum, quia artifex, & pater adjectiva non sunt.

Uterius etiam dividitur terminus categorematicus in *concretum*, & *abstractum*. Terminus concretus est, qui significat formam, ut in *supposito*, sicut album, & homo significat humanitatem, ut in *habente*, vel in *supposito*; & album significat albedinem, ut in *corpore habente* ex modo significandi.

Terminus abstractus est, qui significat formam per modum per se *subsistentis*, sicut humanitas, & albedo: quia licet albedo reperiatur in *subjecto*, terminus tamen significat illam nullum *subjectum* connotando. Ex quo oritur differentia inter terminum absolutum, & abstractum; quia quamvis omnis abstractus sit

fit absolutus, non tamen, è contra ; nam homo est terminus absolutus, & non abstractus : & similiter, licet omnis connotativus sit concretus, non tamen omnis concretus est connotativus, ut homo.

§. VII.

De alia ejusdem termini divisione.

Dividitur etiam terminus cathegorematicus in terminum primæ intentionis, & terminum secundæ intentionis. Terminus primæ intentionis est, qui significat rem, secundum illud, quod habet in re, sicut animal, & homo. Et terminus iste dicitur primæ intentionis, quia significat prædicata convenientia à parte rei, & quia hæc primo concipiuntur : propterea termini illa significantes dicuntur primæ intentionis.

Terminus autem secundæ intentionis est, qui significat rem secundum illud, quod habet ex consideratione intellectus, ut genus, & species. Et quia talia prædicata non primo competunt rebus, sed secundò, & per quandam reflexionem intellectus : propterea termini significantes illa, secundæ intentionis apellantur.

Arguitur. Quia chymera est terminus primæ intentionis ; & specieitas est terminus secundæ intentionis.

secundæ intentionis; siquidem specieitas significat secundam intentionem fictam per actionem intellectus, & tamen chymera non significat aliquid secundum illud; quod habet in re; nam chymera non habet esse à parte rei, nec etiam specieitas est terminus secundæ intentionis: ergò non rectè traditur utraque definitio.

Facile respondetur: Chymeram significare rem secundum illud, quod habet in re, non quidem positivè, quia chymera positivè non habet esse à parte rei, sed duntaxat negativè, id est, secundum id, quod rei non convenit accidentalitèr ex vi status, quem habet in intellectu: & cum chymera non significet rem, secundum illud quod habet ex vi status accidentalis in intellectu fingente, inde fit, esse terminum primæ intentionis.

Ad aliud etiam facilis est solutio; quia licet specieitas significet secundam intentionem fictam, non tamen illam significat per ordinem ad intellectum, ut fingentem de novo, & dantem aliud esse accidentale superadditum; sed illam mere concipientem secundum suam naturam; & ideò est terminus primæ intentionis, sicut ens rationis significat aliquid fictum, & tamen non est terminus secundæ intentionis,

quia significat illud secundum suam naturā,
& non secundum aliud esse superadditum de
novo. Ad hoc enim est necessarium, quod
terminus significet secundam intentionem.
ut superadditam alicui subjecto, & existentem
in illo, ut genus, & species.

Dividitur insuper terminus cathegorema-
ticus in *finitum*, & *infinitum*. Infinitus est, qui
ex modo significandi nihil determinatum signifi-
cat; sed tantum, quod res non sit, sicut homo
significat quod non est homo, sed nihil deter-
minat. Terminus finitus est, *quod aliquid deter-*
minatum indicat, ut homo, vel homo albus.

§. VIII.

De altera eiusdem termini divisione.

Terminus cathegorematicus ulterius di-
viditur in *terminum complexum*, & *incom-*
plexum. Terminus complexus est, *cujus partes*
sunt per se significativa, id est, quarum una sig-
nificat independentē ab alia, ut homo albus.

Terminus incomplexus est, *cujus partes per*
se non sunt significativa, id est, quarum una
non significat independentē ab alia; sicut ho-
mo, *cujus partes sunt duæ syllabę*, nihil per se
solas significantes.

Ad perfectam tamen utriusque termini
notitiam præ oculis habendum est, ad termi-
num

num complexum requiri. voces plures ordinatas, quarum una determinet aliam, ut si dicas, homo albus, Petrus, & Paulus, liber Francisci. Quare homo lapis, & hujusmodi alia sunt plures termini incomplexi; non tamen faciunt unum terminum complexum; eo quod, partes disparatè se habent, & sine aliquo ordine, vel connexionè utriusque.

Item requiritur, terminum complexum pluribus subordinari conceptibus: undè gladius, ensis, Marcus Tullius, & alia synonyma non sunt termini complexi, quia eidem conceptui ambæ partes subordinantur; & propterea etiam nomina compositæ figuræ, sicut armiger, legifer, respública, &c. non habent rationem termini complexi; quia ex parte rei significant idem, & unico subordinantur conceptui; & complexio, vel incomplexio principalitèr pendenda est penès unitatem, vel pluralitatem conceptus; & ideo litera *A* esset terminus complexus, si imponeretur ad significandum idem, quod homo albus; eo quod in illo eventui plures illi corresponderent conceptus.

Necessarium insuper est ad terminum complexum, quod partes illius idem significant intra totum, & extra totum. ita ut primam significationem exerceant intra ipsam terminum

num complexum, & significatio totius termini resulter ex significatione partium, ut in hoc, *homo albus*, *ly albus* per se significat albedinem de formali, & *homo* hominem; & dum partes copulantur, significat hominem habentem albedinem. Ex quo sequitur, *dominum* non esse terminum complexum, quia partes significant *dare minus*; & *dominus*, significat habentem dominium: unde significatio totius ex significatione partium minime resulat.

Contra arguitur. Terminus complexus definitur, cujus partes sunt per se significativæ; sed hoc totum convenit orationi: Ergo definitio tradita convenit alijs à definito, & consequenter bona non est.

Resp. dist. min. totum materialiter; conc. min. totum formaliter: *neg. min. & conf.* Quia terminus complexus nō habet partes per modum totius, sed per modum partis consideratur formaliter; eoquod omnes partes illius simul sumptæ subordinantur eidem intentioni termini, & partis per se ordinabilis ad propositionem componendam. Oratio verò habet partes per modum totius, & illas respicit ibi sistendo; non tamen per se ad alterum componendum ordinatur.

Post divisiones prædictas considerandum est, inter terminos prædictos alios esse imper-

tinen-

tinentes, quorum neuter alterum infert, aut alteri repugnat ut doctus, iustus. Alios esse pertinentes, quorum alter alterum inferi, aut alteri repugnat. Ex quibus aliqui sunt pertinentes sequela, quorum alter alterum infert, sicut discursivum, & homo. Aliqui verò pertinentes repugnantia, quorum alter alteri repugnat, & infert non esse alterius, ut nigrum, album. Alij convertibiles, ut discursivum, & homo, qui se mutuo inferunt. Alij non convertibiles, quorum unus alterum infert, & non è contra, ut homo vivens.

Pertinentes autem repugnantia, aliqui sunt disparati, ut homo, equus. Aliqui oppositi, ut currens, & non currens: oppositi contradictoriæ, aut privative, ut videns, & cæcus: aut contrariæ, ut frigidum, calidum: aut relative: sicut dominus, & servus; quæ doctrina majori explicatione non indiget.

CAPITULUM V.

De Nomine, & Verbo.

§. I.

Definitio Nominis explicatur.

TAndem terminus cathegorematicus dividitur in Nomen, & Verbum, quæ sunt partes principales orationis; ex quibus nomen est, vox significativa ad placitum sine tempore cujus

D2

par

Alia verò particula *recta*, excludit casus obliquos; quia nomen est nota men rei, & per ipsum rem nominamus. Solum autem nominamus per casum rectum, vel nominativum, non verò per alios casus, qui non significant rem absolutè, & directe, sed per modum cuius, vel cui: & ideo casus prædicti non possunt per se solos esse totale extremum propositionis, vel reddere suppositum verbo.

Ex quo habes: Aristotelem solum nomen vocale definisse tanquam aliquid magis nomen. Si tamen vellis nomen in communi definire, dices: *Esse signum significans sine tempore, incomplexum, finitum, & rectum.*

Habes etiam: participium esse verum nomen, cum sit terminus categorizaticus, incomplexus, finitus, & rectus: & etiam significans sine tempore, cum significare cum tempore solum possit verbo convenire. Et insuper quia licet *amans* significet actionem amandi, non tamen illam significat in recto; sed primo, & in recto significat personam amantem, & in obliquo actionem amandi: nam *amans* significat illum, quia amet, vadè primo personæ, & ex consequenti actionem ex modo significandi. In qua doctrina à pluribus Thomistis dissentimus, sed veriores sequimur.

Contra distinctionem erguitur. Terminus

infinitus videlicet, non homo, habet partes significativas videlicet, *non, & homo*. Ergo excluditur per illam particulam *separata*, & non per illam *finita*.

Confirm. ab opposito. Non homo significat negationem hominis; sed negatio hominis est aliquid determinatum: Ergo aliquid determinatum significat; & consequenter non bene excluditur.

Resp. dist. ant. Significativas simplici significatione conc. ant. significatione complexa, neg. ant. & conf. Qua in termino predicto significatio utriusque partis non est formaliter duplex, sed una, & eadem, & unico conceptui subordinata: quia non homo tantum representat unam, & eadem rem, videlicet negationem hominis in aliquo concreto, non tamen duas res, quarum una determinet aliam, & ideo non per particulam *recta*, sed per alteram excluditur.

Ad confirm. dist. min. determinatum, ut *quod*: conc. min. ut *quo*: neg. min. & consequ. Quia quamvis negatio hominis, considerata ut *quod*, sit aliquid determinatum, quatenus est negatio hominis, & non equi, si tamen consideretur, ut *quo*, per respectum ad subiectum, aliquid determinatum non est siquidem potest convenire equo, & lapidi, non enti vel

nihilo. Nomen verò non solum de vet signifi-
care determinatam formam, sed etiam in de-
terminato subjecto saltèm genericè, sicut cæ-
cum significat negationem visus in subjecto
genericè determinato, Alias non erit nomen,
absolutè loquendo, rei certæ notamen.

§. II.

Explicatur Verbi definitio.

Verbam in præsentì accipitur cum omni
proprietate, quatenus significat actio-
nem, vel passionem, prout exercetur in tem-
pore, vel aliquid ad modum actionis, aut pas-
sionis ex modo significandi, sicut hoc verbum
quiesco significat quietem; quia tamen illam
significat ad modum actionis ex modo signi-
candi; propterea est verè verbum.

Definitur autem verbum; *Vox significativa
ad placitum cum tempore, cujus nulla pars per se
significativa, separata, finita, & recta, & est nota
eorum, quæ prædicantur.* Particula eum tempore
ponitur ad differentiam nominis, ut ibidem
explicatam relinquimus.

Particula *separata* excludit verba comple-
xa, quæ sunt plura verba & non unum, & di-
versis subordinantur conceptibus. Particula
finita, excludit verbum infinitum, ut non cu-
rro, ly non infinitanter accepto, quod quidem

infinitus videlicet, non homo, habet partes significativas videlicet, *non, & homo*. Ergo excluditur per illam particulam *separata*, & non per illam *finita*.

Confirm. ab opposito. Non homo significat negationem hominis; sed negatio hominis est aliquid determinatum: Ergo aliquid determinatum significat; & consequenter non bene excluditur.

Resp. dist. ant. Significativas simplici significatione conc. ant. significatione complexa, neg. ant. & conf. Qua in termino predicto significatio utriusque partis non est formaliter duplex, sed una; & eadem, & unico conceptui subordinata: quia non homo tantum representat unam, & eadem rem, videlicet negationem hominis in aliquo concreto, non tamen duas res, quarum una determinet aliam, & ideo non per particulam *recta*, sed per alteram excluditur.

Ad confirm. dist. min. determinatum, ut *quod*: conc. min. ut *quo*: neg. min. & consequ. Quia quamvis negatio hominis, considerata ut *quod*, sit aliquid determinatum quatenus est negatio hominis, & non equi, si tamen consideretur, ut *quo*, per respectum ad subiectum, aliquid determinatum non est siquidem potest convenire equo, & lapidi, non enti vel

nihilo. Nomen verò non solum de vet signifi-
care determinatam formam, sed etiam in de-
terminato subjecto saltè genericè, sicut cæ-
cum significat negationem visus in subjecto
genericè determinato, Alias non erit nomen,
absolutè loquendo, rei certæ notamen.

§. II.

Explicatur Verbi definitio.

Verbum in præsentì accipitur cum omni
proprietate, quatenus significat actio-
nem, vel passionem, prout exercetur in tem-
pore, vel aliquid ad modum actionis, aut pas-
sionis ex modo significandi sicut hoc verbum
quiesco significat quietem; quia tamen illam
significat ad modum actionis ex modo signi-
candi; propterea est verè verbum.

Definitur autem verbum; *Vox significativa
ad placitum cum tempore, cujus nulla pars per se
significativa, separata, finita, & recta, & est nota
eorum, quæ prædicantur.* Particula eum tempore
ponitur ad differentiam nominis, ut ibidem
explicatam relinquimus.

Particula *separata* excludit verba comple-
xa, quæ sunt plura verba & non unum, & di-
versis subordinantur conceptibus. Particula
finita, excludit verbum infinitum, ut non cu-
ro, ly non infinitanter accepto, quod quidem

infinitus videlicet, non homo, habet partes significativas videlicet, *non, & homo*. Ergo excluditur per illam particulam *separata*, & non per illam *finita*.

Confirm. ab opposito. Non homo significat negationem hominis; sed negatio hominis est aliquid determinatum: Ergo aliquid determinatum significat; & consequenter non bene excluditur.

Resp. dist. ant. Significativas simplici significatione conc. ant. significatione complexa, neg. ant. & conf. Qua in termino prædicto significatio utriusque partis non est formaliter duplex, sed una; & eadem, & unico conceptui subordinata: quia non homo tantum representat unam, & eadem rem, videlicet negationem hominis in aliquo concreto, non tamen duas res, quarum una determinet aliã, & ideo non per particulam *recta*, sed per alteram excluditur.

Ad confirm. dist. min. determinatum, ut *quod*: conc. min. ut *quo*: neg. min. & consequ. Quia quamvis negatio hominis, considerata ut *quod*, sit aliquid determinatum, quatenus est negatio hominis, & non equi, si tamen consideretur, ut *quo*, per respectum ad subiectum, aliquid determinatum non est siquidem potest convenire equo, & lapidi, non enti vel

nihilo. Nomen verò non solum de vet signifi-
care determinatam formam, sed etiam in de-
terminato subiecto saltè genericè, sicut cæ-
cum significat negationem visus in subiecto
genericè determinato, Alias non erit nomen,
absolutè loquendo, rei certæ notamen.

§. II.

Explicatur Verbi definitio.

Verbam in præsentī accipitur cum omni
proprietate, quatenus significat actio-
nem, vel passionem, prout exercetur in tem-
pore, vel aliquid ad modum actionis, aut pas-
sionis ex modo significandis; sicut hoc verbum
quiesco, significat quietem; quia tamen illam
significat ad modum actionis ex modo signi-
candi; propterea est verè verbum.

Definitur autem verbum; *Vox significativa
ad placitum cum tempore, cujus nulla pars per se
significativa, separata, finita, & recta, & est nota
eorum, quæ prædicantur.* Particula *cum tempore*
ponitur ad differentiam nominis, ut ibidem
explicatam relinquimus.

Particula *separata* excludit verba complexa,
quæ sunt plura verba & non unum, & di-
versis subordinantur conceptibus. Particula
finita, excludit verbum infinitum, ut non cu-
rro, ly non infinitanter accepto, quod quidem

infinitus videlicet, non homo, habet partes significativas videlicet, *non, & homo*. Ergo excluditur per illam particulam *separata*, & non per illam *finita*.

Confirm. ab opposito. Non homo significat negationem hominis; sed negatio hominis est aliquid determinatum: Ergo aliquid determinatum significat; & consequenter non bene excluditur.

Resp. dist. ant. Significativas simplici significatione conc. ant. significatione complexa, neg. ant. & conf. Qua in termino prædicto significatio utriusque partis non est formaliter duplex, sed una, & eadem, & unico conceptui subordinata: quia non homo tantum repræsentat unam, & eadem rem, videlicet negationem hominis in aliquo concreto, non tamen duas res, quarum una determinet aliã, & ideo non per particulam *recta*, sed per alteram excluditur.

Ad confirm. dist. min. determinatum, ut *quod*: conc. min. ut *quo*: neg. min. & conseq. Quia quamvis negatio hominis, considerata ut *quod*, sit aliquid determinatum, quatenus est negatio hominis, & non equi, si tamen consideretur, ut *quo*, per respectum ad subiectum, aliquid determinatum non est siquidem potest convenire equo, & lapidi, non enti vel

nihilo. Nomen vero non solum de vet signifi-
care determinatam formam, sed etiam in de-
terminato subjecto saltē genericē, sicut cæ-
cum significat negationem visus in subjecto
genericē determinato, Alias non erit nomen,
absolutē loquendo, rei certæ notamen.

§. II.

Explicatur Verbi definitio.

Verbum in præsentī accipitur cum omni
proprietate, quatenus significat actio-
nem, vel passionem, prout exercetur in tem-
pore, vel aliquid ad modum actionis, aut pas-
sionis ex modo significandi sicut hoc verbum
quiesco significat quietem; quia tamen illam
significat ad modum actionis ex modo signi-
candi; propterea est verē verbum.

Definitur autem verbum; *Vox significativa
ad placitum cum tempore, cujus nulla pars per se
significativa, separata, finita, & recta, & est nota
eorum, quæ prædicantur.* Particula eum tempore
ponitur ad differentiam nominis, ut ibidem
explicatam relinquimus.

Particula *separata* excludit verba complexa,
quæ sunt plura verba & non unum, & di-
versis subordinantur conceptibus. Particula
finita, excludit verbum infinitum, ut non cu-
ro, ly non infinitanter accepto, quod quidem

nihilo. Nomen vero non solum de vet signifi-
care determinatam formam, sed etiam in de-
terminato subjecto saltē genericē, sicut cæ-
cum significat negationem visus in subjecto
genericē determinato, Alias non erit nomen,
absolute loquendo, rei certæ notamen.

§. II.

Explicatur Verbi definitio.

Verbam in præsentī accipitur cum omni
proprietate, quatenus significat actio-
nem, vel passionem, prout exercetur in tem-
pore, vel aliquid ad modum actionis, aut pas-
sionis ex modo significandi; sicut hoc verbum
quiesco, significat quietem; quia tamen illam
significat ad modum actionis ex modo signi-
candi; propterea est verè verbum.

Definitur autem verbum; *Vex significativa*
ad placitum cum tempore, cujus nulla pars per se
significativa, separata, finita, & recta, & est nota
eorum, quæ prædicantur. Particula eum tempore
ponitur ad differentiam nominis, ut ibidem
explicatam relinquimus.

Particula *separata* excludit verba complexa,
quæ sunt plura verba & non unum, & di-
versis subordinantur conceptibus. Particula
finita, excludit verbum infinitum, ut non cu-
rro, ly non infinitanter accepto, quod quidem

infinitus videlicet, non homo, habet partes significativas videlicet, *non, & homo*. Ergo excluditur per illam particulam *separata, & non per illam finita*.

Confirm. ab opposito. Non homo significat negationem hominis; sed negatio hominis est aliquid determinatum: Ergo aliquid determinatum significat; & consequenter non bene excluditur.

Resp. dist. ant. Significativas simplici significatione conc. ant. significatione complexa, neg. ant. & conf. Qua in termino prædicto significatio utriusque partis non est formaliter duplex, sed una, & eadem, & unico conceptui subordinata: quia non homo tantum representat unam, & eadem rem, videlicet negationem hominis in aliquo concreto, non tamen duas res, quarum una determinet aliam, & ideo non per particulam *recta*, sed per alteram excluditur.

Ad confirm. dist. min. determinatum, ut *quod*: conc. min. ut *quo*: neg. min. & consequ. Quia quamvis negatio hominis, considerata ut *quod*, sit aliquid determinatum, quatenus est negatio hominis, & non equi, si tamen consideretur, ut *quo*, per respectum ad subiectum, aliquid determinatum non est siquidem potest convenire equo, & lapidi, non enti vel

nihilo. Nomen verò non solum de vet significare determinatam formam, sed etiam in determinato subjecto saltè genericè, sicut cæcum significat negationem visus in subjecto genericè determinato, Alias non erit nomen, absolute loquendo, rei certæ notamen.

§. II.

Explicatur Verbi definitio.

Verbam in præsentì accipitur cum omni proprietate, quatenus significat actionem, vel passionem, prout exercetur in tempore, vel aliquid ad modum actionis, aut passionis ex modo significandi sicut hoc verbum *quiesco* significat quietem; quia tamen illam significat ad modum actionis ex modo significandi; propterea est verè verbum.

Definitur autem verbum; *Vox significativa ad placitum cum tempore, cujus nulla pars per se significativa, separata, finita, & recta, & est nota eorum, quæ prædicantur.* Particula eum tempore ponitur ad differentiam nominis, ut ibidem explicatam relinquimus.

Particula *separata* excludit verba complexa, quæ sunt plura verba & non unum, & diversis subordinantur conceptibus. Particula *finita*, excludit verbum infinitum, ut non *curro*, *ly non* infinitanter accepto, quod quidem

non significat determinatam actionem; sed solum negationem actionis determinatæ.

Particula *recta* excludit verbum obliquū, omnia videlicet verba, quæ non sunt temporis præsentis; eoquod solum verbum temporis præsentis significat actionem, prout inferi fluentem, & egredientem ab agente: alia vero verba significant actionem factam, vel faciendam. Et ita non sunt verè verba.

Ultima tandem particula: *est nota*, &c. excludit participium à ratione verbi; quia licet participium non significet cum tempore posse primo, & in recto. ut diximus: in definitione hominis, & ita maneat jam antecedenter exclusum, expressius tamen excluditur per particulam istam; eoquod nullo modo unit prædicatum cum subiecto.

Contra definitionem arguitur. Verbum *legit*, est verè verbum; & tamen est complexum: Ergò verba complexa non rectè excluduntur, Prob. min. Subordinantur pluribus conceptibus: Ergò est complexum. Prob. ant; *Legit*, æquivaleret illi complexo? *est legens*; sed hoc complexum subordinantur pluribus conceptibus: Ergò verbum *legit* pluribus subordinatur.

Resp. neg. min. & ant. probativum illius ad probat. dist. maj. Æquivaleret in consequendo
conc.

conc. maj. quia ab uno ad alterum valet con-
 seq. Equivalet in significando: neg. maj. quia
ly est legens habet duplicem significationem;
 & *ly legit* unam tantum significationem ha-
 bet; & ita complexus non est.

Secundo arguitur. Verbum obliquum verè
 unit prædicatum cum subjecto, ut in hac pro-
 positione, *homo fuit albus*: Ergò est verè ver-
 bum; quia ultima differentia verbi est unire
 prædicatum cum subjecto.

Resp. Differentiam verbi esse unire signifi-
 cando agere, vel pati pro tempore præsentis,
 quod verbum obliquum non habet; & ita
 non est verè verbum.

Et si dicas: Omnis propositio constat nomi-
 ne, & verbo; sed propositio prædicta non ha-
 bet aliud verbum, nisi verbum *fuit*: Ergò il-
 lud est verè verbum.

Respond. Omnem propositionem debere
 constare verbo recto, vel obliquo; quia quod-
 libet eorum potest vere unire, & consequen-
 ter veram constituere propositionem: non ta-
 men ad propositionem necessarium est ver-
 bum rectum, quod solum habet essentiam
 verbi, qualiter de iilo Arist. disputabat.

Ad instabis. Terminus adequatè dividitur
 in nomen, & verbum; sed verbum *fuit* est verè
 terminus, & non verè nomen: Ergò verò ver-
 bum.

Ref.

non significat determinatam actionem; sed solum negationem actionis determinatæ.

Particula *recta* excludit verbum obliquū, omnia videlicet verba, quæ non sunt temporis præsentis; eoquod solum verbum temporis præsentis significat actionem, prout inferi fluentem, & egredientem ab agente: alia vero verba significant actionem factam, vel faciendam. Et ita non sunt verè verba.

Ultima tandem particula: *est nota*, &c. excludit participium à ratione verbi; quia licet participium non significet cum tempore posse primo, & in recto. ut diximus: in definitione hominis, & ita maneat jam antecederet exclusum, expressius tamen excluditur per particulam istam; eoquod nullo modo unit prædicatum cum subiecto.

Contra definitionem arguitur. Verbum *legit*, est verè verbum; & tamen est complexum: Ergo verba complexa non rectè excluduntur, Prob. min. Subordinantur pluribus conceptibus: Ergo est complexum. Prob. ant; *Legit*, æquivaleret illi complexo? *est legens*; sed hoc complexum subordinantur pluribus conceptibus: Ergo verbum *legit* pluribus subordinatur.

Resp. neg. min. & ant. probativum illius ad probat. dist. maj. Æquivaleret in consequendo conc.

concl. maj. quia ab uno ad alterum valet con-
 seq. **Æquivalet in significando: neg. maj.** quia
ly est legens habet duplicem significationem;
 & *ly legit* unam tantum significationem ha-
 bet; & ita complexus non est.

Secundo arguitur. Verbum obliquum verè
 unit prædicatum cum subiecto, ut in hac pro-
 positione, *homo fuit albus*: Ergo est verè ver-
 bum; quia ultima differentia verbi est unire
 prædicatum cum subiecto.

Resp. Differentiam verbi esse unire signifi-
 cando agere, vel pati pro tempore præsentis,
 quod verbum obliquum non habet; & ita
 non est verè verbum.

Et si dicas: Omnis propositio constat nomi-
 ne, & verbo; sed propositio prædicta non ha-
 bet aliud verbum, nisi verbum *fuit*: Ergo il-
 lud est verè verbum.

Respond. Omnem propositionem debere
 constare verbo recto, vel obliquo; quia quod-
 libet eorum potest vere unire, & consequen-
 ter veram constituere propositionem; non ta-
 men ad propositionem necessarium est ver-
 bum rectum, quod solum habet essentiam
 verbi, qualiter de isto Arist. disputabat.

Sed instabis. Terminus adæquatè dividitur
 in nomen, & verbum; sed verbum *fuit* est verè
 terminus, & non verè nomen: Ergo verè ver-
 bum.

Ref.

non significat determinatam actionem; sed solum negationem actionis determinatæ.

Particula *recta* excludit verbum obliquū, omnia videlicet verba, quæ non sunt temporis præsentis; eoquod solum verbum temporis præsentis significat actionem, prout inferi fluentem, & egredientem ab agente: alia vero verba significant actionem factam, vel faciendam. Et ita non sunt verè verba.

Ultima tandem particula: *est nota*, &c. excludit participium à ratione verbi; quia licet participium non significet cum tempore præse primo, & in recto. ut diximus: in definitione hominis, & ita maneat jam antecedenter exclusum, expressius tamen excluditur per particulam istam; eoquod nullo modo unit prædicatum cum subjecto.

Contra definitionem arguitur. Verbum *legit*, est verè verbum; & tamen est complexum: Ergo verba complexa non rectè excluduntur, Prob. min. Subordinantur pluribus conceptibus: Ergo est complexum. Prob. ant; *Legit*, æquivaleret illi complexo, *est legens*; sed hoc complexum subordinantur pluribus conceptibus: Ergo verbum *legit* pluribus subordinatur.

Resp. neg. min. & ant. probativum illius ad probat. dist. maj. Equivaleret in consequendo conc.

conc. maj. quia ab uno ad alterum valet consequ. **Æquivalet in significando:** **neg. maj.** quia *ly est legens* habet duplicem significationem; & *ly legit* unam tantum significationem habet; & ita complexus non est.

Secundo arguitur. Verbum obliquum verè unit prædicatum cum subjecto, ut in hac propositione, *homo fuit albus*: Ergo est verè verbum; quia ultima differentia verbi est unire prædicatum cum subjecto.

Resp. Differentiam verbi esse unire significando agere, vel pati pro tempore præsentis, quod verbum obliquum non habet; & ita non est verè verbum.

Et si dicas: Omnis propositio constat nomine, & verbo; sed propositio prædicta non habet aliud verbum, nisi verbum *fuit*: Ergo illud est verè verbum.

Respond. Omnem propositionem debere constare verbo recto, vel obliquo; quia quodlibet eorum potest vere unire, & consequenter veram constituere propositionem: non tamen ad propositionem necessarium est verbum rectum, quod solum habet essentiam verbi, qualiter de isto Arist. disputabat.

Sed instabis. Terminus adæquatè dividitur in nomen, & verbum; sed verbum *fuit* est verè terminus, & non verè nomen: Ergo verè verbum.

Ref.

non significat determinatam actionem; sed solum negationem actionis determinatæ.

Particula *recta* excludit verbum obliquū, omnia videlicet verba, quæ non sunt temporis præsentis; eoquod solum verbum temporis præsentis significat actionem, prout inferi fluentem, & egredientem ab agente: alia vero verba significant actionem factam, vel faciendam. Et ita non sunt verè verba.

Ultima tandem particula: *est nota*, &c. excludit participium à ratione verbi; quia licet participium non significet cum tempore per se primo, & in recto. ut diximus: in definitione hominis, & ita maneat jam antecedenter exclusum, expressius tamen excluditur per particulam istam; eoquod nullo modo unit prædicatum cum subiecto.

Contra definitionem arguitur. Verbum *legit*, est verè verbum; & tamen est complexum: Ergo verba complexa non rectè excluduntur, Prob. min. Subordinantur pluribus conceptibus: Ergo est complexum. Prob. ant. *Legit*. æquivaleret isti complexo? *est legens*; sed hoc complexum subordinantur pluribus conceptibus: Ergo verbum *legit* pluribus subordinatur.

Resp. neg. min. & ant. probativum illius ad probat. dist. maj. Equivaleret in consequendo
conc.

concl. maj. quia ab uno ad alterum valet con-
seq. **Æquivalet in significando: neg. maj.** quia
ly est legens habet duplicem significationem;
& *ly legit* unam tantum significationem ha-
bet; & ita complexus non est.

Secundo arguitur. Verbum obliquum verè
unit prædicatum cum subiecto, ut in hac pro-
positione, *homo fuit albus*: Ergo est verè ver-
bum; quia ultima differentia verbi est unire
prædicatum cum subiecto.

Resp. Differentiam verbi esse unire signifi-
cando agere, vel pati pro tempore præsentis,
quod verbum obliquum non habet; & ita
non est verè verbum.

Et si dicas: Omnis propositio constat nomi-
ne, & verbo; sed propositio prædicta non ha-
bet aliud verbum, nisi verbum *fuit*: Ergo il-
lud est verè verbum.

Respond. Omnem propositionem debere
constare verbo recto, vel obliquo; quia quod-
libet eorum potest vere unire, & consequen-
ter veram constituere propositionem: non ta-
men ad propositionem necessarium est ver-
bum rectum, quod solum habet essentiam
verbi, qualiter de isto Arist. disputabat.

Sed instabis. Terminus adæquatè dividitur
in nomen, & verbum; sed verbum *fuit* est verè
terminus, & non verè nomen: Ergo verè ver-
bum.

Ref.

non significat determinatam actionem; sed solum negationem actionis determinatæ.

Particula *recta* excludit verbum obliquū, omnia videlicet verba, quæ non sunt temporis præsentis; eoquod solum verbum temporis præsentis significat actionem, prout inferi fluentem, & egredientem ab agente: alia vero verba significant actionem factam, vel faciendam. Et ita non sunt verè verba.

Ultima tandem particula: *est nota*, &c. excludit participium à ratione verbi; quia licet participium non significet cum tempore per se primo, & in recto. ut diximus: in definitione hominis, & ita maneat jam antecedenter exclusum, expressius tamen excluditur per particulam istam; eoquod nullo modo unit prædicatum cum subiecto.

Contra definitionem arguitur. Verbum *legit*, est verè verbum; & tamen est complexum; Ergò verba complexa non rectè excluduntur, Prob. min. Subordinantur pluribus conceptibus: Ergò est complexum. Prob. ant; *Legit*, æquivalet illi complexo *est legens*; sed hoc complexum subordinantur pluribus conceptibus: Ergò verbum *legit* pluribus subordinatur.

Resp. neg. min. & ant. probativum illius ad probat. dist. maj. Æquivalet in consequendo
conc.

concl. maj. quia ab uno ad alterum valet con-
seq. **Æquivalet in significando:** **neg. maj.** quia
ly est legens habet duplicem significationem;
& *ly legit* unam tantum significationem ha-
bet; & ita complexus non est.

Secundo arguitur. Verbum obliquum verè
unit prædicatum cum subjecto, ut in hac pro-
positione, *homo fuit albus*: Ergo est verè ver-
bum; quia ultima differentia verbi est unire
prædicatum cum subjecto.

Resp. Differentiam verbi esse unire signifi-
cando agere, vel pati pro tempore præsentis,
quod verbum obliquum non habet; & ita
non est verè verbum.

Et si dicas: Omnis propositio constat nomi-
ne, & verbo; sed propositio prædicta non ha-
bet aliud verbum, nisi verbum *fuit*: Ergo il-
lud est verè verbum.

Respond. Omnem propositionem debere
constare verbo recto, vel obliquo; quia quod-
libet eorum potest vere unire, & consequen-
ter veram constituere propositionem: non ta-
men ad propositionem necessarium est ver-
bum rectum, quod solum habet essentiam
verbi, qualiter de isto Arist. disputabat.

Sed instabis. Terminus adæquatè dividitur
in nomen, & verbum; sed verbum *fuit* est verè
terminus, & non verè nomen: Ergo verè ver-
bum.

Ref-

Respond. dist. maj. Terminus cathegorematicus rectus, conc. maj. Terminus cathegorematicus abstrahens à recto, & obliquo, neg. maj. Ex quo solum sequitur, non dari terminum cathegorematicum rectum, qui non sit verè nomen, aut verè verbum.

Etsi dicas: Ergò terminus divisus in nomen, & verbum est cathegorematicus rectus: Ergò terminus obliquus manet exclusus per divisum: Ergò particula *recta* non est necessaria in definitione nominis, & verbi ad excludenda obliqua.

Resp. Divisionem termini in nomen, & verbum tantum esse termini recti in rei veritati; sed quia in divisione, licet dicatur implicite; non tamen explicatur omnis qualitas divisi: propterea ad majorem explicationem, ponitur particula *recta*, quæ propter ista superflua non est.

LIBER SECUNDUS.

CAPITULUM PRIMUM.

De Oratione.

§. I.

Natura Orationis explicatur.

NON accipimus in presenti *Orationem* pro ea, quæ à grammaticis appellatur oratio, quæ quidem ex nomine, & ver

verbo constat ; sed summimus orationem pro ea, quæ habet partes, etiamsi sint duo nomina, vel duo verba, & prout sic communiter definitur : *Vox significativa ad placitum, cujus partes separate aliquid significant, ut dictio, non ut affirmatio, vel negatio.* In qua definitione tres primæ particule satis in præcedentibus capitulis explicantur, cujus partes sicut in definitione termini complexi intelliguntur. Ultima tamen denotat ad orationem non requiri, quod illius partes sint propositiones, sed sufficere, quod dictiones simplices sint.

Verum licet terminus complexus, & oratio, quandoque inveniantur in eodem materiali, semper tamen formaliter distinguuntur ; quia terminus complexus pro substracto materiali habet partes ; sed de formali solum importat unicam secundam intentionem partis per se ordinabilis ad propositionem componendam. Oratio verò pro formali dicit intentionem totius, & non partis per se ordinabilis ad alterum componendum.

Dividitur oratio in *perfectam, & imperfectam*. Perfecta est, *qua perfectum generat sensum in animo audientis.* Imperfecta verò *qua generat imperfectum sensum.* Generare perfectum sensum est, non relinquere suspensum audientem, quod facit hæc oratio, *Petrus currit.* Ge-

nerare sensum imperfectum est, relinquere auditorem suspensum circa illud, quod vulgè asserere proferens.

Contra arg. Quia definitio est oratio imperfecta, ut per se manifestum est; & tamen non generat imperfectum sensum, siquidem perfectè explicat essentiam rei; & audiens verè concipit essentiam: Ergo definitio orationis imperfectæ omni definitio non convenit.

Resp. dist. min. Essentiam, ut objectum simplicis apprehensionis; conc. min. ut objectum iudicii, neg. min. & conseq. Quia per definitionem perfectè apprehendimus quidditatem, quam ipsa explicat; non tamen possumus formare iudicium de dicto loquentis. Nam dum audimus animal rationale tantum, non possumus iudicare, quid faciat, vel non faciat, vel quid intendat asserere proferens; & hoc ultimum erat necessarium ad sensum perfectum generandum.

Uterius dividitur oratio in enuntiativam, *quæ significat verum, vel falsum*, & in orationem non enuntiativam, *quæ nihil affirmat, vel negat.*

Tercio dividitur in orationem, *quæ est modus sciendi*, de qua statim infra dicemus, & orationem, *quæ modus sciendi non est*, ut homo disputat.

Tandem dividitur in orationem indicativam,

et Petrus currit, & *imperativam*, sicut fac hoc; & *optativam*, ut utinam disputares, & *interrogativam*, ut quare dormis, & *deprecativam*, ut parce mihi Domine.

§. II.

De modo sciendi.

Modus sciendi est: *Oratio alicujus ignoti manifestativa*. Et in definitione oratio ponitur loco generis; quia in hoc omnes orationes conveniunt. *Ignoti manifestativa* ponitur loco differentiae. Nam per hoc distinguitur modus sciendi a ceteris orationibus, quæ rationem modi sciendi non habent, sed solum rem manifestant, vel per simplicem manifestationem, ut quodcumque signum; vel per simplicem enuntiationem; ut quælibet propositio.

Contra arguitur. Definitio modi sciendi non convertitur cum modo sciendi. Ergò bona non est. Nam omnis bona definitio cum definito convertitur, sicut bene valet, *est animal rationale*: Ergò *homo*. Et *est homo*: Ergò *animal rationale*. Ant. prob. Inferius non potest cum superiori converti, undè non valet, *est animal*: Ergò *homo*; sed definitio modi sciendi est inferior ad ipsum, liquidem inferior est ad definitionem, ut sic, & definitio, ut sic, est species modi sciendi, & inferior ad ipsum: Ergò

gò definitio modi sciendi non convertitur cum illo.

Resp. dist. antec. Secundò intentionalitèr sumpta: conc. ant. Primo intentionalitèr accepta: neg. ant. & conseq. Quia definitio primo intentionalitèr sumpta, & quantum ad id, quod significat, convertitur cum modo sciendi. Nam eadem sunt utriusque prædicata; quamvis secunda intentio distinctionis non convertatur cum definito, sed potius illi repugnet: nec hoc necessarium est, ut definitio bona sit.

Modus tamen sciendi adæquatè dividitur in *definitionem, divisionem, & argumentationem*, Cujus ratio ea est; quia quidquid ignoratur de objecto, vel est essentia, vel partes, vel proprietates. Si essentia; manifestatur per definitionem, quæ explicat essentiam rei. Si partes per divisionem; quia totum in partes dividitur. Si proprietates, per argumentationem manifestantur, per quam proprietatem convenire: Ergo quidquid ignoratur de objecto, manifestatur artificioso modo per definitionem, divisionem, & argumentationem; & consequenter divisio adæquata est.

Et si dicas: Hanc propositionem, *homo est animal rationale*, manifestare essentiam hominis; nam prædicatum continet totam

tam hominis essentiam : Ergo etiam essentia
objecti manifestatur per propositionem ; &
consequentèr propositio numeranda erit in-
ter membra dividenda.

Resp. dist. ant. Manifestare dicendo, *quod est* :
conc. ant. dicendo, *quid sit* : neg. ant. & sub ea-
dem dist. neg. conseq. Quia per illam proposi-
tionem manifestatur essentia, dicendo, *quod est*
eo quod per illam affirmatur de subjecto per
simplicem enuntiationem, non tamen per illā
manifestatur essentia dicendi, *quid est*, & artifi-
cioso modo conducendi ad scientiam forma-
liter ; siquidem per talem propositionem non
dicitur, quid est homo, vel in quo illius essen-
tia consistat.

§. III.

De Definitione.

Definitio est oratio naturam rei explicans. In
qua definitione oratio ponitur loco ge-
neris, ut supra ; & ad divisionem pro-
positionem, & argumentationem communis
est. Alia particula ponitur loco differentię ;
quia sola definitio explicat naturam rei.

Definitio autem est triplex, *essentialis*, vide-
licet, *descriptiva*, & *causalis*. Essentialis est, *qua*
datur per partes essentielles ; & hæc duplex una
metaphysica, quæ datur per proprium genus, &
propriam differentiam metaphysicam ; sicut
hom

homo definitur per *animal rationale*. Alla est *physica*, quæ datur per materiam, & formam sicut homo definitur *compositus ex corpore, & anima rationali*. Definitio *descriptiva* est, quæ datur per *accidentia propria*; ut cum definitur homo per *animal risibile*. Si vero definitio detur per *accidentia communia* ut si dicas, homo *animal alburnum non est propriè descriptiva*; sed purè *accidentalis* est. Definitio *causalis* est, quæ datur per *extrinsecas causas*, ut cum definitur homo, *factus à Deo, vèl propter beatitudinem factus*.

Tres conditiones ad bonam definitionem requiruntur. Prima est, quod constet genere, & differentia; quia essentia definiti ex genere, & differentia componitur, & definitio explicat essentiam; non tamen requiritur necessario, definitionem constare genere riguroso, sed satis est, constare prædicato communi, in quo definitum conveniat cum alijs; debet tamen in illo ultimo convenire; unde non rectè definiretur homo, per esse corpus naturale; quia in ratione corporis naturalis non ultimo convenit, sed solum in ratione animatis.

Secunda conditio est, definitionem debere esse clariorem suo definito: quia explicat ipsum, & ita debet esse clarior, sicut lux clarior est, quia cætera manifestat; unde non potest

de-

definitio traddi per nomina æquivoca, aut nomina allusiva; aliàs clarior non esset.

Tertia conditio est. Definitionem non debere esse diminutam; quia si aliquod prædicatum essentialiter deficit, non explicabit totam essentialitatem definiti, nec debere esse redundantem; quia id, quod superaditur, superfluum erit ad explicandam essentialitatem; quapropter diminutè definitur homo per esse *animal*; & superflue, vel redundantè, per esse *animal rationale mortale*.

Ex his habes responsiones dandas esse interroganti juxta definitiones diversas accommodandas admodum interrogandi. Nam quærenti, quid sit homo? Respondendum est per definitionem quidditativam: interroganti verò qualis sit? Definitione descriptiva respondetur. Interroganti autem, à quo, vel propter quid sit? Respondendum est per causam efficientem, vel finalem.

Contra definitionem definitionis arguitur. Quia illa non prædicatur de omni definitione, nam falsum est, quod quæcumque definitio sit hæc definitio: Ergo bona non est, si quidem non prædicatur de omni definito per ipsam.

Respond. dist. ant. Secundo intentionaliter sumpta: conc. ant. Primo intentionaliter accep-

in sua accidentia, ut homo dividitur in album & nigrum. Alia est accidentis in subiecta, ut album dividitur in papyrum, & nivem. Alia accidentis in accidentia, ut album dividitur in dulce, & amarum.

Divisio per se etiam duplex est. Alia totius integralis, sicut homo dividitur, in caput manus, & pedes. Alia quidem est potestatis, vel totius potestativi, per quam virtus cause dividitur in potentias, ut cum dicitur, in homine alia potentia est voluntas, & altera intellectus.

Alia similiter est divisio essentialis, qua res per partes essentielles dividitur, aut metaphysice, ut cum dicitur, animal aliud rationale, & aliud irrationale; & in homine aliud prædicatum animal, & alterum rationale. Aut physice tantum, ut cum dicitur, in homine alia pars materia, & altera forma.

Tria tamen requiruntur ad bonam divisionem: Primum est, singula membra dividenda esse inferiora diviso; id est nullum esse ita universale, sicut divisum, eo quod divisum non solum extenditur ad unum membrum, sed etiam ad alia.

Et si dicas: Corpus bene dividitur in sensibile, & insensibile, & tamen insensibile non est inferius diviso, siquidem Angelus est insensibilis, & non est inferior ad corpus, quia incor-

porcus est; Ergo prædicta conditio non est necessaria.

Respond. Insensibile, quod est membrum dividens, esse insensibile corporeum; quia hoc solum participat rationem corporis, & hoc insensibile est inferius ad corpus, nec sub illo Angelus continetur.

* Secunda conditio ad bonitatem divisionis exacta est membra dividenda simul sumpta
* adæquare divisum, & nihil contineri sub diviso, quod non contineatur sub aliquo ex membris dividendis. Alias divisum extenderetur ad aliquod aliud, & consequenter divisio in membra prædicta, adæquata non erit.

* Tertia conditio est, membra dividenda debere distingui realiter, vel saltem formaliter, ut cum ens dividitur in verum, & bonum, quæ formaliter distinguuntur.

* Ex dictis inferuntur: quinque loci arguendi in divisione formari. Primus est, à diviso ad omnia membra dividenda simul sumpta; & ab illis ad ipsum optima consequentia est, sive negativè, sive affirmativè; ut cum dicitur, est animal, ergo rationale, vel irrationale. Non est rationale, nec irrationale, ergo non est animal.

* Secundus locus est, à diviso cum negatione
unius

unius membri, vel plurium ad illud, quod restat, ut si dicas, est animal, & non rationale; ergo irrationale.

Tertius est, à positione unius membri ad negationem alterius, quando membra realiter distinguuntur: unde bene valet, est irrationale, ergo non est rationale.

Quartus est à diviso ad quodlibet membrorum dividendum negativè, ut cum dicitur, non est animal ergo non est rationale. Si verò affirmativè arguatur, erit mala consequentia, sicut hæc est animal, ergo rationale. Unde pro verbum Dialecticorum ortum est, quod à superiori ad inferius negative est bona consequentia, & affirmative mala.

Quintus locus est, à quolibet membrorum dividendum ad divisum affirmativè, est bona consequentia; ut bene valet, est rationale: ergo animal; Negative verò bona non est; sicut non valet, non est rationale: Ergo non est animal. Quia potest esse irrationale.

§. V.

De argumentatione.

Vltima species modi sciendi est *argumentatio*, quæ communiter definitur, *oratio in qua uno dato, alterum sequitur*. In qua secunda particula ponitur loco differentie. Nam per

Illam distinguitur argumentatio à definitione, divisione, & propositione.

Tria habet argumentatio : *antecedens*, videlicet, & *consequens*, & *notam illationis*. Antecedens est illud, *ex quo sequitur consequens*; & solet vocari *præmissa*, quia premititur, aut prius ponitur. Consequens est illud, *quod inferitur ex antecedenti*, & appellatur *conclusio*, quia in ea conciditur argumentatio. Nota verò illationis est *quædam copula, per quam antecedens unitur cum consequenti*, & explicat vim inferendi; quod totum patet in hoc entimemate, *Petrus est homo, ergo est risibilis*; in quo prima propositio vocatur antecedens; & secunda consequens. & *ly ergo* nota dicitur illationis.

Contra arguitur. Hæc consequentia *homo est lapis, ergo est substantia*, habet omnia supradicta antecedens videlicet, & consequens, & notam illationis; & tamen argumentatio non est: Ergo definitio argumentationibus non rectè explicatur. Prob. min. Prædicta consequentia non est *modus sciendi*: Ergo nec argumentatio, quia arguitur à superiori ad inferius negativè. Prob. ant. in prædicta consequentia antecedens, cum sit falsum, non potest manifestare consequens: Ergo prædicta consequentia *modus sciendi* non est.

Resp. Antecedens esse materialiter falsum, sed

sed formalitèr esse verum ; quia non manifestat , & infert , nisi quatenus habet aliquid de veritate.

Dividitur argumentatio *ratione formæ discursus ratione notæ illationis*, & *ratione qualitatis*. Ratione formæ discursus dividitur in *sylogismum*, in *entimema*, in *inductionem*, & *exemplum*. Syllogismus constat tribus propositionibus, quarum prima dicitur major, secunda minor, & tertia conclusio, ut cum arguimus, omnis homo est risibilis, Petrus est homo, ergo Petrus est risibilis. Entimema verò constat duplici propositione, antecedenti videlicet, & consequenti, ut cum arguitur, Petrus currit, ergo movetur ; & hæc dicitur syllogismus truncatus, quia una propositio deficit illi.

Inductio est argumentum à singularibus, quæ sensibus experimur, ad probandum universalem propositionem, ut cum arguitur, hic ignis calefacit, & ille, & ille: Ergo omnis. Exemplum est, quando ex uno singulari arguimus ad alterum simile, ut Deus pepercit latroni: Ergo parcat nobis poenitentiam agentibus.

Ratione verò notæ illationis dividitur argumentatio in *conditionalem*, *rationalem*, & *causalem*. Conditionalis est, cujus partes copulantur per particulam si; quæ quidem erit bona conditionalis, quamvis antecedens sit falsum, dum-

modò consequentia bona sit, ut cum dicitur, si homo volat, habet alas; quia ex quo volat, benè sequitur, habere alas; & indè oritur proverbium, *quod conditionalis nihil ponit in esse.*

Rationalis est, cuius partes copulantur per particulam ergò, & requirit antecedens esse verum, ut cum dicitur, homo est risibilis, ergo est rationalis.

Causalis est, cuius illatio donatur per particulam quia, & requirit, quod antecedens sit verum; & quod sit causa consequentis, & ita est vera causalis qui à homo est rationalis, est risibilis, non tamen quia est risibilis, est rationalis; quia risibilitas respectu rationalitatis causa non est.

Ex his habes, causalem plus exigere ad sui veritatem, quàm exigit rationalis. & ipsam rationalem plus etiam exigere, quàm conditionalis requirat; & ideo non valet benè à rationali ad causalem, nec à conditionali ad utramque, sed à causali ad alias bona cōsequentia est.

CAPITULUM II.

De Propositione.

§. I.

Propositionis definitio explicatur.

ET si propositio, & enuntiatio differant ex modo significandi, quatenus enuntiatio appellatur, secundum quod unum de altero enuntiat, & tam præmissis, quàm con-

conclusioni communis est; propositio verò solum convenit præmissis, nam dicitur talis, secundum quod ponitur in syllogismo ad aliquid inferendum, in præsentī tamen propositio, & enuntiatio pro eodem accipiuntur, & definitur communiter, propositio *est oratio verum; vel falsum significans*: In qua definitione oratio ponitur loco generis; quia in ratione orationis conveniunt omnes orationes, si vè sint propositiones, si vè non. Alia particula ponitur loco differentię, quia nulla oratio à propositione distincta verum, vel falsum significat.

Significare tamen verum, vel falsum, dupliciter accipi potest, exercite videlicet, & signate. Significare verum, vel falsum signate, est significare ipsam ex vi impositionis, sicut iste terminus verum significat verum, & iste terminus falsum, significat falsum. Significare autem verum, vel falsum exercite, est significare rem prout est, vel alter ac est, unde ortum est proverbium, *quod ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*, ut hæc est vera, *homo est risibilis*; quia ita est, sicut ipsa affirmat, & hæc falsa est: *homo non est rationalis*; quia non est ita, sicut ipsa negat; unde veritas, vel falsitas in propositione vocali, & scripta, reperitur tanquam in signo, & in propositione.

positione mentali reperitur etiam, ut in signo veritatis objectivæ, & tanquam in subiecto veritatis formalis. In objecto verò reperitur tanquam in causa veritatis.

Contra tamen arguitur. Nulla definitio potest dari per opposita, quia definitio explicat essentiam, & nulla essentia habet opposita prædicata, sed potius in eodem convenientia, & adunata in eodem, præter oppositionem, cujus essentia in affirmatione, & negatione, vel in prædicatis oppositis consistit; sed definitio tradita propositionis datur per opposita, videlicet, per verum, vel falsum: Ergò bona non est.

Respond. dist. maj. per opposita copulativè, conc. maj. per opposita divisivè, neg. maj. & dist. min. per opposita divisivè, conc. min. copulativè, neg. min. & conseq. quia propositio definitur per opposita, quod non implicat; sicut accidens definitur per posse ad esse, vel ab esse absque subiecti corruptione.

Contra tamen. Non potest homo definiri per rationale, vel irrationale, & tamen sunt opposita divisivè: Ergò non potest definitio dari etiam per opposita divisivè.

Resp. dist. conseq. Quando natura rei petit unum determinate ex oppositis, conc. conseq. quando indifferens est ad unum, vel alterum, neg.

neg. conseq. quia, si non est rationalis, non est homo, & ideo homo determinatè rationalitatem petit; sed essentia propositionis falsa-
tur in enuntiatione, sive enuntiatio, vel vera, vel falsa sit.

§. II.

De prima divisione.

Dividitur propositio ratione substantiæ, ratione quantitatis, qualitatis, & materiæ. Ratione quidem substantiæ dividitur in cathegoricam, & hypoteticam. Cathegorica est, quæ constat subiecto, copula, & prædicato, tanquam ex partibus principalibus sui, sicut Petrus est doctus. Subiectum est illud, de quo aliquid affirmatur, vel negatur. Prædicatum verò, quod de alio dicitur, sive per affirmationem, sive per negationem, & subiectum est duplex, aliud attributionis, de quo dicitur prædicatum; aliud solius distributionis, ut in hac, cuiuslibet homini equus currit; y hominis est subiectum solius distributionis, quia verè distribuitur, sed de illo non dicitur prædicatum.

Copula etiam duplex est, alia principalis, quæ conjungit principale prædicatum cum subiecto, alia minus principalis, quæ etiam dicitur copula implicationis, quatenus implicatur ex parte alicujus extremi, & in illo continetur, sicut in hac, homo, qui currit, dispa-

ta

rat, ly currit est copula implicationis, & se tenet ex parte subjecti: alia verò est copula principalis, & hæc adhuc potest esse; vel simplex, ut homo est animal, vel composita, ut in hac, homo est, vel fuit albus.

Propositio categorica alia est de tertio adjacente, quando videlicet prædicatum expressè ponitur distinctum à copula, ut in hac, homo est justus. Propositio verò de secundo adjacente est illa, qua simul habet rationem prædicati; ut hæc, Petrus arguit, quæ æquivalet alteri, Petrus est arguens; de propositione hypothetica statim dicemus.

§. III.

De altera divisione.

Ratione verò qualitatis dividitur propositio in affirmativam, & negativam. Prima est, in qua copula non afficitur negatione, ut hæc, homo est albus. Secunda est, in qua copula negatione afficitur, ut hæc, homo non est albus. Si ramen negationi afficienti copulam; altera negatio præponatur, propositio erit affirmativa, quia negatio est malignantis naturæ, & quidquid post se invenit, destruit, undè prima negatio destruit secundam, & reddit propositionem affirmativam; & propterea dicitur, quod paritas negationem affirmat.

* Ut autem propositio negativa sit, debet esse

sc

se negata copula principalis, ut in hac, Petrus, qui currit, non disputat. Si tamen sola copula implicationis negatur, propositio affirmativa erit, sicut hæc, Petrus, qui non currit, disputat.

Insuper etiam debet negatio præcedere copulam formaliter, vel virtualiter, ut in hac, mori desiderat nullus, in qua negatio virtualiter præcedit; nam æquivaleret alteri, nullus desiderat mori. Itæ vero propositiones, nescio grammaticam, neg. conseq. & aliæ similes, sunt affirmativæ, quia æquivalent his, sum negans consequentiam, & nesciens grammaticam.

§. IV.

De alijs divisionibus.

Ratione quantitatis dividitur propositio in universalem, particularem, indefinitam, & singularem. Universalis est, *cujus subiectum est terminus communis signo universali affectus*, ut omnis homo currit, nullus homo currit. Particularis verò, *cujus subiectum est terminus communis, affectus signo particulari*, ut aliquis homo currit. Indefinita verò, *cujus subiectum est terminus communis nullo signo affectus*, ut homo currit. Singularis ea est, *cujus subiectum est terminus singularis*, ut Petrus currit, quæ quidem divisio accidentalis est, quia traditur per

per quantitatem accidentalem propositioni.

Summitur tamen quantitas propositionis à
 * quantitate subiecti, quod quidem est magis,
 vel minus extensum, secundum signa, quibus
 afficitur, eo quod aliqua signa sunt universa-
 * lia, ut omnis, nullus, & faciunt subiectum ac-
 * cipi pro omni significato. Alia vero particula-
 * ria sunt, & faciunt subiectum accipi pro ali-
 * quo tantum, sicut quidam, & aliquis.

Tandem propositio dividitur, ratione ma-
 * teriæ; in *propositionem necessariam contingentem,*
 * & *impossibilem*, juxta diversam habitudinem,
 * quam prædicatum potest dicere ad subiectum.
 Quæ quidem habitudo triplex est, naturalis
 videlicet, quando prædicatum est de essentia
 subiecti, vel illius passio, sicut istæ, homo est
 animal, homo est resibilis. Contingens est
 quando prædicatum potest adesse, vel abesse
 * sine subiecti corruptione, ut in hac, homo est
 * albus. Habitudo remota, vel repugnans est,
 quando prædicatum naturaliter subiecto re-
 pugnat, aut essentialiter; unde propositio af-
 firmativa in materia naturali est necessaria,
 negativa autem impossibilis; propositio verò
 affirmativa in materia repugnantia est impos-
 * sibilis, negativa autem semper necessaria est.

Poterat etiam dividi ratione materiæ in
 * *identitatem, & formalem*, Identica est, in qua
 idem

idem de se ipso prædicatur, ut homo est homo, entis est glarius. Formalis verò est, in quo prædicatum aliquo modo distinguitur à subiecto; ut hæc, homo est animal. Alia tamen est directa, in qua forma dicitur de subiecto, vel superius de inferiori, ut in his, homo est vivens, vel homo est niger. Indirecta verò est, in qua subiectum dicitur de forma, ut album est homo, vel inferiorius de superiori, sicut animal est Leo. Præ oculis tamen habendum est, quod in materia naturali propositio indefinita æquivaleret universali, & ab una ad alteram est bona consequentia, ut in his, homo est animal: ergo omnis homo est animal.

CAPITULUM III.

§. I.

De Propositione Hypogetica.

DE propositione hypogetica nobis restabat agendum, & est illa, quæ constat duabus cathegoricis, tanquam ex partibus principalibus sit, sicut Petrus currit, & Paulus loquitur, in quo differt à cathegorica, quia cathegorica immediate, & principaliter componitur ex terminis; hypogetica verò remote constat ex terminis. sed pro materia proxima requirit propositiones, quæ tamen debent esse conjunctæ per aliquam particulam, & esse
duæ,

dae, vel tres. Nec debent esse necessario propositiones categoricæ; sed sufficit esse complexa propositionalia, vel quas propositiones hypotheticas, sicut hæc hypothetica, si Papa jubet, fieri debet; & si Turca jusserit, obediendum non est.

Dividitur tamen propositio hypothetica in *conditionalem, rationalem, & causalem*, de quibus §. de argumentatione dictum est. Et ulterius dividitur in *copulativam, & disjunctivam*. Propositio copulativa est, *cujus partes copulantur per particulam, & ut Petrus currit, & Paulus loquitur*. Disjunctiva vero est, *cujus partes copulantur per particulam vel, Petrus currit, vel Paulus loquitur, & aliæ similes*, in quibus licet particula *vel* dividat sensum propositionis, denotando esse unum, vel alterum, ipsas tamen propositiones conjungit per modum partiū; ad faciendum unum tantum. Propositiones autem temporales, ut *Petrus currit, quando Paulus sedet*, ad propositionem copulativam reducuntur, & de omnibus idem dicendum.

Inveniuntur tamen in propositionibus prædictis aliqui loci arguendi Primus est à copulativa ad partem; nam copulativa requirit utramque partem esse veram, & ita ab illa ad quamcumque partem est bona consequentia, non tamen bona est à quacumque parte ad illam,

Illam, quia etiam si una pars sit vera, potest altera esse falsa; & ideo à parte vera non erit bona consequentia ad totam copulativam, quæ non solum requirit unam partem; sed etiam utranque veram. *

Et si dicas: Hæc est mala consequentia album est, & fuit nigrum, ergo album est nigrum; nam in ea datur antecedens verum, & consequens falsum, casu, quo Petrus heri, & hodiè exiit niger, & antea fuerit albus, & tamen arguitur à copulativa ad partem: Ergo locus: arguendi bonus non est.

Resp. neg. min. quia non arguitur à copulativa ad partem, sed solum à copulato ad partem, & propterea bona consequentia non est, sicut hæc non valet. Petrus, & Paulus portant unum lapidem: Ergo Petrus portat unum lapidem.

Secundus locus arguendi est à parte disjunctiva ad totam disjunctivam, quia si una pars est vera, tota disjunctiva vera est: & ideo valet benè ab una parte vera ad totam disjunctivam, ut in hac, Petrus currit: Ergo currit, vel loquitur, a tota tamen desjunctiva ad unam partem non valet, quia, ut disjunctiva vera sit, non requiritur esse veram partem, quæ pro conclusione infertur, sed sufficit, alteram esse veram. *

Tertius locus etiam in disjunctivis est cum destructione unius partis ad positionem alterius, sicut bene valet, Petrus currit, vel disputat; sed non currit: Ergo disputat; quia disjunctiva requirit unam partem veram, & consequenter si una non est vera, altera debet esse vera.

Et si dicas: Hæc est mala consequentia, datur persona Divina, vel datur essentia Divina; sed non datur essentia Divina: Ergo datur persona Divina, & tamen arguitur a disjunctiva cum destructione unius partis: Ergo locus ille arguendi non rectè tradditur.

Resp. tamen, regulant intelligendam esse, quando partes necessariam connexionem non habent, quia si connexionem necessariam habent, una destructa etiam destruitur alia; ut in his, homo est rationalis, vel est risibilis; sed non est rationalis: Ergo est risibilis; quia rationalitate destructa, in ea destruitur risibilitas.

§. II.

De Divisionibus hypoteticæ.

Propositio hypotetica, ratione qualitatis dividitur in affirmativam, & negativam; sed quia propositio rationalis non proprie dicitur affirmativa, vel negativa, eo quod proprie est consequentia, vel discursus: ea relicta, de cæteris disputamus.

Pro-

Propositio negativa conditionalis, & causalis ea est in qua copula *si*, vèl *quia*, afficitur negatione; etiam si copula verbalis negatione non afficiatur; undè istæ sunt affirmativæ, si homo currit, movetur, si non currit, non movetur, quia in nulla negatur particula *si*, similiter sunt affirmativæ istæ, quia homo est rationalis, est risibilis; quia homo non est rationalis, non est risibilis; eoquod copula *quia* in nulla earum negatur, sed quæ sequuntur negativæ sunt, non si homo disputat, loquitur, non quia est rationalis; est risibilis, eoquod copula in utraque negatur, & propterea prima facit hunc sensum, non bene infertur quod loquatur, ex quo disputet; & altera facit hunc sensum: rationalitas non est causa risibilitatis.

In copulativis verò, & disjunctivis affirmatio, & negatio desumuntur ab affirmatione, & negatione categoriarum illas componentium; undè si utraq; categorica affirmativa est, tota hypotetica affirmativa erit, si vero utraq; categorica negativa est, tota hypotetica erit negativa; si tamen una categorica affirmativa est, & altera negativa, propositio hypotetica erit formaliter mixtæ qualitatis, virtualiter tamen erit affirmativa, si propositio hypotetica copulativa est, & si fuerit

disjunctiva, erit virtualiter negativa.

Ratio autem ea est, quia propositio, quæ requirit suppositionem extremorum, est affirmativa, & ea, quæ talem suppositionem non requirit, est negativa; sed propositio copulativa petit ad sui veritatem suppositionem extremorum, & id disjunctiva non petit: Ergo copulativa est affirmativa, & disjunctiva negativa est. Prob. min. de copulativa, quia ut vera sit, debet esse vera pars affirmativa, eo quod ad veritatem copulativæ veritas utriusque partis requiritur; sed ut pars affirmativa vera sit, petit suppositionem extremorum: Ergo propositio copulativa extremorum suppositionem requirit.

De disjunctiva verò etiam prob. min. quis; ut vera sit, sufficit, esse veram partem negativam; sed, ut hæc vera sit, non requiritur extremorum suppositio, siquidem propositio negativa de subjecto non supponente vera est: Ergo propositio disjunctiva non requirit extremorum suppositionem.

Et si dicas: Propositio copulativa, cujus una pars est falsa, tota redditur falsa: Ergo illa, cujus una pars est negativa, tota redditur negativa. ~ ~

Negatur conseq. quia propositio copulativa enuntiat veritatem utriusque partis simul.

& ita si deficit veritas unius partis, tota propositio redditur falsa; sed quamvis una pars sit negativa, si tamen altera affirmativa est, jam pro parte affirmativa requirit suppositionem extremorum, & propterea tota copulativa affirmativa erit.

Circa quantitatem verò hypoteticæ, in primis certum debet esse conditionalem, rationalem, & causalem non esse quantitas, & ita in earum contradictorijs nulla quantitas mutatur, ut in his; si Sol lucet, dies est; non si Sol lucet, dies est; unde in his propositionibus subiecta supponunt immobiliter, & per modum termini singularis.

In copulativis tamen, & disjunctivis duplex quantitas reperitur, una categoricarum componentium, & altera copulæ adverbialis, & utraque quantitas debet in contradictorijs mutari, ut in his: omnis homo disputat, & omnis homo currit; aliquis homo non disputat, vel aliquis homo non currit, si tamen copulativa, vel disjunctiva componitur ex terminis singularibus, solum universalitas de ly &, in particularitatem de ly vel, aut è contra mutanda est.

Explicatur Suppositionis definitio.

IN propositione quidem aliquę proprietates
* consequuntur ad totam propositionem,
sicut oppositio, equipolentia, & conversio: alię
verò consequuntur ad terminos intra ipsam
propositionem, sicut suppositio, ampliatio, &
restrictio, appellatio, & alienatio, de quibus
prius agendum est.

*Suppositio est acceptio termini pro aliquo, de
quo verificatur.* Acceptio ponitur loco generis,
* quia in ea voces supponentes, & non supponen-
tes conveniunt; nam vox extra propositionem
accipitur pro suo significato, pro quo tamen
extra propositionem non supponit. Acceptio
autem est duplex, una activa, ipse videlicet ac-
tus, quo intellectus accipit terminum pro suo
significato, aut pro se ipso: & altera passiva, quę
terminus dicitur acceptus, & de qua in præ-
senti disputamus.

* Alia verò particula, *de quo verificatur*, pon-
tur loco differentię, & denotat, non sufficere
ad supponendum, quod terminus accipiat
pro aliquo, sed requiri, quod de illo verificetur
vel de illo verè affirmetur, quod vox signifi-
cativa extra propositionem non habet.

Ob

Observandum tamen est, aliud esse verificari propositionem, & aliud terminum verificari; quia verificari propositionem, est illam conformari suo objecto, & enuntiare rem, sicut est; sed terminum verificari est, rem significatam per terminum existere juxta exigentiam copulae, vel in tempore significato per copulam, ita ut de re significata per terminum verè copula affirmetur, ut si dicas: Petrus currit. Verificatio termini sit ad sensum, vel intellectum, dicendo, hoc est Petrus; & in hac, Adam fuit doctus, verificatio sit per ordinem ad intellectum, dicendo, hoc fuit Adam.

Ex hoc habes, verificationem propositionis posse dari, quamvis terminus non supponat, sicut in hac: Anti-Christus non est bonus, verificatur propositio per non existentiam Anti-Christi de præsenti: & verificationem termini posse dari, quin vera sit propositio, ut in hac: Petrus currit, si modo Petrus existat, & non currat, verificatur terminus, & propositio vera non est. Habes tandem, propositionem affirmativam exigere, quod extrema supponant pro eodem; negativam vero id non requirere, imò nec quod extrema supponant.

Contra definitionem tamen arguitur. Quod in hac propositione, chimera est repugnans subjectum verè supponit, cum sit propositio

Explicatur Suppositionis definitio.

IN propositione quidem aliquę proprietates
 * consequuntur ad totam propositionem,
 sicut oppositio, equipolentia, & conversio: alię
 verò consequuntur ad terminos intra ipsam
 * propositionem, sicut suppositio, ampliatio, &
 restrictio, appellatio, & alienatio, de quibus
 prius agendum est.

Suppositio est acceptio termini pro aliquo, de
 * quo verificatur. Acceptio ponitur loco generis;
 quia in ea voces supponentes, & non supponen-
 tes conveniunt; nam vox extra propositionem
 accipitur pro suo significato, pro quo tamen
 extra propositionem non supponit. Acceptio
 * autem est duplex, una activa, ipse videlicet ac-
 tus, quo intellectus accipit terminum pro suo
 significato, aut pro se ipso: & altera passiva, qua
 terminus dicitur acceptus, & de qua in præ-
 senti disputamus.

Alia verò particula, de quo verificatur, poni-
 * tur loco differentię, & denotat, non sufficere,
 ad supponendum, quod terminus accipiat
 pro aliquo, sed requiri, quod de illo verificetur,
 vel de illo verè affirmetur, quod vox signi-
 cativa extra propositionem non habet.

Obz

Observandum tamen est, aliud esse verificari propositionem, & aliud terminum verificari; quia verificari propositionem, est illam conformari suo objecto, & enuntiare rem, sicut est; sed terminum verificari est, rem significatam per terminum existere juxta exigentiam copulæ, vel in tempore significato per copulam, ita ut de re significata per terminum verè copula affirmeretur, ut si dicas: Petrus currit. Verificatio termini sit ad sensum, vel intellectum, dicendo, hoc est Petrus; & in hac, Adam fuit doctus, verificatio sit per ordinem ad intellectum, dicendo, hoc fuit Adam.

Ex hoc habes, verificationem propositionis posse dari, quamvis terminus non supponat, sicut in hac: Anti-Christus non est bonus, verificatur propositio per non existentiam Anti-Christi de presenti: & verificationem termini posse dari, quin vera sit propositio, ut in hac: Petrus currit, si modo Petrus existat, & non currat, verificatur terminus, & propositio vera non est. Habes tandem, propositionem affirmativam exigere, quod extrema supponant pro eodem; negativam vero id non requirere, imò nec quod extrema supponant.

Contra definitionem tamen arguitur. Quod in hac propositione, chimera est repugnans subjectum verè supponit, cum sit propositio

Explicatur Suppositionis definitio.

IN propositione quidem aliquę proprietates
* consequuntur ad totam propositionem,
sicut oppositio, equipolentia, & conversio: alię
verò consequuntur ad terminos intra ipsam
* propositionem, sicut suppositio, ampliatio, &
restrictio, appellatio, & alienatio, de quibus
prius agendum est.

*Suppositio est acceptio termini pro aliquo, de
quo verificatur.* Acceptio ponitur loco generis,
* quia in ea voces supponentes, & non supponen-
tes conveniunt; nam vox extra propositionem
accipitur pro suo significato, pro quo tamen
extra propositionem non supponit. Acceptio
* autem est duplex, una activa, ipse videlicet ac-
tus, quo intellectus accipit terminum pro suo
significato, aut pro se ipso: & altera passiva, qua
terminus dicitur acceptus, & de qua in præ-
senti disputamus.

* Alia verò particula, *de quo verificatur*, poni-
tur loco differentię, & denotat, non sufficere,
ad supponendum, quod terminus accipiat
pro aliquo, sed requiri, quod de illo verificetur,
vel de illo verè affirmetur, quod vox signifi-
cativa extra propositionem non habet.

Observandum tamen est, aliud esse verificari propositionem, & aliud terminum verificari; quia verificari propositionem, est illam conformari suo objecto, & enuntiare rem, sicut est; sed terminum verificari est, rem significatam per terminum existere juxta exigentiam copulae, vel in tempore significato per copulam, ita ut de re significata per terminum verè copula affirmetur, ut si dicas: Petrus currit. Verificatio termini sit ad sensum, vel intellectum, dicendo, hoc est Petrus; & in hac, Adam fuit doctus, verificatio sit per ordinem ad intellectum, dicendo, hoc fuit Adam.

Ex hoc habes, verificationem propositionis posse dari, quamvis terminus non supponat, sicut in hac: Anti-Christus non est bonus, verificatur propositio per non existentiam Anti-Christi de praesenti: & verificationem termini posse dari, quin vera sit propositio, ut in hac: Petrus currit, si modo Petrus existat, & non currat, verificatur terminus, & propositio vera non est. Habes tandem, propositionem affirmativam exigere, quod extrema supponant pro eodem; negativam vero id non requirere, imò nec quod extrema supponant.

Contra definitionem tamen arguitur. Quod in hac propositione, chimera est repugnans subjectum verè supponit, cum sit propositio

LIB. II. CAP. IV.
CAPITULUM IV.

De Suppositione.

§. I.

Explicatur Suppositionis definitio.

IN propositione quidem aliquę proprietates
* consequuntur ad totam propositionem,
sicut oppositio, equipolentia, & conversio: alię
verò consequuntur ad terminos intra ipsam
* propositionem, sicut suppositio, ampliatio, &
restrictio, appellatio, & alienatio, de quibus
prius agendum est.

Suppositio est acceptio termini pro aliquo, de
* quo verificatur. Acceptio ponitur loco generis;
quia in ea voces supponentes, & non supponen-
tes conveniunt; nam vox extra propositionem
accipitur pro suo significato, pro quo tamen
extra propositionem non supponit. Acceptio
* autem est duplex, una activa, ipse videlicet ac-
tus, quo intellectus accipit terminum pro suo
significato, aut pro se ipso; & altera passiva, qua
terminus dicitur acceptus, & de qua in præ-
senti disputamus.

* Alia verò particula, de quo verificatur, poni-
tur loco differentię, & denotat, non sufficere,
ad supponendum, quod terminus accipiat
pro aliquo, sed requiri, quod de illo verificetur,
vel de illo verè affirmetur, quod vox signifi-
cativa extra propositionem non habet.

Ob:

Observandum tamen est, aliud esse verificari propositionem, & aliud terminum verificari; quia verificari propositionem, est illam conformari suo objecto, & enuntiare rem, sicut est; sed terminum verificari est, rem significatam per terminum existere juxta exigentiam copulae, vel in tempore significato per copulam, ita ut de re significata per terminum verè copula affirmetur, ut si dicas: Petrus currit. Verificatio termini sit ad sensum, vel intellectum, dicendo, hoc est Petrus; & in hac, Adam fuit doctus, verificatio sit per ordinem ad intellectum, dicendo, hoc fuit Adam.

Ex hoc habes, verificationem propositionis posse dari, quamvis terminus non supponat, sicut in hac: Anti-Christus non est bonus, verificatur propositio per non existentiam Anti-Christi de praesenti: & verificationem termini posse dari, quin vera sit propositio, ut in hac: Petrus currit, si modo Petrus existat, & non currat, verificatur terminus, & propositio vera non est. Habes tandem, propositionem affirmativam exigere, quod extrema supponant pro eodem; negativam vero id non requirere, imò nec quod extrema supponant.

Contra definitionem tamen arguitur. Quod in hac propositione, chimera est repugnans subjectum verè supponit, cum sit propositio

LIB. II. CAP. IV.
CAPITULUM IV.

De Suppositione.

§. I.

Explicatur Suppositionis definitio.

IN propositione quidem aliquę proprietates
* consequuntur ad totam propositionem,
sicut oppositio, equipolentia, & conversio: alię
verò consequuntur ad terminos intra ipsam
* propositionem, sicut suppositio, ampliatio, &
restrictio, appellatio, & alienatio, de quibus
prius agendum est.

Suppositio est acceptio termini pro aliquo, de
* quo verificatur. Acceptio ponitur loco generis,
quia in ea voces supponentes, & non supponen-
tes conveniunt; nam vox extra propositionem
accipitur pro suo significato, pro quo tamen
extra propositionem non supponit. Acceptio
* autem est duplex, una activa, ipse videlicet ac-
tus, quo intellectus accipit terminum pro suo
significato, aut pro se ipso; & altera passiva, qua
terminus dicitur acceptus, & de qua in præ-
senti disputamus.

* Alia verò particula, de quo verificatur, poni-
tur loco differentię, & denotat, non sufficere,
ad supponendum, quod terminus accipiatur
pro aliquo, sed requiri, quod de illo verificetur,
vel de illo verè affirmetur, quod vox signifi-
cativa extra propositionem non habet.

Ob-

Observandum tamen est, aliud esse verificari propositionem, & aliud terminum verificari; quia verificari propositionem, est illam conformari suo objecto, & enuntiare rem, sicut est; sed terminum verificari est, rem significatam per terminum existere juxta exigentiam copulae, vel in tempore significato per copulam, ita ut de re significata per terminum verè copula affirmetur, ut si dicas: Petrus currit. Verificatio termini sit ad sensum, vel intellectum, dicendo, hoc est Petrus; & in hac, Adam fuit doctus, verificatio sit per ordinem ad intellectum, dicendo, hoc fuit Adam.

Ex hoc habes, verificationem propositionis posse dari, quamvis terminus non supponat, sicut in hac: Anti-Christus non est bonus, verificatur propositio per non existentiam Anti-Christi de praesenti: & verificationem termini posse dari, quin vera sit propositio, ut in hac: Petrus currit, si modo Petrus existat, & non currat, verificatur terminus, & propositio vera non est. Habes tandem, propositionem affirmativam exigere, quod extrema supponant pro eodem; negativam vero id non requirere, imò nec quod extrema supponant.

Contra definitionem tamen arguitur. Quod in hac propositione, chimera est repugnans subjectum verè supponit, cum sit propositio

affirmativa, & vera, quæ requirit suppositio-
nem extremorum, & tamen chymera non ac-
cipitur pro aliquo, cū chymera nihil sit: Ergo
malè definitur suppositio, quod sit acceptio.

Resp. dist. min. Pro aliquo verò ente, conc.
min. pro aliquo non verò ente, verè tamen
significato, nego min. Quia ut terminus suppo-
nat, non requiritur, quod accipiat pro ali-
quo verò ente, sed satis est, quod accipiat
pro aliquo ente repugnanti, aut impossibili,
verè significatò per terminum, & concepto
ad modum entis.

§. II.

De divisione primæ suppositionis.

* **P**rimo suppositio dividitur in *materialem*,
* & *formalem*. Suppositio formalis est,
* *acceptio termini pro suo significato*. Suppositio
verò materialis est, *acceptio termini pro se ipso*,
ut in hac Blitiri est vox. Terminum autem
materialitèr supponere, colligitur ex eo, quod
applicantur illi signa materialitatis, ut cum di-
citur, hæc vox, hæc dictio, &c. vel quando
vox nihil significat, ut blitiri, aut quando præ-
dicatum significat vocem, & non rem, ut in
his: homo est nomen, blitiri est trysyllabum.

* Suppositio formalis dividitur in *propriam*,
* & *impropriam*. Suppositio propria est, *acceptio*
* *termini pro eo, quod propriè significat, vel ex pri-*
* *marie*

moria impositione, sicut Leo propriè supponit pro verò Leone, quem ex primaria impositione significat.

Suppositio Impropria est, *acceptio termini pro eo, quod impropriè significat*, pro eo videlicet, quod solum significat secundario propter aliquam similitudinem, quam habet cum primario significato per vocem, sicut vos Leo, impropriè, & secundario significat Christum, propter similitudinem, quam habet cum verò Leone.

Ut tamen cognoscatur, quando vox propriè accipitur, vel impropriè, attendendum est ad ea, quæ præcedunt, & sequuntur, nam in hac, Leo rugit, accipitur pro verò Leone, cui solum convenit prædicatum, & in hac, videt Leo de Tribu Iuda, accipitur impropriè Leo pro Christo, quia illud superadditum de Tribu Iuda soli Christo convenire potest.

Dividitur ulterius suppositio formalis in simplicem, & personalem Suppositio simplex ex, *acceptio termini pro eo, quod primo, & per se immediatè significat*. Pro cuius intelligentia notandum est, terminum communem duplex habere significatum, primarium videlicet, & immediatum, quod est natura communis ab individuis abstracta, & aliud secundarium, & immediatum, videlicet individua, in quibus

na-

natura communis reperitur; & quando terminus accipitur pro significato primario, supponit simpliciter, sicut ly homo, in hac, homo est species, quia accipitur homo pro natura humana, ut concepta conceptu communi, & abstracta ab individuis, appellaturque suppositio simplex, quia terminus accipitur præcisè pro tali significato, sub quo non licet descendere ad individua, & ita non valet, homo est species, ergo iste, vel ille homo est species.

Terminus etiam singularis duplex habet significatum, aliud primum, videlicet naturam communem individui, & quando pro illo accipitur, supponit simpliciter, ut in hac, Petrus est individuum. Aliud habet significatum secundarium, ipsum videlicet singulare, non ut est in intellectu, sed ut existit in re, & quando pro illo sumitur, personaliter supponit, ut in hac, Petrus currit: undè.

Suppositio personalis est *acceptio termini pro individuis, & personis*. ut in hac, homo currit, & in hac homo est animal, in qua ly homo etiam accipitur pro personis, & sub illo fieri potest descensus ad individua, ut in his: hic homo est animal, & ille homo est animal.

Contra arguitur. In hac propositione, homo est animal rationale, homo supponit pro
fig,

significato primario, videlicet, pro natura humana; & tamen non supponit simpliciter, aut immobiliter, sed sub illo potest fieri descensus dicendo: *Ergo hic homo est animal rationale, & ille, & ille*: Ergo definitio suppositio-
nis simplicis bona non est.

Resp. dist. maj. immediato simul; & media-
to, conc. maj. immediato tantum, neg. maj. quia
ibi non accipitur solum pro natura humana,
sed etiam pro individuis; & ut supponeret sim-
pliciter, debebat solum accipi pro significato
immediato.

Sed contra, quia homo accipitur ibi pro de-
finito per definitionem hominis; sed definitum
per talem definitionem solum est natura hu-
mana, quæ est significatum primarium: Ergo
solum accipitur pro primario significato.

Resp. dist. min. definitum immediatum, conc.
min. mediatum, neg. min. & conseq. quia per
definitionem hominis definitur immediate na-
tura, & mediate individua, & pro utroque de-
finito accipitur ly homo, in propositione præ-
dicta.

Suppositio etiam personalis dividitur, in na-
turalem, & accidentalem. Naturalis est, *acceptio
termini pro omnibus, pro quibus natus est accipi.*
Ut in hac, homo est animal, ly homo supponit
naturaliter, quia accipitur pro omnibus

ho

hominibus, ad quos extenditur illius significatio.

* Suppositio verò accidentalis est, *acceptio termini pro his tantum, de quibus verificatur juxta copulae exigentiam.* Ut in hac: homo currit, accipitur tantum ly homo, pro homine existente in tempore præsentis, & ideo supponit accidentaliter.

* Terminus autem naturaliter supponit quando non restringitur ab aliquo, ut accipiat determinatè, pro aliquo ex proprijs significatis, sed potius accipitur pro omnibus, pro quibus aptus est accipi. Tunc autem non restringitur, quando prædicatum est de intrinseca ratione subjecti, vel illius propria passio, ut aliqui volunt. Quando verò prædicatum non est de essentia subjecti, vel illius propria passio, ut in hac, homo est albus, restringitur subjectum, ut solum pro homine præsentis accipiat.

Sed instabis. Prædicta definitio est eadem cum definitione suppositionis, ut sic: Ergò convenit omni suppositioni, aut alijs à definito, & consequenter bona non est. Prob. ant. definitio suppositionis, ut sic, est *acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur juxta exigentiam copulae.* Sed hæc eadem est definitio suppositionis accidentalis. Ergò utraque definitio eadem est.

Respon

Resp. neg. ant. & ad probat. dist. maj. De quo verificatur existentia abstrahente à subjectiva, & objectiva, conc. maj. existentia subjectiva determinatè, neg. maj. min. & cons nam in definitione suppositionis, ut sic, *ly verificatur juxta existentiam copule*, intelligitur de existentia abstrahente; id est, quod res significata per terminum debet existere subjectivè, vel objectivè, aut in intellectu, ut cum dicitur, homo est animal, subjectum illius non existit ab eterno, nisi tantum objectivè, & tamen propositio ab eterno vera est, sed ad essentiam suppositionis accidentalis requiritur, rem significatam per terminum existere subjectivè juxta differentiam temporis importari per copulam, quia prædicata accidentia non conveniunt essentialiter, & pro omni differentia temporis, vel pos- sunt non convenire.

§. III.

De ultima divisione suppositionis.

PER ordinem ad signa, quibus terminus afficitur, dividitur ultimo suppositio: signa autem alia sunt universalis affirmativa, & negativa, ut *omnis, quilibet, nemo, nullus*: alia particularia, ut *aliquis, quidam*: alia media, ut *ly omne, aliquod, alter, neuter*. & uterque, quando incompletè accipiuntur. Possunt namque signa prædicta summi completè & incompletè.

Acc

Accipiuntur quidem completè, quando purè universalitèr, vel purè particularitèr accipiuntur juxta significationem ipsorum; accipiuntur verò incompletè, quando partem universalitèr & partem particularitèr sumuntur, ut in hac propositione, omne animal fuit in Arca Noè, accipitur completè, dum facit hunc sensum, cujuscumque speciei animalis omne animal fuit in Arca Noè. Incompletè verò summitur, quando facit hunc sensum, cujuscumque speciei animalis aliquod animal fuit in Arca Noè. *Ly aliquod* etiam completè consideratur in hac propositione, aliquod animal fuit in Arca Noè, dum facit hunc sensum, alicujus speciei animalis aliquod animal fuit in Arca Noè. Incompletè autem, si faciat hunc sensum, alicujus speciei animalis omne animal fuit in Arca Noè.

Ly uterque paritèr accipitur completè in sequenti propositione, uterque homo currit si sensus sit, cujuslibet binarij quilibet homo currit. Incompletè verò, si sensus fiat, cujuslibet binarij aliquis homo currit; & *ly alter* accipitur completè in hac propositione, alter homo currit, si sensus fiat, alicujus binarij aliquis homo currit, & incompletè sumitur, si fiat sensus, alicujus binarij quilibet homo currit: & idem de ceteris proportionabiliter discurrendum est.

ex parvo li vult noteda

Ea

Ea sequuntur signa, quæ dicuntur specialis confusionis, sicut *tantum*, *requiritur*, *promitto*, *bis*, quæ propterea specialis confusionis dicuntur, quia faciunt terminum confuse tantum supponere.

His prælibatis, dividitur ultimò suppositio personalis in *communem*, & *singularem*. Suppositio communis est: *acceptio termini communis*. Ut in hac *[homo currit]*. Suppositio singularis est: *acceptio termini singularis*, vel *acceptio termini communis affecti pro nomine demonstrativo*, sicut *Petrus currit*, vel *hic homo currit*.

Communis suppositio subdividitur in *determinatam*, & *confusam*. Determinata est, *acceptio termini communis nullo signo affecti*, vel *signo particulari*, sicut in hac, *homo est doctus*, prædicatum, & subiectum supponunt determinatè. Confusa est, *acceptio termini communis signo universali affecti*, aut *signo specialis confusionis*, ut in his, *omnis homo est animal*, ad equitandum requiritur equus, vel *promitto tibi librum*.

Hæc autem duplex est; altera *distributiva*, & altera *confusa tantum*, distributiva est; *acceptio termini communis affecti immediate signo universali affirmativo*, vel *signo universali negativo mediatè*, vel *immediate*, sicut subiectum hujus, *omnis homo est animal*, vel subiectum, & præ-

predicatum istius, nullus homo est lapis.

Confusa tantum est, *acceptio termini communis affecti mediata signo universalis affirmativo, vel aliquo signo specialis confusionis*, ut ly animal in hac, omnis homo est animal, & ly oculus in ista, ad videndum, requiritur oculus.

Rursum confusa tantum alia est *copulata*, & alia est *disiuncta*. Copulata est *acceptio termini communis, signo universalis collectivo, affecti*, ut subjectum in hac, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Disiuncta est *acceptio termini communis affecti signo disiunctionis*, ut in hac, ad equitandum, requiritur equus, in qua predicatum cuicumque equo disiunctivè convenit.

6. ULTIMUS.

De regulis suppositionis.

Regulas etiam oportet pro suppositione assignare, & prima earum est, *quod terminus communis, nullo signo, vel signo particulari affectus supponit determinatè*, ut subjectum, & predicatum in his, homo est albus, aliquis homo est albus. Supponere verò determinatè, est *accepit singulis disiunctivè*, id est, quod ioco termini supponentis determinatè, ponantur singularia disiunctivè, sicut hac aliquis homo est albus, æquivaler huic, hic homo est albus, vel ille, vel illè, & etiam alteri; aliquis homo est hoc albus, vel aliquis homo est hoc

album; & quia in subiecto determinato verificatur, suppositio determinata dicitur.

Secunda regula est, *quod terminus communis affectus immediatè signo universalis affirmativo, vel signo universalis negativo mediatè, vel immediatè supponit distributivè*, ut subiectum in hac, *omnis homo est albus*, & subiectum, & prædicatum in ista, *nullus homo est albus*.

Tertia regula, *terminus communis mediatè affectus signo universalis affirmativo, vel affectus immediatè signo specialis confusionis, supponit confusè disjunctim*, ut prædicatum in ista, *omnis homo est albus*, & *ly equus* in ista ad equitandum, requiritur equus. Terminum verò ita supponere, est accipi pro omnibus vagè, ita quod propositio, solum verificetur in hoc, vel in illo, non tamen in aliquo eorum determinatè; undè termino sic supponenti debetur ascensus, vel descensus disjunctus, ut ad equitandum requiritur eqquus, ergo hic, vel ille equus requiritur ad equitandum.

Quarta regula est, *quod terminus communis affectus signo universalis collectivo, supponit collectivè, vel copulativè*, id est, prædicatum non convenit omnibus divisivè, vel omnibus copulativè acceptus, ut in hac, *omnes Apostoli Dei sunt duodecim*, prædicatum convenit omnibus collectivè, & simul enumeratis, ut si

dicas, iste, & ille, & ille, numerando omnes, sunt duodecim.

* Quinta regula est, quod terminus communis duabus negationibus, aut una negatione, & alio signo universalis affirmativo affectus, si dempta prima negatione, manet distributus in ordine ad terminum supponentem determinatè, cum illa supponit confusè. Si autem dempta prima negatione, manet distributus in ordine ad terminum supponentem confusè, cum illa supponit determinatè, sicut prædicatum hujus: nullus homo non est albus: & subjectum hujus, non omnis homo est animal.

Verum, quia regula prædicta sub his terminis, nec facile percipitur, nec facile in memoria conservatur, ut clarè cognoscant dialectici suppositionem terminorum, si vè una, si vè plures negationes apponantur, præ oculis habere debent, in omni propositione supponere terminos eodem modo, quo supponunt in altera, cui equivaleat. Equivalencia verò consideranda est juxta regulam, præ contradic. post, contra, præ, postquè, subalter. Undè si negatio præponitur, æquivaleret propositio suæ contradictoria: & eodem modo termini in utraque supponunt. Si negatio postponatur, æquivaleret suæ contraria, si ante, & postponatur, æquivaleret subalternata: ex quibus habes quod in

hæc

hac propositione, non nullus homo est animal, utrumque extremum supponit determinate, sicut in hac, cui æquivaler, aliquis homo est animal, & similiter, in hac, nullus homo non est albus, ly *albus* supponit confuse, quia in propositione, cui æquivaler, videlicet in hac, omnis homo est albus, ita supponit: & in hac, non omnis homo non est animal, utrumque supponit determinate, sicut in altera cui æquivaler, videlicet, aliquis homo est animal, & ita invenies regulam supradictam esse facilem, & veram, & facile conservari.

Sexta, & ultima regula suppositionis est, quod in complexis, quorum una pars se habet, ut determinans, & alia, ut determinabilis, si accipiantur una acceptione, pars determinans non potest resolvi, antequam resolvatur pars determinabilis: si verò accipiantur pluribus acceptionibus, quælibet pars potest pro libito resolvi. Pars determinans est obliquus, pars determinabilis est casus rectus, & accipitur complexum unica acceptione, quando obliquus sequitur rectum, ut equus hominis. Accipitur verò pluribus acceptionibus, quando rectum antecedit obliquus, ut hominis equus; unde in hac propositione, equus cujuslibet hominis est albus, non potest resolvi, ly *cuiuslibet hominis*, vel obliquus in suas singulares, antequam resolvatur equus.

CAPITULUM V.

Se quita toda la definición del **De Relativis** *Relativo*

Definitio relativi explicatur.

L Oquimur in presenti pauca de relativo grammaticali, ut cognoscatut eius. resolutio, & illius suppositio. Definitor autem communiter relativum, rei antè lata recordationum, & duplex est relativum, aliud substantia, quod refert suum antecedens per modum substantia, ut *qui* & *ille*, sicut in hac propositione; Petrus currit, & ille disputat, ly *ille* revocat in memoriam substantiam Petri, vel illius memoriam.

Aliud autem est relativum accidentis, quod refert suum antecedens per modum accidentis, sicut *talis*, *qualis*, *tantus*, *quantus*, ut in hac: Petrus est albus, qualis est Franciscus, & in hac, Petrus est tantus, quantus est Paulus, ly *qualis*; & ly *quantus*, referunt accidentia antecedentis, videlicet quantitatem, & aliud accidens, in quo dicuntur quales.

Utrumque relativum dividitur in relativum diversitatis, quod accipitur pro aliquo distincto ab antecedenti: ut Petrus arguit, & alius respondet; & in relativum identitatis, quod accipitur pro eodem, ac suum antecedens;

dens: ut Petrus currit, & ille disputat, vè! Petrus est magnus, & tantus est Franciscus. Relativum insuper identitatis, *aliud est reciprocum*, quod significat regressionem supra suum antecodens: ut mater diligit filium suum, vè! Petrus diligit se, aliud verò non *reciprocum*, ut qui, ille, alius, & huiusmodi alia.

Arguitur contra definitionem. Relativum diversitatis accipitur pro alio distincto ab antecedenti, ut in hac, Petrus arguit, & alius responderet: Ergò non est rei antelatae recordativum, & consequenter definitio non omni convenit definito.

Confirm. In hac propositione, invenimus Messiam, quod interpretatur Salvator, *ly quod* est relativum, & tamen non est rei antelatae recordativum, siquidem res antelata est *Messias*, & relativum *quod* nequit referre Messiam. Ergò non omne relativum est rei antelatae recordativum.

Resp. dist. conf. rei antelatae in recto, conc. conseq. in obliquo, neg. conseq. quia praedicta propositio facit hunc sensum, Petrus arguit, & alius distinctus à Petro responderet, & ita refert Petrum in obliquo, quod sufficit, ut illi competat definitio.

Ad confirm. neg. min. quia res antelata non est ipse Messias significatus, sed nomen illius.

quod solum interpretatur, & ita relativum quod non refert Messiam significatum, sed illius nomen.

§. II.

Regule pro Relativis.

PRO resolutione relativi est prima regula, quod propositio universalis negativa, & ejus contradictoria de relativo, qui possunt immediate resolvi ratione relativi; sicut bene valet, nullum animal, quod est risibile, est irrationale: Ergo nullum animal est irrationale, vel illud non est risibile; & eodem modo possunt resolvi singularis, vel particularis affirmativa, sicut Petrus, qui currit, disputat, resolvitur ita, Petrus disputat, & ille currit; & altera, Petrus, qui non currit, disputat, resolvitur ita, Petrus disputat, & ille non currit.

Propositio vero universalis affirmativa, & particularis negativa, & ejus contradictoria non possunt immediate resolvi ratione relativi, sed prius resolvuntur ratione subjecti, postea ratione relativi; & propterea non valet omne animal, quod est rationale, est risibile: Ergo omne animal est risibile, & illud est rationale; bene tamen valet, hoc animal, quod est rationale, est risibile. & hoc animal, quod est risibile, est rationale: Ergo hoc animal est risibile, & ipsum est rationale.

Secunda regula pro restrictione relativi est, quod in propositionibus copulativis, affirmativis, & disjunctivis earum contradictorijs, relativum secundæ categoricæ restrictæ refert suum antecedens, id est, accipitur pro antecedenti, ut restrictio per prædicatum, ut in hac copulativa: *omnis homo est doctus, & ille disputat*, *ly ille* non accipitur pro homine absolute, sed accipitur pro homine docto: in copulativis verò, negativis, & disjunctivis earum contradictorijs, relativum secundæ categoricæ, accipitur pro antecedenti absolute, ut in hac: *homo non est doctus; & ille non disputat*, vel in hac: *homo est doctus, vel ille disputat*, *ly ille* accipitur non pro homine docto, sed pro homine absolute.

Tertia regula pro suppositione est, quod relativum reciprocum supponit, sicut suum antecedens; ut in hac: *mater diligit filium suum*, *ly suum* supponit determinatè, sicut *mater*; & quando propositio eo constans resolvitur in suas singulares, etiam relativum resolvitur. Relativa verò non reciproca supponunt juxta qualitatem signorum, quibus afficiuntur, ut si dicas, *omnis homo est albus, & ille pulcher*, *ly ille* supponit præcisè determinatè, quia nullo afficitur signo.

CAPITULUM VI.

De Ampliatione, & Restrictione.

§. I.

Definitiones utriusque explicantur.

Definitur igitur ampliatio, *extensio termini à minori ad maiorem suppositionem*. Restrictio verò definitur, *coarctatio termini à maiori ad maiorem suppositionem*. Pro quo notandum est, quod terminus habet quendam statum, quasi proprium illius, convenientem illi, quando pro præsentibus accipitur, & in ordine ad copulam de præsenti, ut in hac: homo est albus. Et quando talem statum excedit, & accipitur pro alijs non solum præsentibus, sed futuris, vel possibilibus, ampliatur terminus, ut in hac: homo potest esse albus, in qua ly *homo* nedum pro præsentibus, sed etiam pro possibilibus accipitur.

Si verò terminus ad suum statum non perveniat, ut videlicet accipiatur pro præsentibus, verè restringitur, ut in hac: homo albus currit; ly *homo* restringitur, quia inter homines præsentes solū accipitur pro homine albo.

Contra definitionem arguitur. In hac propositione, homo currens disputat; ly *homo* restringitur, etiam si nullus homo currat; & tamen non coarctatur à maiori ad minorem sup-

suppositionem, siquidem *ly homo currens* non supponit, dato quod nullus homo currat: Ergo definitio restrictionis non convenit omni termino restricto, & consequenter omni definito non convenit.

Resp. tamen facile, quod suppositio in presenti non accipitur *rigurose*; sed tamen *late* pro usu, & acceptione termini in ordine ad suum significatum, & ita licet homo currens non supponat, restringitur tamen homo, quia verè limitatur usus, & significatio vocis, ut solum pro homine corrente accipiat.

Est tamen duplex ampliatio, *quantum ad significata videlicet, & quantum ad tempora*. Ampliatio quidem quantum ad significata est, *acceptio termini in ordine ad plura significata*, ut in hac: homo disputat, *ly homo* accipitur, non solum pro homine, qui est, sed etiam pro illo, qui erat. Et hujus ampliationes solum est capax terminus communis accidentaliter supponens, non tamen terminus singularis, vel terminus, qui simpliciter, aut naturaliter supponit.

Ratio autem ea est, quia terminus singularis, in hac propositione Petrus est albus, quavis possit verificari de Petro, qui est, vel erat, non tamen ampliatur quantum ad significata, quia semper respicit idem significatum, & eundem

dem Petrum, nam Pettus qui est, vel erat, & est subiectum in ista propositione, semper est idem numero Petrus: & ideo prædictus terminus nunquam ampliatur quantum ad significata, etsi verificetur de Petro, qui est, vel erat.

Ampliatio autem quantum ad tempora est, *acceptio termini in ordine ad plures temporis differentias*. Quod utique intelligendum est de pluribus divivè, ut in hac: homo est, vel fuit, ly *homo* ampliatur, eo quod indifferentè supponit pro homine, qui est, vel fuit. Et ampliacionem istam quo ad tempora etiam habere potest terminus singularis, si verò temporis differentie accipiantur collectivè, ut in hac: homo est, & fuit, ly *homo* restringitur, eo quod accipitur pro hominibus qui sunt, & fuerunt: & qui sunt, & fuerunt, sunt homines restricti, id est, qui erant, & modo vivunt: & ita non sunt tot, quot sunt, vel fuerunt; nam qui sunt, vel fuerunt, ampliatur ad omnes, qui sunt, & etiam aliquando fuerunt, quavis modo non sint.

Restrictio etiam est quoad significata: *Quando videlicet terminus accipitur pro paucioribus significatis*, ut in hac, homo albus disputat, ly *homo* restringitur, quia solum accipitur pro homine albo. Et etiam datur restrictio quantum ad tempora, quando terminus accipitur in ordine ad pauciores differentias temporis,

ut

ut in hac : homo qui fuit , locutus est veritatem , in qua *homo* restringitur pro homine , qui determinatè fuit.

§. II.

Ampliationis , & restrictionis regula declarantur.

Prima regula est , quod verbum præteriti temporis ampliat subjectum ad præsens , & præteritum , restringit tamen prædicatum ad præteritum , ut in hac : homo fuit albus , ly *homo* ampliatur pro homine , qui est , vel fuit , sed ly *album* restringitur pro albo , quod fuit , vel quod solum præterito tempore conveniebat. Verbum verò futuri temporis ampliat subjectum ad præsens , & futurum , sed restringit prædicatum ad futurum , ut in hac : homo doctus erit Episcopus , ly *homo doctus* ampliatur pro homine , qui est , vel erit doctus , sed ly *Episcopus* restringit pro Episcopatu futuro.

Eodem etiam modo , quo ampliatur verbum , ampliatur participium verbi , quando participium est totale extremum , vel pars principalis , aut adjectivum extremi , ut in hac : Adam eiectus est de Paradiso , Anti-Christus erit peccans , vel est futurus peccator. Subjectum in prima ampliatur pro eo , quod est , vel fuit , & in secunda pro eo , quod est , vel erit , sed

sed participium *ejectus* accipitur pro eo, quod fuit, & participium *peccans* in secunda, vel *futurus* peccator, restringitur pro eo, quod erit.

Observandum tamen est, quod quando verbum significat inceptionem, vel desitionem, * restringit ante se ad præteritum, vel futurum, ut in his: Anti-Christus nascetur, & Adam obiit; Anti-Christus accipitur pro eo, qui erit, & Adam pro eo qui fuit.

Secunda regula est, quod terminus significans inceptionem, ampliat rem, quæ sit ad præsens, vel futurum, ut in hac, Petrus facit domum, ly *domus* ampliatur pro domo, quæ est, vel erit. Terminus vero significans desitionem, aut destructionem rei, ampliat rem, quæ definit ad præsens, vel præteritum, ut in hac: Petrus destruit domum, *domus* ampliatur pro domo, quæ est, vel ~~est~~ fuit.

Tertia regula, terminus significans prioritatem ampliat rem priorem pro eo, quod est, vel erit, ut in hac: Petrus est prior Anti Christo, accipitur Petrus pro eo, qui est, vel erit. Terminus vero significans posterioritatem, ampliat rem posteriorem pro eo quod est, vel fuit; sicut in hac Petrus est posterior Patre, Petrus accipitur pro Petro, qui est, vel fuit.

Quarta regula, termini significantes potentiam ad efficiendum, sicut *generabile*, & *producibile*,

cibile, & *ly potest*, ampliantur usque ad possibilia, ut in his: Petrus potest currere, Petrus possibiliter currit.

Quinta regula est, *imaginatio*, vèl *imaginatum* ampliant usque ad imaginabilia, ut in hac: mons imaginatus est chymera, accipitur mons etiam pro monte imaginabili.

Sexta regula, verba significantia actum animæ interiorē, ut *intelligo*, *volo*, *significo*, ampliant ad imaginabilia, ut in hac: intelligo montem aureum, accipitur etiam pro monte, qui potest fingi.

§. III.

Duplex locus arguendi in ampliacione.

Primus locus est: *ab amplo ad non amplum cum distributione ampli*, posita constantia non ampli, affirmativè valet consequ. & negativè etiam sine constantia valet, sine distributione verò, nec affirmativè, nec negativè. Ponere verò constantiam est affirmare existentiam rei significatæ per terminum: Exemp. primæ partis est, omnis homo disputat, & homo doctus est: Ergò, homo doctus disputat. Exemp. secundæ: nullus homo disputat: Ergò homo doctus non disputat. Exemplum tertiæ est: homo disputat, & homo doctus est: Ergò homo doctus disputat.

Secundus locus: *A non amplo ad amplum*, sine

sine distributione ampli, etiam sine constan-
 tia non ampli, valet affirmative, & negative
 cum constantia non ampli; sed cum distribu-
 tione non ampli, nec negative, nec affirmati-
 ve valet. Exemp. primæ partis: homo albus
 currit: Ergo homo currit. Exemp. secundæ:
 homo albus non currit, & homo albus est: Er-
 go homo non currit. Exemp. tertiæ: nullus
 homo albus currit: Ergo nullus homo currit.

Similes loci arguendi possunt in restrictio-
 ne formari, mutato nomine ampli; in non
 restrictum, & non ampli in restrictum; quia
 idem valet non restrictum, atque amplum, &
 restrictum, ac non amplum.

Ad restrictionem etiam reducuntur dimi-
 nutio, & alienatio, *quæ est distractio termini à*
propria ad impropiam significationem, ut cum
 dicitur: homo est pictus, ly homo alienatur.
 quatenus accipitur pro significato improprio,
 videlicet pro homine picto. Diminutio verò
 est: *distractio termini à totali ad partialem signi-*
ficationem, sicut Ætiops est albus secundum
 dentes, in qua ly albus albedinem partis signi-
 ficat, & non albedinem absolute. Cum his si-
 militer reducitur ad restrictionem remotio,
quæ est impossibilitas termini ad supponendum
ratione alicujus termini repugnantis sibi conjunc-
ti, ut in hac: homo insensibilis loquitur, vel ho-

homo irrationalis currit, in quibus non supponit subiectum, eo quod homo inensibilis, vel irrationalis dari non potest, & propterea remotio, implicatio in adjecto, vel implicatio in terminis, appellari solet.

CAPITULUM VII.

De Appellatione.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Appellatio.

Appellatio, quæ in omni materia, tam Metaphysica, quam Theologica valdè necessaria est, definitur. quod sit, *applicatio significati formalis unius termini ad significatum formale alterius*, ut in hac propositione: Petrus est magnus Logicus, in qua *ly magnus* appellat supra *ly Logicus*, & dicitur terminus appellans: *Logicus* verò dicitur terminus appellatus.

In prædicta ergò definitione *applicatio* ponitur loco generis, in qua terminus appellans convenit cum alijs terminis applicantibus suum significatum ad significatum materiale subiecti, qui tamen non dicuntur termini appellantes, quia non applicant sua significata ad formale subiecti, sed solum ad materiale, ut in his: homo est albus, album est dulce.

Alia verò particula, *significati formalis unius termini ad formale alterius*, propterea ponitur loco

loco differentiae, quia in ea termini appellantes, & non appellantes, essentialiter differunt.

Duplex verò reperitur appellatio, altera *realis*, & alia *rationis*. Appellatio realis est, *applicatio significati formalis realis*, ut in hac: Petrus est magnus Logicus. Appellatio rationis est, *applicatio significati formalis, quod est aliquid rationis*, ut in hac: homo est species, in qua significatum formale speciei, quod est aliquid rationis, applicatur homini formaliter, ut abstracto ab individuis.

§. II.

De regulis utriusque appellationis.

Prima regula appellationis realis est, quando *substantivum*, & *adjectivum* ponuntur ex parte diversi extremi, tunc adjectivum non applicat suum significatum ad formale substantivi, sed tantum ad materiale, ut in hac: Petrus Logicus est magnus, in qua ly *magnus* non applicat supra formale logici, sed supra materiale subiecti, & innotatur magnitudinem convenire Petro absolute, non tamen ratione logicæ, undè si Petrus sit magnus in corpore, quamvis in Logica parvus sit, propositio vera erit.

Contra regulam istam arguitur. Hæc est mala consequentia, hæc albedo est intensa, hæc albedo est similitudo: Ergo similitudo est in-

Intensa : quia in ea verificatur appellatio , & in
 maiori ly *intensa* applicat supra formale albe-
 dinis, & in conclusione supra formale similitu-
 dinis; & tamen adiectivum *intensa* , & substan-
 tivum, videlicet *albedo* , & *similitudo* ponuntur
 ex parte diversi extremi: Ergò quamvis substan-
 tivum, & adiectivum ponuntur ex parte diver-
 si extremi reperitur vera appellatio.

Resp. tamen neg. causalem maj. quia præ-
 dicta consequent. non propterea mala est; quia
 variatur appellatio; sed quia applicatio varia-
 tur ad materiale videlicet distinctum formali-
 ter, dato namque albedinem, & similitudinem
 esse realiter idem semper tamen formaliter
 distinguuntur, & ita sunt materialia distincta
 formaliter, & propter applicationem ad mate-
 riale formaliter diversum prædicta consequen-
 tia mala est, sicut propter eandem rationem
 est mala consequentia. quæ sequitur: album est
 intensum, album est simile: Ergò simile est
 intensum.

Et si dicas. In consequentia argumenti, ly
intensa applicat suum significatum formale
 supra formale albedinis, ut patet: Ergo vera
 ibi appellatio reperitur, siquidem appellatio
 definitur: *Applicatio significati formalis unius
 termini ad significatum formalis alterius.*

Resp. neg. conseq. quia appellatio debet esse supra significatum formale subiecti distinctum à significato materiali; & cum in albedine significatum formale non sit distinctum à significato materiali, inde fit, quod quamvis detur applicatio supra significatum formale, non tamen reperitur appellatio.

Secunda regula est, quod quando substantivum, & adjectivum ponuntur ex parte ejusdem extremi, datur appellatio vera. Ut in hac: magnus Logicus est Petrus, aut Petrus est Logicus magnus, in quibus denotatur magnitudinem rationem Logicæ convenire. Regula tamen intelligenda est, quando substantivum, & adjectivum non significant formas disparatas, ut in hac: Petrus est musicus albus; Et ratio est, quia in his non potest unum prædicatum ratione alterius convenire formaliter, licet per accidens conjungantur in eodem.

Suas etiam habet regulas appellatio rationis, & prima est: Quod prædicatum secunda intentionis conveniens rebus, & non vocibus, appellat supra formale subiecti. Ut in hac: homo est species; in qua prædicatum convenit formaliter subiecto, ut abstracto ab individuis. Si prædicatum verò conveniat vocibus, non appellat, sed facit terminum materialiter super

here ; ut in his : homo est nomen , vèl homo est terminus.

Secunda regula est , quod terminus significans actum animæ interiorum , appellat supra formale termini affecti per actum , ut si dicas : cognosco venientem , denotatur , me cognoscere venientem sub ratione venientis. Extenditur etiam regula ad actionem sensuum exteriorum , sicut video parietem , percipio odorem , exprimo mentem. Intelligitur tamen regula hæc , quando verbum præcedit terminum , si tamen terminus antecedit verbum , non datur appellatio , ut in hac : venientem cognosco , Papam vidi , in quibus denotatur , me cognoscere venientem absolute ; & Papam absolute vidisse , non tamen tempore Papatus. Et ita quando inter arguendum variatur appellatio , mala consequentia est. Sicut hæc est mala : *animal est genus ; homo est animal : Ergò homo est genus.* Solum autem bona est , quando ratione termini significantis actum animæ interiorum , arguitur , ab appellante , ad non appellantem , ut in his : vidi Papam : Ergò Papam vidi. Quia si vidi Papam tempore Papatus , absolute verum est me vidisse Papam aliquando , quod sufficit ad consequens verificandum. Et cognosco venientem : Ergò venientem cognosco.

Hæc

Quia

Quia si illum cognosco sub ratione venientis bene infertur me illum cognoscere sub aliqua formalitate, quod ad veritatem consequentis sufficit.

Propter similem etiam variationem non valet consequentia in determinabili, & in determinatè, sive in recto, & obliquo. Nam quando rectus præcedit obliquum, significat quid possessum ab aliquo, vel, quod est aliquid ejus. Et ita non valet; Regis equus currit: Ergò equus Regis currit, Petri palium est bonum: Ergò palium Petri est bonum. Quia in antecedenti accipitur equus, pro equo, qui est, vel fuit Regis, & palium pro palio, quod est, vel fuit Petri: in consequenti verò accipitur equus, pro equo possessio à Rege, ut indicat ipsum nomen equus Regis, & palium, pro palio à Petro possessio, licet quandoque ex modo proferendi oppositam detur intelligendum, sicut palium Elisæi, dicitur palium Eliæ, qui ex modo loquendi cognoscitur esse accipiendum pro palio ab Elia antecederet possessio.

Modo tamen, quia nomina numeralia similitudinem aliquam habent cum terminis appellantibus, propterea in appendice capitis regulas pro numerabilibus assignamus. Et ex prima est, quod nomina numeralia primitiva speciei,

& unum, duo, tres, adjuncta termino substantivo numerant principaliter formas, & minus principaliter supposita. Id est, denotant principaliter tot esse formas significatas per nomina substantiva, quot sunt unitates significatæ per nomen numerale; licet, ut conditio requiratur suppositionem multiplicatio. Et ideo, ut tale nomen multiplicetur, debet multiplicari forme cum supposito simul: proptereaque in Divinis tres Personæ non sunt tres Dij, quia naturæ una est, & si eadem Persona haberet duas naturas Divinas, non diceretur duplex Deus, quia supposita non essent duo.

Secunda regula est, quod nomen numerale primitivæ speciei additum adjectivo solum numerat supposita. Et ideo si tres homines haberent eandem albedinem, dicerentur adhuc tres albi.

Tertia regula est: Quod nomen numerale denominativum cuicumque termino conjungatur, numerat concretum, cui adjungitur. Id est, quod si concretum sub aliqua ratione est unum, & sub alia ratione trinum, potest ipsum utramque denominationem accipere; sicut Deus dicitur Trinus, & Unus.

CAPITULUM VIII.

De Oppositione.

§. I.

Quid, & quodplex sit Oppositio.

USque modo de proprietatibus termini intra propositionem existentis, diximus: & modo de proprietatibus unius propositionis in ordine ad alteram disputamus. In limine tamen præmitendum est, propositionem subalternantem, & subalternatam habere quandam oppositionem respectus, quamvis proprie oppositio non sit. Definaturque subalternatio: *Respectus unius propositionis ad alteram constantem ejusdem terminis, & eodem ordine positis, eademque qualitate, quarum tamen una propositio sit universalis, & alia particularis.* Ut in his: *omnis homo currit, aliquis homo currit.* Ex quibus ab universalis ad particularem valet consequentia, non tamen è contra, & universalis dicitur subalternans, particularis verò dicitur subalternata, id est, sub altera nata, vel sub altera contenta: ommissa tamen hac impropria oppositione.

Oppositio vera, & propria in communi definitur, *affirmatio, & negatio ejusdem de eodem.* Ut in his propositionibus: *Petrus currit, Petrus*

trus

trus non currit, quarum una affirmat id ipsum quod altera de eodem subjectum negat.

Ad hujus definitionis intelligentiam notandum est, propositiones oppositas debere esse *oppositæ qualitatis*, aut unam affirmativam, & alteram negativam. Unde istæ propositiones, Petrus est doctus, Petrus est ignarus, non opponitur dialecticè, quia dialectica attendit ad modum significandi: & quamvis propositiones prædictæ opponantur ex parte rei significante, non tamen ex modo significandi.

Secundo notandum est; prædicatum: & subjectum debere esse idem *re, voce, & ordine*. Et ita istæ non opponuntur; omnis canis est latrabilis, aliquis canis non est latrabilis; nec istæ: gladius occidit, ensis non occidit, quia non opponuntur voce; nec iste: omnis homo currit, aliquod currens non est homo, quia subjectum, & prædicatum diverso ordine ponuntur.

Tertio notandum est: subjectum, & prædicatum in utraque propositione debere uniri *per eandem copulam, pro eodem tempore, & loco, & eadem determinatione*; & propterea non opponuntur. Petrus disputat, Petrus non disputabit, quia non sunt pro eodem tempore, &

eadem copula non constant; nec istæ: equus in stabulo quiescit, equus in agro non quiescit, quia non sunt pro eodem loco; nec istæ: Petrus eruditè disputat, Petrus expeditè non disputat, quia diversa determinatio in una, & in altera reperitur.

Quarto notandum est: observandam esse eandem suppositionem, ampliationem, & restrictionem, & eandem appellationem. Et ita non opponuntur istæ homo est terminus, nullus homo est terminus, quia variatur suppositio de materiali in formalem: & idem si varietur de propria in impropriam, de naturali in accidentalem, vel de simplici in personalem, quod est variari suppositionem quoad genus. Si tamen solum varietur species suppositionis, quæ attenditur, vel consideratur in præsentia ratione folius quantitatis, non propterea vitabitur consequentia, quæ quidem potest esse bona, etiam si suppositio mutetur de determinata in confusam tantum.

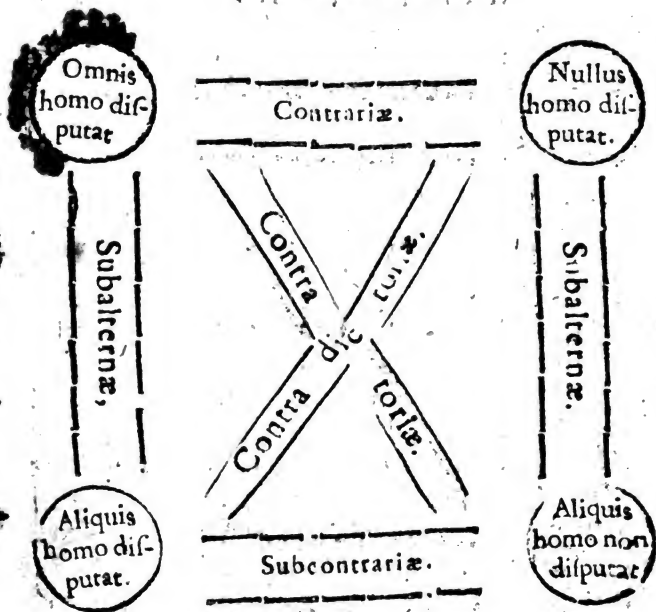
Ex quibus inferitur non esse oppositas sequentes propositiones, Anti Christus non peccabit, Anti Christus peccabit; eoquod appellatio variatur, nam in prima accipitur subiectum pro eo, quod est, vel fuit, in secunda pro eo, quod est, vel erit, & ita sunt simul veræ, nec istæ: homo currit, homo albus non currit, quia

quia homo restringitur in secunda, non tamen in prima: si tamen solum varietur restrictio, quæ provenit à signis afficientibus, non tollitur oppositio; ut in his: omnis homo currit, aliquis homo non currit.

Hæc autem oppositio, ita explicata, dividitur in *contradictoriam*, *contrariam*, & *subcontrariam*, vel in propositiones oppositas modo prædicto. Ex quibus aliquæ sunt contradictoriæ, contrariæ, & subcontrariæ de lege tantum, de quibus infra dicemus; aliæ verò de lege, & de modo simul, & de his in præsentî disputamus.

Contradictoriæ de lege, & modo simul sunt propositiones oppositæ qualitatis, quarum una est universalis, & alia particularis, aut infinita, sicut istæ: omnis homo disputat, aliquis homo non disputat, aut homo non disputat, quæ etiam opponuntur contradictoriæ cum universali prædicta.

Contrariæ de modo, & lege sunt propositiones universales oppositæ qualitatis, sicut istæ: omnis homo disputat, nullus homo disputat. Subcontrariæ verò de lege, & modo sunt propositiones particulares, vel indefinitæ oppositæ qualitatis: ut homo disputat, homo non disputat, quæ omnia cernere licet in figura sequenti.

§. I.

Lex Contradictoriarum explicatur.

* **E**X positis iam propositionibus oppositis de lege, & modo, ad oppositas de lege necesse

cesse est, deveniamus. Lex ergò contradictoriarum est quod pugnent in veritate, & falsitate: id est, quod non possit utraque esse simul vera, vel utraque simul falsa, sicut istæ, Petrus est albus, Petrus non est albus, quæ non possunt esse simul veræ, vel simul falsæ.

Ratio autem ea est. Quia eadem res non potest simul esse, & non esse, nec similiter potest aliqua res, nec esse, nec non esse; alias falsificaretur illud infalibile principium, *quodlibet est, vel non est*, ergo duæ contradictoriæ non possunt esse simul veræ, alias eadem res esset, & non esset simul: nec possunt etiam esse simul falsæ; alias eadem res, nec esset nec non esset.

Contra tamen argues, quod non destruitur principium, *quodlibet est, vel non est*, ex quo dentur duæ contradictoriæ simul veræ: ergo possunt dari: Et consequenter lex contradictoriarum rectè assignata non est. Prob. ant. Si dentur duæ contradictoriæ simul veræ, bene inferitur illud principium, *quodlibet est, vel non est*, ergo non destruitur, sed potius confirmatur. Prob. ant. Bene valet, aliquid est, & simul non est: ergo aliquid est, vel non est, siquidem arguitur a copulativa ad disjunctivam, quæ est bona consequentia: ergo si dentur duæ contradictoriæ simul veræ, bene inferitur illud principium, *quodlibet est, vel non est*.

R.

Resp. neg. tria antecedentia argumenti. Non enim ille consequentia bona est, quia non arguitur à copulativa ad disjunctivam; sed potius arguitur à copulativa, ad dilemma, vel ad exclusivam: nam sensus est, *quodlibet est, vel non est*, id est, quodlibet, vel est determinatè, vel non est cum exclusione essendi, & ex quo aliquid simul sit, & non sit, non benè inferitur, quod sit tantum cum exclusione non essendi, vel non sit cum exclusione essendi, & ita consequentia facta, mala consequentia est.

§. III.

De Lege aliarum oppositionum.

LEX contrariarum est: *quod pugnent in veritate; non tamen in falsitate: id est, quod non possint esse simul veræ, benè tamen simul falsæ.* Vt istæ omnis homo currit, nullus homo currit, quarum utraque est falsa, si ex hominibus solum tres, vel quatuor currant.

Ratio autem ea est: Quia, si duæ contrariæ essent simul veræ, etiam duæ contradictoriæ essent simul veræ; hoc implicat: Ergo non possunt duæ contrariæ esse simul veræ. Prob. major. Si duæ contrariæ essent simul veræ, v. g. istæ: omnis homo disputat, nullus homo disputat, etiam particulares contemptæ sub illis essent simul veræ; sed particulares contradictoriæ opponuntur cum ipsis universalibus:

Et

Ergo etiam duæ contradictoriæ essent simul veræ.

Ex quo tamen contrariæ sint simul falsæ; non infertur duas contradictorias esse falsas; quia potest universalis esse falsa, & particularis vera, sicut uno tantum homine disputante, universalis est falsa, & hæc particularis, aliquis homo disputat, vera est.

Lex subcontrariarum est, *quod pugnent in falsitate, non tamen in veritate*: id est, possunt esse simul veræ, numquam tamen possunt esse simul falsæ: ut aliquis homo disputat, aliquis homo non disputat, quæ ambæ veræ sunt, si unus disputet, altero non disputante.

Ratio autem ea est: Quia, si subcontrariæ essent simul falsæ, darentur duæ contrariæ simul veræ, quod implicat. Prob. assumptum. Si istæ, aliquis homo disputat, aliquis homo non disputat, essent falsæ, earum contradictoriæ essent veræ; sed contradictoriæ illarum sunt universalis affirmativa, & universalis negativa: Ergo prædictæ propositiones, quæ sunt contrariæ, essent veræ.

Ex quo tamen subcontrariæ dentur veræ, non sequitur propositiones contrarias esse simul veras, quia licet una propositio particularis sit vera, non infertur inde universalem esse veram, nam ut universalis sit vera, requiritur

ritur omnes particulares esse veras. Hęc tamen omnia per se & ex vi formę intelligenda sunt, quia oppositum contingere potest ratione materię: eo quod in materia naturali indefinita æquivaler universalis, & ita hæ subcontrarię, homo est animal, homo non est animal, non possunt esse simul verę sicut istę, omnis homo est animal, nullus homo est animal, non possunt similiter esse simul falsę.

§. IV.

Conditiones cujuscumque oppositionis.

Conditio contradictoriarum ea est, quod omnis universalitas unius, etiam adverbialis, aut syncategorematica, id est subiecti, vel prædicati, verbi, & adverbij debet mutari in particularitatem, & particularitas in universalitatem. Quapropter istę propositiones, Petrus semper disputat, Petrus numquam disputat, non sunt contradictorię: quia universalitas de ly *semper*, non mutatur in particularitatem de ly *aliquando*. Unde illius contradictoria erit ista, Petrus aliquando non disputat. Eodem modo universalitas de ly *impossibile*, & *neceffe* debet mutari in particularitatem de ly *possibile*, & *possibile non*, vel *contingens*. Quę tamen intelligenda sunt, quando universalitas non est pars extremi, quia tunc potius conservari debet in ejus contradictoria, ut in hac: omnis homo

1. a homo servans omne mandatum salvabitur;
 t. ly. *omne mandatum non debet mutari in ejus*
 e contradictoria, sicut nec mutatur in contra-
 a dictoriam hujus; omnis homo habens omnem
 e, scientiam est perfectus, cujus contradictoria
 n est ista, aliquis homo habens omnem scien-
 o tiam non est perfectus.

2. Condicio contrariarum est, *quod in utraque*
non maneat eadem particularitas, potest tamen
eadem universalitas manere, licet non sit necessa-
rium hoc semper contingere. Ut patet in his con-
 trariis de lege: nullus homo disputat, Petrus
 disputat; quia Paulo solum disputante utra-
 que est falsa.

Ab hac tamen regula excipiendæ sunt co-
 pulativæ, in quibus pars unius opponitur con-
 trariæ, vel contradictoriæ cum aliqua parte
 alterius, ut in his: omnis homo currit, & ali-
 quis homo disputat, nullus homo currit, &
 aliquis homo non disputat: quæ quidem sunt
 contrariæ, quamvis in subjecto secundæ cathe-
 goricæ utriusque eadem particularitas ma-
 neat, eo quod prima pars unius opponitur
 contrariè cum prima parte alterius.

Condicio subcontrariarum ea est, *quod non*
debet manere in utraque eadem universalitas, ex-
ceptis disjunctivis, in quibus pars unius prima op-
ponitur contradiçtorie, vel subcontraria, cum par-

re alterius. Ut in his: homo currit, vel omnis homo disputat, homo non currit, vel nullus homo disputat.

Regulas assignant aliqui ad cognoscendas contrarias, & subcontrarias. Et prima est; *quod si positis duabus propositionibus opposita qualitatis affirmativa inferat contradictoriam negativam, & non inferatur ex illa, sunt contrariae.* Sicut illae: nullus homo disputat, Petrus disputat, quia si affirmativa inferat contradictoriam negativam, est vera; eoquod in bona consequentia, si antecedens est verum, etiam consequens; sed si contradictoria negativae est vera, ipsa negativa est falsa: Ergo pugnant in veritate.

Quod verò, si affirmativa non inferatur ex contradictoria negativae, non pugnent in falsitate, patet: Quia in mala consequentia potest dari antecedens verum, & consequens falsum; & ita si affirmativa non inferatur ex contradictoria negativae, poterit contradictoria negativae esse vera, & affirmativa falsa; sed si contradictoria negativae est vera; ipsa negativa erit falsa: Ergo affirmativa, & negativa non pugnant in falsitate.

Secunda regula per oppositum asserit, *quod; si affirmativa inferatur ex contradictoria negativa, & non inferat illam sunt subcontrariae, quia*

pug.

DE OPOSIT.

127

pugnant in falsitate, non tamen in veritate. Utpar. in his: nullus homo disputat, aliquis homo disputat, si ly *nullus homo* in negativa solum distribuat pro masculis.

Ratio autem ea est; quia si affirmativa inferatur ex contradictoria negativæ, si affirmativa est falsa, etiã contradictoria negativæ erit falsa; siquidem in bona consequentia, si consequens est falsum, etiam antecedens falsum est; sed si contradictoria negativæ est falsa, ipsa negativa est vera: Ergo affirmativa, & negativa pugnant in falsitate. Quod autẽ, si affirmativa non infert contradictoriã negativæ, non pugnent in veritate, patet: quia in illo eventu potest affirmativa esse vera, & contradictoriæ negativæ falsa, cum hoc possit cõtingere in mala consequentia; sed si cõrtradictoria negativæ est falsa, negativa erit vera: Ergo affirmativa, & negativa nõ pugnant in veritate, sed potius sũt simul veræ, & consequenter erunt veræ subcõtrarię.

CAPITULUM IX.

De Equipollentia.

§. I.

Equipollentię definitio traditur.

Quamvis omnes propositiones eundem sensum habentes possint dici æquipollentes, sicut resolventes æquipollent res solubili, & omnes particulares, vel singulares.

1

cop

copulative sumptæ æquivalent universali, in presenti tamen solum disputamus de æquipollentibus illis, quæ ex oppositis redduntur æquivalentes, & in hoc sensu.

Definitur *Æquipollentia*, quod fit: *æquipollentia quoad sensum, & veritatem aliquarum propositionum diversim modum, & formam terminorum habentium*: quia, si eundem modum, & formam terminorum habent, non erunt æquipollentes; sed erunt propositiones identicæ.

§. II.

Regula pro Æquipollentibus.

UT propositiones aliquæ fiant æquipollentes, prima regula est, quod contradictoriæ fiant æquipollentes, quando uni illarum præponitur negatio, ut istæ: *omnis homo currit; aliquis homo non currit*. Si illi, *omnis homo currit*, præponitur negatio fit æquipollens alterius. Nam idem valet, *non omnis homo currit*, quod, *aliquis homo non currit*, & idem de altera dicendum: idem namque valet, *non aliquis homo non currit*, quod, *aliquis homo currit*. Ratio autem est: quia negatio est malignantis naturæ, & ideo quidquid post se invenit, destruit, & ejus oppositum reddit, & ita præposita alicui contradictoriæ reddit illam æquivalentem cum altera.

* Secunda regula pro contrariis est, quod pro-

propositiones contrariæ, sicut istæ: *omnis homo currit*, *nullus homo currit*, sunt æquivalentes, quâdo alicui earum negatio postponitur. Nam idem valet: *omnis homo non currit*, & *nullus homo currit*, & similiter: *nullus homo non currit*, & *omnis homo currit*: intelligitur tamen regula in contrarijs de modo, non tamen in contrarijs de lege tantum, & similiter quando in utraque datur distributio completa absque aliqua restrictione; & propterea non sunt istæ æquipollentes: *omnis homo albus currit*: *nullus homo currit*, quamvis alicui earum postponatur negatio.

Tertia regula pro subalternis est, illas fieri æquipollentes, quando uni illarum præponitur, & postponitur negatio; ut in his: *omnis homo currit*: *aliquis homo currit*. Nam idem valet, *non omnis homo currit*, quod, *aliquis homo currit*, & è contra.

Subcontrariæ verò æquipollentes non sunt; quia, si uni illarum præponitur negatio, redditur universalis: si postponatur affirmativæ, redditur formaliter ipsa negativa; si verò negativæ postponatur sit congrua locutio, & inepta repetitio: si autem præponatur, & postponatur, æquivalet subalternanti ipsius: regulæ autem traditæ hoc versiculo continentur.

Pra, contradiç, post, contra, præ, postque, subalter.

Et æquivalentia signorum continetur similiter in versibus ; qui sequuntur.

Non nullus, quidam. Sed nullus non, valet omnis.

* *Non aliquis, nullus. Non quidam non, valet omnis.*

Non alter, neuter. Neuter non, præstat neuter.

CAPITULUM X.

De Conversione.

S. I.

Conversionis definitio.

* **A**ltera propositionis proprietas est *Conversio*, utilis & necessaria, & maxime ut imperfectos syllogismos ad perfectos reducamus. Et definitur ; *unius propositionis in alteram per transmutationem extremorum, servata eadem qualitate, consequentia formalis*, ut in his, *nullus homo est albus. ergo nullum album est homo*. In qua quidem consequentia antecedens dicitur *propositio convertibilis*, & consequens dicitur *propositio convertens*.

* Illa verò particula *per transmutationem extremorum* denotat extrema esse mutanda ; ita ut subiectum convertibilis fiat in convertente prædicatum ; & de prædicato fiat in convertente subiectum. Si tamen propositio fuerit de secundo adiacente, conversio facienda est, mediante participio inclusò in verbo, ut si dicas : *homo est*, convertitur in istam, *ens est homo* ;

&

& si dicas: Palium est Petri, convertitur in istam, ens Petri est palium. Ultima particula, videlicet; *consequentia formalis*, denotat, quod à convertibili ad convertentem semper est formalis consequentia; licet è contra quandoque bona non sit, ut patet in conversione per accidens: Semper tamen eandem affirmatio, vel negatio servari debet, quod est servare eandem quantitatem.

In conversione tamen observandæ sunt proprietates Logicales, & conditiones bonæ consequentiæ. Et propterea conversiones istæ, *homo est terminus: ergo terminus est homo*, *homo est species: ergo species est homo*, non sunt bonæ; quia in prima, ly *homo* supponit materialitèr in convertibili, & formalitèr in convertente; & in secunda supponit simpliciter in convertibili, & personalitèr in convertente. Similiter etiam non valet bonè: hic puer erit senex, ergo hic senex erit puer, quia non servatur eadem restrictio, eoquod *puer* in antecedenti accipitur pro puero, qui est, vel erit; & in consequenti pro puero, qui determinatè erit. Non valet etiam, Deus factus est homo; ergo homo factus est Deus, quia in antecedenti appellat ly *factus* supra naturam humanam, in consequenti vero supra naturam Divinam: & ita appellatio variatur. Unde

supra dicta propositio convertenda est in istam, homo, qui factus est homo, est Deus.

§.

II.

De Conversione in particulari.

* **H**ÆC autem conversio triplex est, conversio, videlicet, *simplex, per accidens, & per contrapositionem*. Conversio simplex est, *Mutatio unius propositionis in alteram, servata eadem qualitate, & eadem quantitate*. Unde convertibilis, & convertens mutuo se inferunt, & ab una ad alteram est bona consequentia; ut aliquis homo est albus: ergo aliquod album est homo. Diciturque simplex conversio; quia in ea nullum mutatur accidens, nec qualitas, nec quantitas, & convertuntur simpliciter universalis negativa, & particularis affirmativa, identificata, vel singularis.

* Conversio per accidens est, *mutatio unius propositionis in alteram, variata quantitate*. Ut si dicas, omnis homo est albus; ergo aliquod album est homo, & quia in ea mutatur accidens quantitatis, dicitur conversio per accidens. Convertuntur autem conversione predicta universalis affirmativa, & universalis negativa; sed in conversione universalis affirmativæ a convertente ad convertibilem non est bona consequentia, ut si dicas: aliquod album est homo; ergo omnis homo est albus.

Con-

Conversio per contrapositionem est, mutatio unius propositionis in alteram, servata eadem quantitate, & qualitate, & terminis finitis mutatis in infinitos, vel terminos contradictorios. Convertuntur autem conversione prædicta universalis affirmativa, & particularis negativa. Quæ omnia his versiculis continentur:

Simpliciter, feci, convertitur, eva, per acci-

Asto, per contra. Sic fit conversio tota.

In illis ergo dictionibus, *Feci, Eva, Asto*, vocales repertæ denotant propositiones convertibiles triplici conversione prædicta. *Feci* videlicet simpliciter, *Eva* per acciden- & *Asto*, per contrapositionem. Et *A* significat universalem affirmativam, & *E* significat universalem negativam, *I* particularem affirmativam, *O* particularem negativam, ut sequentes indicant verius.

Afferit A. negat E. sunt universaliter ambo.

Afferit I. negat O. sunt particulariter ambo.

Pro conversione per contrapositionem duas regulas 2. perhiern. Arist. assignavit. Prima est, ab affirmativa ad negativam, variato prædicato penes finitum, & infinitum, est bona consequentia. Sicut bene valet, homo est albus: ergo homo non est non albus. Et ratio est: quia, si in negativa non varietur prædicatum penes finitum, & infinitum, duo ter-

mini contradictorij verificarentur de eodem;
v. g. esse album per affirmativam, & non album per negativam.

Secunda regula est, à *negativa ad affirmativam*, posita constantia subiecti, & variato prædicato penès finitum, & infinitum, est bona consequentia. Sicut bene valet, homo non est albus, & homo est: ergo homo est non albus. Quia aliàs duo termini contradictorij falsificarentur de eodem videlicet, non esse album, & esse non album. Sed regula intelligenda est dummodo non varietur appellatio, & propterea non valet, homo essentialiter non est albus; & homo est: ergo homo essentialiter est non albus, quia nec albedo, nec illius negatio homini essentialiter conveniunt.

CAPITULUM XI.

De Modalibus.

S. I.

Explicatur natura propositionis Modalis.

* **P**ropositio Modalis dicitur talis à modo determinante, vel restringente, ut si dicas; *Petrus expeditè disputat*, in qua ly *expeditè* determinat prædicatum, ut sit pro disputatione expedita, aliquando verò modus determinat tempus, ut si dicas: *Petrus*
diu

diu in peccato permansit. Aliquandò verò determinat compositione, ut si dicas *Petrus necessario est animal*, in qua denotatur modus quo prædicatum convenit subiecto, videlicet, *necessario*; & in præfenti solum agimus de propositione modalis affecta modo determinante compositionem: qui modi sunt quatuor, *necessarium*, vel *necessè*, *possibile*, *impossibile*, & *contingens*. Et propositiones habentes tales modos dicuntur modales; propositiones de in esse. Undè propositio modalis poterat definiri: *quæ includit modum determinantem convenientiam prædicati ad subiectum, & illam principaliter importat.* Propositio autem de in esse, *ca* est: *quæ convenientiam, vel disconvenientiam prædicati ad subiectum significat absolute.*

Dividitur tamen propositio Modalis, in compositam, & divisam. Composita est, in qua modus antecedit, vel subsequitur totum dictum, ut in his, *album esse nigrum*: aut *album est nigrum possibiliter*, vel *possibiliter album est nigrum*.

Modalis divisa ea est, in qua modus, sive nominalis, sive adverbialis mediat inter partes dicti, ut si dicas: *album possibile est esse nigrum*, vel *album possibiliter est nigrum*.

* Pro quo notandum, quod dictum est id, quod dicitur, videlicet, *nigrum esse album*, vel *album esse nigrum*, quod quidem dicitur possibile, vel impossibile; & *ly possibile*, vel *contingens* dicitur modus; quatenus indicat modum, quo dictum potest esse, vel non esse. Et idem quod significat *ly possibile*, positum in medio dicti, significat verbum *potest*, & ita semper constituit modalem divisam. Nam *album potest esse nigrum*, idem valet quod *album possibiliter est nigrum*.

* Addimus tamen modalem compositam talem appellari; quia modus in illa componit, & conjungit extrema, denotando utrumque posse simul esse; sicut, possibile est album esse nigrum, idem est, quod idem potest esse simul nigrum, & album, & utrumque conjungere. Modalem vero divisam talem appellari; quia modus in illa denotat subjectum, & predicatum posse convenire eidem subjecto tantum pro diverso tempore, ut, *album possibiliter est nigrum*, denotat: subjectum, quod modo est album, posse aliquando esse nigrum, non tamen conjungendo utrumque, sed albedinem amittendo. Unde propositio modalis composita facit sensum compositum, & modalis divisa sensum divisam;

signi,

significatque potentiam ad utrumque in sensu
diviso. Modalis verò composita indicat poten-
tiam ad utrumque in sensu composito.

§. III.

De Modali, ut reducibili.

EX duplici modali composita, videlicet, &
divisa; sola modalis composita est imme-
diatè reducibilis ad suam officiantem,
id est, ab illa ad suam officiantem, & ab offi-
ciantem ad illam, est bona consequentia. Offi-
cians verò dicitur propositio illa, in qua mo-
dus predicatur de propositione inclusa in dicto.
sicut officians hujus modalis, *Petrum disputa-*
re est possibile, est ita, *Petrus disputat, est pos-*
sibilis propositio, & ab una ad alteram bene
valet, ut per se manifestum est.

Modalis tamen divisa non est immediatè
reducibilis ad suam officiantem, sed prius de-
bet resolvi ratione subjecti; ut si dicas: *hoc est*
album, & *hoc possibiliter est nigrum*; ergò *al-*
bum possibiliter est nigrum; quia resolutione
facta poterit resolvi dicendo: *album possibili-*
ter est nigrum; ergò *hoc, quod est album, est ni-*
grum, est propositio possibilis.

Ex doctrina tradita sequitur, quod à moda-
li composita de *ly possibile* ad diversam est
bona consequentia; non tamen è contras; quia
com-

composita plus requirit ad sui veritatem, quam divisa. Et ita bene valet, *album esse nigrum est possibile; ergo album possibiliter est nigrum*; sed è contra non valet. A modali verò composita de ly *impossibile* ad divisam non valet consequentia: valet tamen à divisa ad compositam; & ita non valet, *album esse nigrum est impossibile; ergo album impossibiliter est nigrum*. Valet tamen, *album impossibiliter est nigrum*; ergo *album esse nigrum est impossibile*; quia minus requiritur, ut aliqua possint esse divisivè, quam ut possint esse simul; ita ex quo sit impossibile aliqua esse simul, non bene inferitur, esse impossibile, posse esse divisivè.

Inferitur etiam, à modali de *neceffe*, vel *impossibile* ad propositiones de *in esse*, esse bonam consequentiam: non tamen è contra. Sicut bene valet, *Petrum esse lapidem, est impossibile; ergo Petrus non est lapis. Petrum esse rationalem, est necesse; ergo Petrus est rationalis*; sed non valet, *Petrus est albus; ergo Petrum esse album, est necesse, vel Petrus non est albus; ergo Petrum esse album, est impossibile*.

Tandem inferitur à modali de *possibili*, & de *contingenti*, ad ipsam de *in esse*, esse malam consequentiam; & esse bonam è contra, sicut non valet,

valet. *Petrum currere, est possibile; ergo Petrus currit.* Valet tamen, *Petrus currit; ergo currere est possibile; quia arguitur ab actu ad potentiam.* Et similiter valet bene, *Petrus non currit; ergo Petrus currere, est contingens.*

Arguitur contra primum. Hæc est modalis composita, *omne animal esse hominem* est possibile, & tamen non est immediatè reducibilis ad officiantem; ergo non omnis modalis composita est immediatè ad officiantem reducibilis. Prob. min. Non bonè valet, *omne animal esse hominem, est possibile; ergo hæc est possibilis, omne animal est homo.* Aliàs hoc animal, & hoc, & hoc, designatis etiam brutis, esset homo; siquidem bonè valet, *omne animal est homo; ergo hoc, & illud animal, & quodcunque designetur est homo.*

Resp. negand. min. ad prob. dist. ant. Absolutè sumpta propositione, conc. ant. Sumpta pro tempore terminante potentiam, neg. ant. Quia officians prædictæ propositionis non est hæc, *omne animal est homo, est possibilis propositio*, sumpta absolutè; sed sumpta pro tempore terminante potentiam, pro illo, videlicet tempore pro quo non sit aliquod irrationale, pro quo tempore vera est, & est bona consequentia. *

Contra secundum arguitur. Hæc est mala consequentia, *prædestinatum salvari, est necesse;*
cum

cum prædestinatum salvari, & decretum Divinum impleri sit necessarium, & infalibile; ergo *prædestinatus necessario salvatur*; quia prædestinatus salvatur liberè, & consequenter non necessario; & tamen arguitur à composita ad divisam; ergo non semper consequentia à composita ad divisam bona est.

Respond. Facile regulam intelligendam esse, quando modus in antecedenti, & consequenti eandem necessitatem importat; quod tamen non contingit in consequentia facta; quia in antecedenti dicit necessitatem solius consequentiae, & infalibilitatis; in consequenti verò importat necessitatem consequentis oppositam libertati, quam quidem necessitatem non habet prædestinatus; quia liberè salvatur, & propterea consequentia prædicta mala est.

III.

De oppositione modalium.

* **Q**Uamvis aliquando in modalibus duplex quantitas, duplexque qualitas concurrat, altera dicti, & altera modi, quia tamen in modalibus præcipuè attenditur modus: propterea propositio modalis, cujus modus est negativus dicitur negativa, & si modus

modus est affirmativus, dicitur affirmativa; & particularis, si modus est particularis: universalis verò, si modus illius universalis est.

Ad hujus intelligentiam notandum est, modum *neceffe*, esse universalem affirmativum, & esse idem quod *omnis*, & modum *impossibile*, esse universalem negativum, & idem quod *nullus*: & modum *possibile*, esse modum particularem affirmativum, & idem quod *quidam*. *Contingens* verò, esse idem quod, quidam non, ut aliqui existimant. Verius tamen credimus, *contingens*, esse modum particularem affirmantem; & ita in particulari negativa debere poni *contingens non*, quod idem est quod *quidam non*: quapropter universalis affirmativa est, *Petrum disputare, est neceffe*: & negativa universalis est, *Petrum disputare, est impossibile*; & particularis affirmativa est, *Petrum disputare, est possibile*: & particularis negativa est, *Petrum disputare, non est contingens*.

Sed, ut in promptu assignari possit oppositio inter modales, habent Dialectici quatuor dictiones sequentes, *Purpurea*, *Illiacæ*, *Amavimus*, *Edentuli*. Quarum vocales sunt A. E. I. U. :: A. denotat propositionem modalem illi correspondentem esse affirmativam

tiyam tam de dicto, quam de modo :: V.
denotat negativam de modo, & dicto :: E,
negativam de dicto, & affirmativam de mo-
do :: I. negativam de modo, & affirmati-
vam de dicto: quod totum sequenti versiculo
continetur.

*E. dictum negat, I. que modum, nihil A. sed V.
totum.*

Quia tamen in quacumque dictione sunt
quatuor syllabæ; propterea quatuor proposi-
tiones in illis constituendæ sunt. Prima de
possibile secunda de contingens: tertia de impos-
sibile: quarta de necesse. Juxta versum.

Possibile, contingens, impossibile, necesse.

Ex his habes, propositiones de *Purpurea* esse
contrarias propositionibus de *illiacæ*: & con-
tradictorias propositionibus de *edentuli*, &
subalternantes propositionibus de *amavimus*:
& propositiones de *amavimus*, & *edentuli* esse
inter se subcontrarias, quod, ut facilius per-
cipias, inspicere figuram sequentem.

*imposed Alfonso Azcayria Sumilas,
año de 1738.*

I. Dictione.

DE MODALIB.

137

1. Dictio.

2. Dictio.

Aquipollentes.

Pur. Petrum non loqui
non est possibile.
Pu. Petrum non loqui
non est contingens.
Re. Petrum non loqui
est possibile.
A. Petrum loqui est
necesse.

Aquipollentes.

I. Petrum loqui non
est possibile.
Li. Petrum loqui non
est contingens.
A. Petrum loqui est
impossible.
Ce. Petrum non loqui
est necesse.

Contrariæ.

Subalternæ,

Subalternæ.

Contra
dictio
Contra
dictio

Subcontrariæ.

3. Dictio.

4. Dictio.

Aquipollentes.

A. Petrum loqui est
possible.
Ma. Petrum loqui est
contingens.
Vi. Petrum loqui non
est impossible.
Mus Petrum non loqui
non est necesse.

Aquipollentes.

E. Petrum non loqui
est possible.
Dem. Petrum non loqui
est contingens.
Tu. Petrum non loqui
non est impossible.
Li. Petrum loqui non
est necesse.

Ex dictis facile percipitur, quomodo opponantur modales divise, quamvis in illis sensus
 * præcipuè considerandus sit. Insuper etiam per easdem dictiones, & juxta literas assignatas disponenda est oppositio inter modales compositas de termino communi.

Et si regulæ assignatæ verissimæ sint, difficile tamen in memoria conservantur. Et ideo, ut facilius possint Dialectici opponere modales, & oppositionem cognoscere, recordari debent illius vericuli, *præ contradic*, *post contra*, *præpostque subalter*; quia *necesse* est universale affirmativum; & *impossibile* universale negativum; & *possibile* particulare affirmativum; & *contingens* non particulare negativum. Undè, si negatio præponitur ad *necesse*, æquivalet suæ contradictoriæ: & si postponatur, æquivalet contrariæ, videlicet ad modum de *impossibile*; & si ante, & postponatur, æquivalet subalterne, videlicet affirmativæ, de modo possibili. Et ideo *Petrum non loqui, non est possibile*, est idem, quod *Petrum loqui, est necesse*. Et *Petrum loqui non est possibile*, est idem, quod *Petrum loqui est impossibile*, & *Petrum non loqui est necesse*, est idem, quod *Petrum loqui est impossibile*. Et secundum prædictum modum facile invenies modales oppositas eodem modo, quò juxta regulam prædictam cognoscitur inter propositiones

fitiones simplices æquipollentia, & earum oppositio.

agui se CAPITULUM XII. *quæ hæc*

Libro De Propositione Exponibili.

S. I.

capitulum

Ejus natura, & divisio proponitur.

Propositio exponibilis, quæ formalitèr est categorica, & virtualitèr hypothetica, quatenus per duas, vel plures categoricas exponitur, definitur in præsentì, quæ ratione alicujus termini obscurum sensum implicantis indiget explicatione. Vt tantum homo est risibilis, ratione illius termini tantum explicatione opus habet.

Inter propositiones exponibilis, alia est exclusiva, alia exceptiva, alia reduplicativa. Exclusiva est, quæ modificatur aliquo termino significante exclusionem; v. g. his terminis, tantum, vel præcisè, aut duntaxat.

Exceptiva verò, quæ modificatur aliquo termino significante exceptionem. Vt his terminis præter, nisi, dempto, &c. sicut omne ens præter Deum est finitum. Reduplicativa autem modificatur termino significante causam convenientie prædicti ad subjectum, ut hæc, homo in quantum rationalis est risibilis. Et ejusdem generis est illa particula quatenus secundum quod, vel prout scilicet.

Ad intelligentiam tamen notandum est,

K 2

alia

aliā esse exponibilem purē affirmativā, ut
tantum homo est risibilis. Aliā purē negativā,
~~et~~ *tantum homo est risibilis*, in qua negatio
 posita in fronte propositionis, quidquid posite
~~est~~ destruit: & ita negat modum, &
 verbum. Alia est affirmativa de modo, & nega-
 tiva de verbo, ut *tantum homo non est risibilis*.
 Alia negativa de modo, & affirmativa de ver-
 bo, sicut, *non tantum homo non est risibilis*: in qua
 quidem negatur modus, sed affirmatur ver-
 bum; quia afficitur duplici negatione, & paritas
 negationum affirmat. Et ex his omnibus pro-
 positio affirmativa exponitur copulativè: ne-
 gativa verò exponitur divisivè. Et propositio
 tertij generis exponitur etiam copulativè; sed
 propositio quarti generis exponitur disjuncti-
 vè, & modo contradictorio.

Notandum similiter est, propositionem ex-
 ponibilem explicari, vel exponi per unum præ-
 jacentem, & aliā, vel aliās exponentes. Præja-
 cens dicitur ipsa exponibilis, ablato modo, ut
 in hac, *tantum homo est risibilis*, præjacens ap-
 pellatur, *homo est risibilis*

Quomodo autem exclusivè exponendæ sint,
 denotat versiculus ille, *Iste, Regit, Proxam, Ela-
 vo*. Cujus prima dictio, videlicet, *Iste*, corres-
 pondet purē affirmativæ; & denotat proposi-
 tionem exclusivā purē affirmativā exponi
 per

per duas propositiones, quarum prima est particularis affirmativa, & secunda universalis negativa; sicut hæc: *tantum homo est risibilis*, exponitur ita, *homo est risibilis, & nihil aliud ab homine est risibile*.

Dictio secunda, *Regit*, correspondet purè negativè, & denotat illam exponi per unam universalem negativam, & secundam particularem affirmativam; sicut hæc, *non tantum homo est risibilis*, exponitur ita, *nullus homo est risibilis, vel aliquid aliud ab homine est risibile*.

Dictio tertia, videlicet *Proram*, correspondet tertiæ propositioni affirmativæ de dicto, & negativæ de verbo, quæ exponitur copulativè per particularem negativam, & universalem affirmativam; ut hæc, *tantum homo non est risibilis*, exponitur ita *homo non est risibilis, & omne aliud ab homine est risibile*.

Quarta dictio, *Clavo*, correspondet quartæ propositioni negativæ de dicto, & affirmativæ de verbo, quæ exponitur per universalem affirmativam, & particularem negativam disjunctivè; ut hæc, *non tantum homo non est risibilis*, exponitur ita; *omnis homo est risibilis, vel aliquid aliud ab homine non est risibile*.

IN propositione *Exceptiva* particula, quæ significat exceptionem, appellatur *excipiens*.

Subjectum, quod ponitur ante illam, formalitèr, vel virtualitèr, dicitur terminus, à quo fit exceptio. Et terminus, super quem particula cadit, dicitur pars excepta. Et prædicatum dicitur *terminus exceptus*. Exponitur autem per tres propositiones, in quarum prima dicitur prædicatum de omni distincto à parte excepta, sive negativè, sive affirmativè: in secunda de parte excepta dicitur terminus, à quo fit exceptio: & in tertia de parte excepta dicitur terminus exceptus.

Quam tamen affirmationem, vel negationem, universalitatem, vel particularitatem habere debeant exponentes, indicatur in dictionibus, quæ sequuntur, *Lavate, Commoti, Peccata, Hysopo*. Prima denotat propositiones primi generis purè affirmativas exponi per duas universales affirmativas, & alteram universalem negativam, ut *omne animal præter hominem est irrationale*, exponitur ita, *omne animal aliud ab homine est irrationale: & omnis homo est animal: & nullus homo est irrationalis*.

Secunda exponitur disjunctivè in hunc modum, *non omne animal præter hominem est irra-*

tionale. Aliquod animal aliud ab homine non est irrationale: vel aliquis homo non est animal: vel aliquis homo est irrationalis, juxta vocales Commoti

§. III.

De Reduplicativis.

IN reduplicativis advertendum primo, quod particula *in quantum, quatenus, & alia* similes, accipi possunt specificativè, diminutivè restrictivè, & etiam reduplicativè. Summitur. quidem specificativè, quando denotat formam, vel conditionem requisitam, ut prædicatum conveniat; non tamen causam sufficientem convenientiæ, ut in hac, *ignis in quantum applicatus, comburit*, *ly in quantum* denotat conditionem requisitam ad comburendum in igne. Et in hac, *Christus, in quantum homo est passus*, denotat naturam humanam ratione cujus convenit pati; non tamen causam passionis, & ideo in utraque specificati è tantum accipitur.

Sumitur diminutivè particula, quando denotat prædicatum aptum convenire toti, solum convenire ratione partis; ut in hac, *Ætiops est albus secundum dentes*. Sed in hac, *Petrus est crispus, secundum capillos*, non sumitur diminutivè, sed solum specificativè; quia crispitudo solum ratione capillorum convenire potest.

Restrictivè accipitur, quando facit prædica-

tum convenire alicui parti determinatæ sub-
 jecti, ut in hac *omne animal in quantum rationa-
 le, est risibile*, denotat prædicatum convenire
 alicui subjecto tantum contento sub animali,
 videlicet, animali rationali.

Tandem reduplicativè summitur, quando
 denotat causam sufficientem convenientiæ
 prædicati ad subjectum. Et in hoc eventu tan-
 tum reduplicativam propositionem consti-
 tuit, qualis est, *omnis homo, in quantum rationa-
 lis, est risibilis*.

In prædicta propositione quatuor termini
 reperiuntur, subjectum, videlicet, *homo*, & præ-
 dicatum *risibile*, dictio reduplicans, scilicet in
quantum, & terminus reduplicatus, scilicet *ra-
 tionalis*.

Exponitur propositio prædicata per qua-
 tuor propositiones, quarum prima est præja-
 cens: & in secunda dicitur de subjecto termi-
 nus reduplicatus: in tertia dicitur prædicatum
 de termino reduplicato: & in quarta denota-
 tur causam, vel formam reduplicatam esse
 causam, vel non esse, ut prædicatum subjecto
 conveniat. Et ex his prima est purè affirmati-
 va; secunda est purè negativa: in tertia negatur
 verbum, & non modus reduplicans: & in quar-
 ta negatur modus, non tamen verbum. Prima
 exponitur copulativè, secunda disjunctivè,
 ter-

tertia copulativè, & quarta disjunctivè.

Quam autem qualitatem, & quantitatem exponentes habere debeant, explicant dictiones sequentes; *Adamasti, pro honore, detrahendo symoniam.* Undè prima propositio, *homo, in quantum rationalis est risibilis*, exponitur ita, *omnis homo est risibilis. Omnis homo est rationalis, & omne rationale est risibile. Et quia aliquid est rationale, est risibile.* Quo proportionali modo aliæ reduplicativæ juxta vocales illis correspondentes exponendæ sunt.

Ex his habes, quod à qualibet exponibili ad suas exponentes, & è contra, semper est bona consequentia; quia omnes exponentes æquivalent exponibili, & illa omnibus æquivaleret.

Habes secundo, quod ab exponibili copulativè ad quamlibet exponentiam est bona consequentia; non tamen è contra; quia à parte copulativæ ad totam bona consequentia non est.

Tertio habes, quod ab exponibili disjunctivè ad quamlibet exponentium est mala consequentia; bona tamen est è contra; quia à disjunctiva ad partem est mala consequentia; sed à parte ad totam bona est.

Insuper habes, exponibiles opponi eodem modo, quo illarum exponentes: Et ita, sicut exponentes primi generis opponuntur contrariis cum propositionibus tertij generis, & contra-

tra-

tradictoria cum propositionibus secundi generis : ita etiam exponibiles opponuntur.

Habet etiam , quod subiectum exceptivæ non potest immediatè resolvi per ascensum, vel descensum. Vndè non valet , *omne animal præter hominem est irrationale*. Ergo hoc animal, & illud , *animal præter hominem est irrationale*; quia ab hoc animali non potest excipi homo: siquidem homo non continetur sub hoc animali , & ideo habet prius tota exceptiva resolvi ratione particulæ *præter* ; & hac resolutione posita, poterit resolvi subiectum illius.

Similiter exclusiva proposita , si affirmativa est, non potest resolvi per descensum , ut si dicas: *tantum homo est risibilis*; ergò *tantum hic homo est risibilis*, vel *tantum ille homo est risibilis*. Si tamen negativa sit, poterit immediatè resolvi, ut si dicas: *non tantum homo est albus*; ergò *non tantum hic homo est albus*, vel *ille*.

Reduplicativa verò , si vè affirmativa , si vè negativa sit, potest immediatè resolvi, ut *omnis homo in quantum rationalis est risibilis*; ergò *hic homo*, & *ille*, & *ille in quantum rationalis est risibilis*. Et bene similiter valet , *non omnis homo in quantum rationalis est risibilis*; ergò *non hic homo*, vel *non ille homo*, *in quantum rationalis est risibilis*.

§. IV.

De alijs exponibilibus.

INter propositiones exponibiles meritò numerantur propositiones exponibiles de *incipit*, & *desinit*, & de *primo*, & *ultimo*. Propositio affirmativa de verbo *incipit* significante inceptionem intrinsecam, exponitur copulativè per unam affirmativam, in qua prædicatum affirmatur de subjecto per verbum est, & alteram negativam de verbo fuit: Ut si dicas: *Petrus incipit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc est albus*, & *antea non fuit albus*, aut *antea non erat albus*. Propositio negativa, exponitur disjunctivè modo contradictorio, sicut hæc, *Petrus non incipit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc non est albus*, vel *antea erat albus*.

Propositio tamen affirmativa de verbo *desinit* significante definitionem intrinsecam exponitur copulativè per unam affirmativam de verbo est, & alteram negativam de verbo erit, ut hæc, *Petrus desinit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc est albus*, & *immediatè post hoc non erit albus*. Negativa verò exponitur modo contradictorio, ut hæc, *Petrus non desinit esse albus*, exponitur ita, *Petrus nunc non est albus*, vel *immediatè post hoc erit albus*.

Propositio autem affirmativa de *ly primo* exponitur copulativè per affirmativam præ-

jacer

jacentem, & negativam, in qua prædicatum negatur de alio quocumque distincto a sub-
jecto, ut hæc, *Adam fuit primus homo*, exponi-
tur ita, *Adam fuit homo, & non fuit alius homo,*
ante illum. Propositio vero negativa exponi-
tur disjunctivè, & modo contradictorio, ut
hæc, *Petrus non fuit primus homo*, exponitur ita
Petrus non fuit homo, vel fuit alius ante illum.

Propositio affirmativa de ly *ultimo* exponi-
tur copulativè, per unam affirmativam, & al-
teram negativam, ut hæc, *Paulus erit ultimus*
homo, exponitur ita, *Paulus erit homo, & non erit*
alius post illum. Negativa autem exponitur
disjunctivè, & modo contradictorio, ut hæc,
Anti Christus non erit ultimus homo. Exponitur
ita, *Anti-Christus non erit homo, vel erit alius*
post illum.

Proportionabilitèr exponi debent præposi-
tiones habentes superlativum, sicut hæc, *Pe-*
trus est pulcherrimus homo, exponitur sic: *Petrus*
est pulcher homo, & non est alius ita pulcher. Et
negativa exponitur disjunctivè contradictorio
modo, ut hæc, *Petrus non est pulcherrimus homo*,
exponitur ita, *Petrus non est pulcher homo, vel*
est alius pulchior, aut ita pulcher, sicut ille.

Ex quibus habes, quod cum propositiones
prædictæ exponantur per unam affirmativam,

&

& alteram negativam, etiam ipsæ non sunt purè affirmativæ, aut purè negativæ. Undè non valet in illis consequentia ab inferiori ad superius affirmativè, nec à superiori ad inferius negativè. Eoquod nunquam arguitur purè affirmativè, aut purè negativè: & propterea non valet. *Petrus incipit esse albus; ergò incipit esse coloratus.* Nec valet, *non incipit esse coloratus; ergò non incipit esse albus.*

LIBER TERTIVS.

DE PERTINENTIBVS AD TERTIAM

operationem.

CAPITVLVM PRIMVM.

De Consequentia.

§. I.

Definitio Consequentia traditur.

EST igitur consequentia, *illatio unius ex alio*, id est, quædam oratio significans connexionem antecedentis cum consequenti. Quid autem sint *antecedens*, & *consequens* supra explicatum est, & modo tantum adverte, consequentiam non consistere in antecedenti, aut in consequenti, sed in solo nexu, vel conexione utriusque, quæ per notam illationis explicatur. Est autem consequentia, alia mala, in qua consequens non inferitur ex antecedenti, quamvis appareat inferri: & hæc tan-

tium

rum æquivocè dicitur consequentia, & quantum ad appariientiam. Alia vero est consequentia bona, in qua consequens benè infertur ex antecedenti, sicut hæc, *homo currit; ergò movetur*, & de hac solum in præsentì disputamus.

✱ Dividitur autem consequentia bona in formalem, & materiale. Consequentia formalis est, *quæ tenet ratione formæ, vel dispositionis syllogisticæ*; & propterea quoriescumque, & in quacumque materia habetur dispositio prædicta, consequentia bona est sicut hæc consequentia, *omnis homo est rationalis; Petrus est homo: Ergò Petrus est rationalis*. Bona est ad quancumque materiam transferatur, ut si dicas: *omnis homo est albus; Petrus est homo: Ergò Petrus est albus*: Et propterea dicitur, quod consequentia formalis tenet in omni materia.

✱ Consequentia verò materialis est ea, quæ bona est solum ratione materiæ, non tamen ratione formæ, & ita solum tenet in materia determinata; non tamen in omni materia, sicut hæc bona est ratione materiæ; *homo est animal: Ergò omnis homo est animal*. Eo quod est in materia naturali: & in materia naturali, indefinita æquivaleret universali. Sed in alia materia bona non est, ut si dicas: *homo est albus: ergò omnis homo est albus*. Undè consequentia formalis est bona simpliciter: quia in nulla materia

teria instatur. Sed consequentia materialis est bona secundum quid, & cum addito, vel in determinata materia.

§. II.

De Regulis bonæ consequentia.

P Rincipium est lumine naturali notum, quod in bona consequentia non potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Cujus ratio ea est; quia consequentia est illatio unius ex aliò: & ita bona consequentia importat necessario connexionem antecedentis cum illius consequenti. Sed unum cum altero connecti, est, quod unum non possit existere, quin existat, & alterum: Ergò in bona consequentia non potest existere veritas antecedentis, quin veritas consequentis existat. Ex quo principio aliquæ regulæ deducuntur. Prima est, quod ex antecedenti falso aliquando sequitur consequens verum, ut si dicas: *homo est equus, ergò est animal. Homo est lapis, ergò est substantia*: quia in his arguitur ab inferiori ad superius affirmativè.

Contra tamen arguitur. In hoc syllogismo, *omnis lapis est substantia. Omnis homo est lapis: ergò omnis homo est substantia* Consequens non est verum. Sed de hoc syllogismo, & alijs hujusmodi eadem ratio est: ergò in nullo eventu ex falso sequitur verum. Probatur maj. In præ-

prædicto consequenti prædicatum falso affirmatur de subiecto: Ergò tale consequens verum non est. Prob. ant. In prædicto consequenti prædicatum est substantia identificata cum lapide, quia est substantia contenta in præmissis, & consequenter identificata cum medio. Nam ex identitate extremitatum cum medio inferitur identitas extremorum inter se: & cum medium sit lapis, erit substantia identificata cum lapide; sed substantia identificata cum lapide non verè affirmatur de homine: Ergò prædicatum falso dicitur de subiecto.

Resp. neg. maj. & ad prob. neg. ant. & ad ejus prob. dist. maj. Identificata cum lapide in præmissis, conc. maj. in conclusione, & formalitèr, ut illata, neg. maj. quia ex identitate extremitatum cum medio inferitur identitas extremorum inter se; & ita illa substantia, quæ pro conclusione inferitur, erat in præmissis identificata cum lapide; sed in conclusione non inferitur, ut identificata cum lapide, sed solum identificata cum altera extremitate, omni alio materialitèr, & præsuppositivè se habente. Et cum verum sit, omnem hominem esse substantiam secundum identificatam; inde fit, quod consequens in prædicto syllogismo verum est.

★ Secunda regula bonæ consequentiæ ea est, *quod*

quod si antecedens est necessarium, consequens debet esse necessarium. Quia si consequens esset contingens, posset aliquando esse falsum; & cum aliudè antecedens necessarium numquam possit non esse verum, daretur jam aliquando, vel posset dari antecedens verum, & consequens falsum.

Et si dicas: Antecedens falsum posse inferre consequens verum: ergò etiam antecedens verum potest inferre consequens falsum, nega consequ. quia si consequens continetur in antecedenti verò, essentialiter connectitur cum illius veritate; & cum antecedens absolute sit verum, etiam consequens debet esse verum absolute: aliàs non esset cum antecedenti connexum; sed consequens connexum cum antecedenti falso, solum est connexum cum illo, ut verò ex suppositione, vel dato, quod verum sit: & ideò, ex quo consequens sit absolute verum, non inferitur, antecedens esse verum absolute.

Tertia regula est, *quod ex antecedenti contingenti non potest sequi consequens impossibile;* quia * consequens impossibile semper est falsum, antecedens verò contingens potest esse verum; & ita potest dari antecedens verum; & consequens falsum.

Quarta regula est, *quod necessarium sequitur.* *

L

ex

ex quodlibet. Quod quidem non est ita intelligendum, quod ex quacumque propositione impossibili sequatur universaliter quælibet propositio; sed quod ex quacumque propositione impossibili sequitur aliqua necessaria, & aliqua contingens, & altera impossibilis, ut ex hac; *homo est leo*, inferitur bene hæc necessaria, *erod est videns*; & hæc impossibilis, *ergo est irrationalis*; & hæc contingens, *ergo vigilat*.

Quinta regula est, *quod necessarium sequitur ex quolibet pro generibus singulorum.* Id est, dabilis est aliqua propositio necessaria, quæ inferatur ex altera necessaria, & ex aliqua impossibili, & altera contingente, sicut hæc necessaria, *homo est sensibilis*, sequitur ex hac necessaria, *homo est animal*; & ex hac impossibili, *homo est equus*; & ex quadam contingente, ex hac videlicet, *homo actualiter sentit*.

Sexta regula est, *quidquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens.* Sicut, quia ex quo aliquid sit homo, sequitur esse animal, & ad esse animal sequitur esse sensibile. ita ex quo sit homo, sequitur esse sensibile. Ratio autem est; quia si illud, quod sequitur ad consequens, non sequeretur ad antecedens, posset illud, quod sequitur ad consequens esse falsum, & antecedens esse verum. Sed, si quod sequitur ad consequens est falsum,

sum, etiam consequens falsum est : ergò dabitur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum.

Ex quo habes, illud quod repugnat consequenti bonæ consequentia, repugnare etiam. *ius antecedenti.* Quia si repugnaret consequenti, & non repugnaret antecedenti, posset antecedens esse verum, & etiam illud ipsum, quod repugnat consequenti est verum, consequens erit falsum : Ergò dabitur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum.

CAPITULUM II.

De Inductione.

§. I.

Definitio Inductionis traditur.

Definitur inductio, quod sit, argumentum probativum alicujus veritatis, vel falsitatis per singularia, quæ sensibus experimur, ut quando quis probat, omnem ignem calefacere, sic inferendo, *hic ignis calefecit, & ille calefacit, & ille* : Ergò omnis ignis calefacit, & similiter cum quis probat hanc propositionem esse falsam, *omnis homo currit*, inferendo ita, *hic homo currit, & ille non* : Ergò omnis homo currit, *falsa est.*

Dividitur inductio in *Ascensum*, & *Descensum.*

Sum. Ascensus est à singularibus sufficienter enumeratis ad universale progressio, ut cum dicitur, *hic homo currit, & ille, & sic de alijs*: Ergo omnis. Descensus est, ab universali, ad singularia progressio, ut cum dicitur, *omnis ignis calefacit*: Ergo ille, & ille. Verum per ly *universale*, non intelligitur determinatè propositio universalis; sed intelligitur etiam propositio particularis, vel indefinita, cujus subjectum est terminus communis, & potest supponere pro pluribus singularibus, & de pluribus affirmari saltem divisivè, ut cum dicitur, *aliquis homo est doctus*; ergo iste, vel ille.

Est tamen differentia inter Ascensum, & Descensum: quod Ascensus deservit ad probandam veritatem universalis, & non falsitatem illius. Descensus verò utilis est ad probandam falsitatem, & non veritatem. Prima pars probatur. Singularia in Ascensu sunt antecedens respectu universalis; sed in bona consequentia, si antecedens est verum, etiam, & consequens: Ergo, Ascensus probat veritatem universalis.

Secunda pars probatur. In descensu propositio universalis est antecedens, & singularia sunt consequens; sed ex falsitate consequentis sequitur falsitas antecedentis, non tamen ex veritate consequentis inferitur antecedentis.

veritas, eoquod in bona consequentia potest consequens verum inferri ex antecedenti falso: Ergo descensus utilis est ad falsitatem universalis probandam.

Uterque verò, tam ascensus, quam descensus, est quadruplex, copulativus, & copulatus, disjunctivus, & di-junctus. Ascensus, & descensus copulativus est, in quo singularia numerantur per propositiones copulativas, ut *omnis homo currit; ergo hic homo currit, & ille homo currit, &c.* Disjunctivus verò est, in quo singularia numerantur per propositiones disjunctivas, ut cum dicitur, *hic homo disputat: vel ille homo disputat: Ergo homo disputat:* Copulatus est, in quo singularia numerantur per terminos collectivè sumptos, ut si dicas: *omnes Apostoli Dei sunt duodecim: Ergo ille, & ille, omnes numerando, sunt duodecim.* Disjunctus autem est, in quo singularia numerantur per terminos di-junctivè sumptos, ut si dicas: *oculus requiritur ad videndum: Ergo hic, vel ille oculus requiritur ad videndum.* *qui sequitur in Linco*

paginas s. II.

De regulis inductionis:

AD cognoscendum verò quiscumque ascensus termino debeat, & etiam à quo termino debeat incipere resolutio, aliquæ regulæ à dialecticis assignantur, & ad primum.

Prima regula est, quod termino supponenti distributivè debetur ascensus, & descensus copulativus. Secunda, quod termino supponenti determinatè debetur ascensus, vel descensus disjunctivus. Et tertia est, quod termino supponenti collectivè debetur ascensus, vel descensus copulatus: termino verò supponenti confusè tantum disjunctim, debetur ascensus, vel descensus disjunctus.

Addimus. Quod terminus communis, qui supponit confusè: eo quod afficitur signo universalis affirmativo mediatè, potest resolvi per ascensum, & descensum disjunctivum, facta prius resolutione subjecti, ut in hac, *omnis homo est animal*, postquam resolutio subjecti facta est, dicendo: ergò *hic homo est animal*, & *hic homo est animal*, potest etiam prædicatum resolvi dicendo: ergò *hic homo est illud animal*, vel *hic homo est illud animal*.

Ad secundum tamen prima regula est, quod quando omnes termini supponunt distributivè, vel omnes determinatè à quodlibet eorum potest incipere resolutio. In hac, *omnis homo est albus*, vel *nullus homo est albus*, possumus incipere resolutionem prout placuerit, vel à subjecto, vel etiam à prædicato.

Secunda regula est, quod quando aliquis terminus supponit distributivè, & alius determinatè, non potest primus terminus per ascensum resolvi quin

quin secundum resolvatur. Unde non bene dices: Homo est hoc animal, & homo est hoc animal: Ergo homo est omne animal. Descensus vero a quolibet eorum potest incipere, ut si dicas: Homo est omne animal: Ergo homo est hoc animal, & ille homo est hoc animal & ille homo est animal.

Tertia regula est, quod quando unus terminus supponit confuse disjunctim, & alius distributivè, non licet immediatè descendere, nisi terminus, qui supponit distributivè prius resolvatur, ut si dicas: Omnis homo est albus, non bene valet, ergo omnis homo est hoc album, & omnis homo est hoc album. Potest tamen sub quolibet eorum fieri ascensus immediatè, ut si dicas Omnis homo est hoc album, vel omnis homo est hoc album: Ergo omnis homo est albus.

CAPITULUM III.

De Syllogismo.

§. I.

Traditur Syllogismi definitio.

INter argumentationis species, præcipua est syllogismus, quem D. Thomas opusc. 48. * cap. 1. ex Arist. definivit: Oratio in qua quibusdam positis, & concessis, necesse est aliud accidere, præter ea, quæ posita sunt, & concessa. Est autem syllogismus intellectuale artefactum, quod quidem constat ex materia, & forma. Artificiosa dis-

L 4

posi.

positio propositionum in modo, & figura est illius forma. Materia verò proxima illius sunt tres propositiones; ex quibus componitur materia autem remota sunt termini, qui bent in præmissis rationem subjecti, & rationem prædicari. Ex quibus terminus, qui nitur in prima præmissa cum medio appetur major extremitas: qui verò ponitur in cunda, dicitur minor extremitas: terminus rem qui bis ponitur in præmissis, dicitur medium. Vt in hoc syllogismo, *omne rationale risibile; omnis homo est rationalis: Ergo omnis homo est risibilis.* In quo prima propositio dicitur major, & *ly risibile* major extremitas: secunda dicitur minor, & *ly omnis homo* minor extremitas, & *ly rationale* medium. His prælibatis in definitione prædicta syllogismi, oratio ponitur loco generis, in qua convenit syllogismus cum entimemate, & exemplo, quæ verè sunt orationes. Alia autem particula, *in qua quibusdam, &c.* loco differentie ponitur, in qua quidem syllogismus ab omni alio distinguitur.

* Addimus pro definitionis intelligentia, quod *ly positus* denotat præmissas debere poni, & dispositi in modo, & figura: & *ly concessus* denotat: quod si præmissæ rectè dispositæ concedantur, necesse est conclusionem sequi. Vnde

de præmissæ rectè dispositæ cogunt etiam ad
 triendum conclusioni. Quod utique ve-
 est, etiam si præmissæ sint falsæ, dummo-
 ctè disponantur, & concedantur vt veræ.
 addimus insuper, quod, ut verè sit syllogis-
 , debet sequi conclusio ex utraque præmis-
 m. Vnde non erit syllogismus, si conclu-
 ex una tantum sequatur, in hoc *cujuslibet*
inis conis est sensibilis, Petrus est homo: Ergò
rus est sensibilis. *

Arguitur contra definitionem prædictam:
 na definitio debet dari per genus proximū;
 l prædicta definitio syllogismi non datur
 r genus proximum: Ergò bona non est. Min.
 pat. Quia genus proximum syllogismi est sola
 argumentatio, in qua syllogismus, & aliæ ar-
 gumentationes, sicut inductio, exemplum, &
 entimmema, ultimo conveniunt. Maj. verò
 probat. Bona definitio explicat essentiam rei;
 sed essentia rei componitur ex primo genere,
 & ultima differentia: Ergò bona definitio de-
 bet necessario per genus proximum dari.

Resp. ad argumentum neg. min. Quia *oratio*,
 quæ ponitur in definitione syllogismi, intelli-
 gitur de oratione argumentativa quæ quidem
 est proximum genus syllogismi: & ita defini-
 tio tradita ex genere proximo constat.

Secundo resp. dist. maj. Quando ex opposito
 se-

sequitur ignorantia rei definitæ: conc. maj. Si non sequatur: neg. maj. Nam genus remotum non debet poni, quando impedit cognitionem rei definitæ, vel confusionem aliquam parturit; quod tamen in præsentī non sequitur; quia per aliam particulam, videlicet, *quibusdam possit, &c.* clarè percipitur, orationem esse genus remotum, & commune, & revera, vel in re contractum per aliud, quod sit proximum genus.

6. III.

De principijs regulantibus Syllogismum.

* **P** Rincipia tamen regulantia syllogismum; alia sunt intrinseca, debita videlicet, dispositio, quam quilibet syllogismus debet habere in modo, & figura debite constitutus. Alia autem extrinseca sunt: & hæc, pro syllogismis imperfectis, sunt reductiones illorum ad syllogismos perfectos. Pro syllogismis vero perfectis sunt illa particula *dici de omni*, *dici de nullo*. Quæ sunt eadem unitertio, sunt eadem inter se. Ex quibus oritur alterum, videlicet ea quorum unum est idem cum tertio, non verò aliud, non sunt eadem inter se.

Prædicta principia sequentibus explicantur. Primum, videlicet, *dici de omni*, indicat, quod
* quidquid affirmatur de subiecto perfecte distributo, debet etiam affirmari de omni sub illo contento: sicut quidquid dicitur de omni

homine debet affirmari de Petro. Undè benè valet: *Omnis homo est risibilis; Petrus est homo: Ergò Petrus est risibilis.*

Secundum verò principium, scilicèt dici de nullo, est quod quidquid negatur de subiecto completè distributo, debet etiam negari de omni contento sub illo. Undè bene inferitur, *nullus homo est insensibilis; Petrus est homo: Ergò Petrus non est insensibilis.*

Aliud verò principium, quæ sunt eadem uniter, sunt eadem inter se, significat ea, quæ identificantur cum aliquo medio, identificari inter se: sicut quia animal, & Petrus identificantur. Et ita benè valet: *Omnis homo est animal; Petrus est homo: Ergò Petrus est animal.*

§. IV.

De divisione Syllogismi ratione materia.

Dividitur autem syllogismus ratione materiae remotæ in communem, & expositorium. Syllogismus communis est, cujus medium est terminus communis, sicut iste, *omnis homo est risibilis; Petrus est homo: Ergò Petrus est risibilis.* Syllogismus vero expositivus est, cujus medium est terminus singularis, sicut iste, *Petrus disputat; Petrus est homo; ergò homo disputat.* Et dicitur expositivus: quia ad sententiam exponit conclusionem suam: & innititur illi
priori.

principio, *quæ sunt eadem unitertio, sunt eadem inter se.*

Pro quo breviter notandum est, quod medium in syllogismo prædicto debet esse perfectè singulare: ita, ut nec mediatè, nec immediatè significet plura. Nec res significata realiter inveniatur in pluribus. Et ita Deus, vel essentia divina non est medium aptum ad probandam expositoriz identitatem personarum. Undè non valet, *Deus est Pater; Deus est Filius: Ergò Filius est Pater;* quia Deitas significata per Deum, est identificata cum tribus, & propterea debebat in aliqua præmissarum distribui, ut si diceres: *quidquid est Deus, est Pater; Deus est Filius: Ergò Filius est Pater,* qui syllogismus esset bonus, si major non esset falsa.

Uterius notandum est, quod in prædicto syllogismo, quando extremitates sunt termini communes, observandæ sunt regulæ supra traditæ: quod videlicet, aliqua distribuatur, vel ex parte alicujus non arguatur à non distributo ad distributum, & idè non valet, *Petrus est albus; Petrus non est equus: ergò equus non est albus;* quia ex parte de *ly albus* arguitur à non distributo ad distributum. Rursus medium debet esse totale extremum in aliqua præmissarum. Undè non bene valet, *quidquid diligis, est bonum; quidquid odisti est malum: Er-*

gò malum est bonum. Quæ secunda personæ, quæ subintelligitur, & pro medio ponitur, in nulla præmissarum est totale extremum.

His ergo breviter insinuat is de syllogismo expositorio, cujus intelligentia facilis est, dividitur ultra syllogismus ratione materiæ proximæ in catheticum, & hypoteticum, demonstrativum, topicum, & sophisticum. In syllogismo cathetico, tam præmissæ, quam conclusio debent esse propositiones catheticæ. Hypotheticus verò est ille, *cujus aliqua præmissarum est propositio hypothetica.* Demonstrativus verò, *qui constat ex propositionibus primis, & veris, & necessarijs.* Topicus, *qui constat ex probabilibus tantum, & ita movet ad assentiendum conclusioni cum formidine alterius partis.* Sophisticus est, *qui constat ex falsis, sed in apparentia veris: & propterea ignorantes facit errare.*

S. V.

De divisione ratione formæ.

Forma syllogismi, ut vidimus, est dispositio illius artificiosa, quæ quidem duplex est, modus videlicet, & figura. Figura est, *dispositio terminorum secundum debitam subjectionem, & predicationem, & propterea sunt tres figuræ.* Prima, *cujus medium in una præmissa subijcitur, & in altera predicatur.* Secunda *figura*

figura est *cujus medium in utraque præmissa prædicatur*. Tertia est, *cujus medium in utraque præmissa subjicitur*.

Modus vero syllogismi est, *dispositio propositionum secundum debitam quantitatem, & qualitatem*: & propterea ratione modi dividitur syllogismus in decem, & novem modos, qui sequentibus versiculis numerantur.

Barbara. Celare. Darij. Ferio. Baralipon.
Celantes. Dabitis. Fapesmo. Frisesomorum.
Cesare. Camestres. Festino. Baroco.
Darapti. Felapton. Disamis. Datisi.
Bocardo. Ferison.

In quacumque vero ex dictionibus prædictis literæ vocales significant quantitatem, & qualitatem propositionum, in quibus constituendus est syllogismus: prima quidem vocalis, quantitatem, qualitatem præmissæ majoris: secunda minoris: tertia conclusiones, aut consequentis, juxta regulam traditam supra: quod videlicet littera *A.* significat universalem affirmativam: *E.* universalem negativam: *I.* particularem affirmativam: *O.* particularem negativam.

Ex omnibus etiam modis assignatis, novem priores modi pertinent ad primam figuram: quatuor sequentes pertinent ad secundam: & sex alij pertinent ad tertiam. Ex quibus omnibus

bus quatuor priores modi primæ figuræ sunt perfecti, & nulla indigent reductione ad alios, ut in eis evidentè appareat bonitas consequentiæ. Cæteri vero omnes sunt modi imperfecti, qui indigent reduci ad quatuor perfectos, ut bonitas consequentiæ evidentè appareat.

Ex eis etiam aliqui directè concludunt, alij vero indirectè. Concludere directè est, quod major extremitas prædicetur de minori in conclusione & indirectè concludere est, quod minor extremitas prædicetur in conclusione de majori extremitate. Ut tamen omnia prædicta facilius intelligantur ad exempla deveniamus.

Primus ergò modus primæ figuræ est, *Barbara*, qui quidem habet tres vocales denotantes syllogismum factum constare debere ex tribus propositionibus universalibus affirmativis, in quantum una medium subiiciatur; & in altera prædicetur, & in conclusione directè concludatur. Ut si dicas: *Omne rationale est risibile; & omnis homo est rationalis: Ergo omnis homo est risibilis.* Vbi præ oculis habebis omnes, decem, & novem modos, præter quinque ultimos primæ figuræ, devere directè concludere, & illos quinque indirectè; ut si constituas in *Baralipon* sequentem syllogismum,

omne

omne rationale est risibile; omnis homo est rationalis; Ergo aliquod risibile est homo. In qua conclusione minor extremitas de majore prædicatur.

Primus modus secundæ figuræ est. *Cessare*, cujus litteræ vocales denotant syllogismum in eo factum debere constare majore universalis negativa; & minore universalis affirmativa, & conclusione universalis negativa, & medium in utraque præmissa prædicandum, cum sit secunda figura: ut si dicas: *Nullus equus est homo; omne risibile est homo: Ergo nullum risibile est equus.*

Primus similiter modus tertiæ figuræ est *Darapti*, cujus litteræ vocales indicant syllogismum in eo constitutum exigere majorem; & minorem universales affirmativas, & conclusionem particularem affirmativam, & in super medium esse in utraque subiiciendum, eo quod est tertia figura: ut si dicas: *Omnis homo est risibilis; omnis homo est albus: Ergo aliquod album est risibile.* Et juxta hunc proportionabiliter modum omnes alij syllogismi in cæteris modis, fabricandi sunt.

Vnum tamen oportet advertere, quod videlicet, quando conclusio est propositio subalternans, loco illius poterit poni propositio subalternata. Sicut dum in *Barbara* concludis, *omne rationale est risibile; omnis homo est*
ratio-

rationalis : Ergo *omnis homo est risibilis*, potest etiam concludere : Ergo *aliquis homo est risibilis*. Et idem in *Celarem*, & *Cesare*, & alijs universaliter concludentibus. Et item quando concluditur propositio convertibilis simpliciter, per accidens, potest illius loco poni propositio convertens. Eoquod à convertibili ad convertentem est bona consequentia. Eo quidquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens.

CAPITULUM IV.

De regulis, & defectibus Syllogismi.

§. I.

De regulis Syllogismi non expositoriij.

AD rectè fabricandum syllogismos, defectus, & regulas cognoscere oportet, quæ omnia in hoc capitulo damus. Et prima regula pro syllogismo non expositorio ea est, quod ex puris negativis nihil sequitur. Et ratio est, quia syllogismus, qui ex puris negativis concluderet, haberet pro conclusionem aliqua duo esse distincta inter se : quia distinguuntur à medio, quæ tamen bona illatio non est. Quia duo inter se identificata possunt ab uno tertio distingui. Sicut animal, & rationale distinguuntur à lapide, & tamen non differunt inter se. Unde non est bonus syllogismus, qui

M

sequi.

sequitur, *nullus lapis est animal, aliquid rationale non est lapis* : Ergò *aliquid rationale non est animal*.

Arguès. Quod benè valet, *nullus homo currit; sed nultum album est aliud ab homine* : Ergò *nultum album currit*. Et tamen arguitur ex puris negativis : Ergò regula vera non est.

Resp. neg. maj. Quia, vt syllogismus benè concluderet, debebat poni constantia albi, & affirmari illius existentia, in quo eventu non concluderet, ex puris negativis : dum tamen constantia non ponitur, non benè concluditur. Sicut non valet, *nullus homo est ens rationis; nullus mons aureus est aliud ab homine* : Ergò *nullus mons aureus est ens rationis* ; quia mons aureus nec est idem cu n homine, nec aliud ab ipso : siquidem mons aureus non est.

Secundo arguès. Quod benè valet, *omne quod non est bipes, non currit; Petrus non est bipes* : Ergò *Petrus non currit*. Et tamen arguitur ex puris negativis : Ergò idem quod prius.

Resp. dist. maj. Valet in vi minoris: conc. maj. Valet syllogisticè : neg. maj. Quia syllogismus prædictus valet tantum in vi minoris, quæ sola infert : Eoquod esse bipedem requiritur ad currendum, & illo negato, etiam cûrsus negari debet: non tamen syllogisticè valet. Nam ut ita valeret, debebat in minori dici : *Petrus est*
id

id, quod non est bipes, ut sic saluaretur principium dici de nullo, comprehendendo Petrum sub subiecto maioris, & removendo prædicatum ab illo: & similiter ita debebat in minori dici, ut saluaretur principium, quæ sunt eadem unitertio: & ut Petrus esset unicus in minori cum subiecto maioris, à quo prædicatum removeretur.

Secunda regula est, *quod ex puris particularibus nil sequitur.* Eoquod in tali syllogismo deficiunt ea principia dici de omni, dici de nullo in quo bonitas syllogismi non expositorij fundatur. Vndè non valet; *aliquis homo est albus; aliquis homo est niger: Ergò aliquis niger est albus.*

Dicès: *benè valet, aliquis homo currit, vel disputat; sed non currit: Ergò disputat. Et tamen ex puris particularibus infert: Ergò regula vera non est.*

Resp. *benè valere in vi loci arguendi à disjunctiva cum destructione vnius partis ad positionem alterius; non tamen bene valere ratione dispositionis syllogisticæ, aut in vi syllogismi: in suo sensu asserit regula nostra ex puris particularibus nihil sequi.*

Tertia regula est, *quod si aliqua præmissarum est particularis, etiam conclusio debet esse particularis.* Nam conclusio sequitur debiliorem partem.

Etsi dicas: Quod benè valet, *aliquis homo est animal; omne risibile est homo: Ergò omne risibile est animal.* Et tamen una præmissa particularis est Ergò.

Resp. consequentiam prædictam esse malam, & conclusionem universalem non inferri. Eo quia mediū in nullā præmissarum distribuitur.

Quarta regula, *si aliqua præmissarum est negativa, etiam conclusio debet esse negativa.* Quia si una extremitas removeretur a medio, & altera est idem cum medio, non possunt extremitates prædictæ esse idem inter se.

Arguēs benè valere, *quod non est, non agit; sed malum agit: Ergò malum est.* Et tamen major est negativa, & affirmativa conclusio: Ergò regula vera non est.

Respond. prædicto syllogismo infudare Caramueleū, sed facile dicitur, præmissam majorem esse affirmativam virtualiter; quia in illa continetur, *omne quod agit est.* Cujus loco D. Thom. 1. p. q. 48. art. 1. posuit propositionem probativam illius, eam videlicet, quæ ponitur pro majori in syllogismo prædicto. Undè major assumpta non est pure negativa. Nec novum est propositionem affirmativam aliquando in negativa virtualiter contineri, ut in hoc syllogismo, *astra, quæ non scintillant, sunt propè nos; sed Planeta non scintillant: Ergò*
sunt

sunt propè nos: in cuius minori virtualiter continetur propositio affirmativa, videlicet; sed Planeta sunt astra non scintillantia.

Quinta regula, *medium non debet intrare conclusionem*; quia in conclusione tantum inferitur identitas, vel distinctio extremitatum inter se; sed si medium conclusionem intrat, non inferitur identitas, vel distinctio extremitatum inter se; sed distinctio, vel identitas extremitatum cum medio: Ergo medium non debet intrare conclusionem. Aliquando tamen ad servandam aliquam proprietatem Logicalem, potest medium conclusionem intrare, ad servandam videlicet eandem ampliationem, aut restrictionem, ut in hoc syllogismo, *cognosco Petrum; Petrus est veniens: Ergo cognosco Petrum venientem*; quia si solum inferretur: *ergo cognosco venientem*, consequentia non esset bona; quia ex cognitione Petri absolute inferitur me cognoscere ipsum sub ratione venientis, unde appellatio variatur. Et idem in hoc syllogismo, *Pater generat; Pater est essentia Divina: Ergo essentia Divina est Pater, qui generat*. Nam si solum inferitur: *ergo Essentia Divina generat*, consequentia mala esset.

Sexta regula est, *quod medium saltè in aliqua premissarum debet esse totale extremum*, alias argueretur in quatuor terminis. Unde sequentes

præmissæ, cujuslibet hominis equus est hinnibilis. Cujuslibet hominis canis est latrabilis, non possunt conclusionem aliquam inferre.

Septima regula illud quod se tenet cum medio in aliqua præmissarum, debet poni in conclusione cum extremitate diversa præmissæ; & in eodem casu, in quo erat in præmissa, ut si dicas: *Cujuslibet hominis equus est albus, Petrus est homo: Ergo Petri equus est albus.* Addunt tamen aliqui in præsentem, regulas pro syllogismis cujuscunque figuræ; sed regulæ prædictæ inutiles sunt; quia ex dictis facile colliguntur, & solum ad juvenum confusionem conducunt.

§. II.

Defectus syllogismi tam intrinsecè, quam extrinsecè declarantur.

DUobus modis potest vitari syllogismus in genere, extrinsecè videlicet, & intrinsecè. Defectus quidem intrinsecus est, quando ex præmissis bene dispositis non inferatur ea conclusio, quæ inferenda est; sed altera in præmissis non contenta. Quod contingit, dum arguitur à non distributo ad distributum à non appellante ad appellantem; à confusa ad determinatam: à restricto ad non restrictum sine constantia restricti: & quando variatur suppositio quoad genus, videlicet, de materiali in formalem: ac simplici in personalem: de

natu-

naturali in accidentalem: vel proceditur contra locum aliquem ex supra relatis.

Exemplum primi est in hoc syllogismo, *omnis homo currit; aliquis homo non est equus: Ergo aliquis equus non currit.* Qui quidem valus est; quia *ly currit* in nulla præmissarum distribuitur, & distribuitur in conclusione. Exemplum secundi est *vidi Patrum; Petrus fuit Papa: Ergo vidi Papam;* quia ex quo viderim Petrum, qui fuit Papa, non bene inferitur me vidisse illum tempore Papæ, ut affirmat conclusio.

Defectus verò intrinsecus est ille, qui contingit in dispositione medijs cum extremitatibus, ratione cujus præmissæ sunt inhabiles ad conclusionem inferendam, sicut quando medium tenetur aquivocè, ut si dicas: *Canis est latrabilis. Piscis est canis: Ergo piscis est latrabilis.* Aut quando medium non constituitur eadem determinatione in præmissis, vel quolibet extremitas in præmissis, & conclusione; ut si dicas: *Omnis homo disputat; Petrus est homo: Ergo disputat.* Vel ex parte extremitatis dicendo: *Ætiops est niger; Petrus est Ætiops: Ergo est niger secundum dentes.*

Etiam est defectus, quando medium in nulla præmissarum distribuitur complete, Undè non valet, *omne animal fuit in Arca Noè; Petrus est animal; Ergo fuit in Arca Noè.* In quo

quidem medium non distribuitur in minori; ut pater, nec in majori; siquidem solum distribuit in illa pro generibus singulorum.

Satis tamen est, medium completè distribui in utraque præmissa simul; ut si dicas: *Vterque homo currit; Petrus est alter homo: Ergo Petrus currit.* Ubi ly *homo* completè distribuitur in utraque præmissa simul, ex resolventibus patet, videlicet; *omnium duorum hominum aliquis homo currit, Petrus est aliquorum duorum hominum quilibet homo: Ergo Petrus currit.*

Alter etià est defectus, quando scilicet medium non accipitur coplative in una præmissa pro omnibus, pro quibus in alia sumitur, ut si dicas. *Omne album est homo; equus possibiliter est albus: Ergo equus possibiliter est homo;* quia ly *album* in minori accipitur pro possibilibus: secus autem in majori.

CAPITULUM V.

De Reductione syllogismorum.

§. I.

De Reductionis ostensiva.

Quamvis bonitas consequentiæ in syllogismis imperfectis intelligentibus evidenter appareat, rudibus tamen non apparet ita. Et ideo, ut rudibus fiat cognita prædicta bonitas, probanda est per reductionem ad syllogismos perfectos.

Du-

Duplex tamen est reductio, alia quidem ostensiva, & alia per impossibile. Reductio quidem ostensiva est probatio modi imperfecti in qua per transmutationem præmissarum, aut conversionem alicujus ex præmissis sequitur immediatè, vel mediatè conclusio syllogismi imperfecti in aliquo modo perfectio.

Quod tamen, ut cognoscas, observa modum imperfectum reducendum esse ostensivè ad modum perfectum habentem similem litteram initialem: v. g. *Baralipson* reducendus est ad *Barbara*: *Celantes* ad *Celarem*: *Dabitur* ad *Darij*: & idem de reliquis dicendum est.

Nota insuper, præter litteram initialem reperiri in modis imperfectis quatuor consonantes, videlicet, *S. P. M. C.* Littera *S.* denotat quod propositio designata per vocalem antecedentem habet converti simpliciter. *P.* denotat propositionem antecedentem esse convertendam per accidens. *M.* denotat præmissas esse mutandas, ita ut, de majori fiat minor, & de minori major. Littera *C.* si non sit littera initialis, denotat modum, in quo reperitur, non posse reduci per ostensionem; sed solum per impossibile. Littera *P.* in *Baralipson* non denotat conclusionem esse convertendam per accidens. Quia particularis affirmativa non convertitur per accidens. Et ita littera *P.* in

Bara-

Baralip-ton solum indicat loco particulari, ponendam esse universalem affirmativam, quæ est conclusio de *Barbara*, & in particularem affirmativam convertitur.

Adest exemplum in *Fapesmo*, qui reducitur ad *Ferio*: in quo quidem universalis affirmativa designata per primam vocalem *A*, debet converti per accidens. Eoquod præcedit litteram *P*. secunda verò vocalis debet converti simpliciter. Eoquod præcedit litteram *S*. & tandem debent mutari præmissæ: ita ut major ponatur pro minori, & minor pro majori, ut denotat littera *M*. quo facto, iste syllogismus in *Fapesmo*, *omnis homo est risibilis; nullus lapis est homo: Ergò aliquod risibile non est lapis*, debet per ostensionem reduci ad *Ferio* modo sequenti, *nullus homo est lapis; aliquod risibile est homo: Ergò aliquod risibile non est lapis*. Ecce præmissas mutatas, & conversas juxta regulam supra traditam, & totum syllogismum concludentem evidenter in *Ferio*.

Habes similiter aliud exemplum in *Baralip-ton*, in qua littera *M*. non est. *omne rationale est risibile; omnis homo est rationalis: Ergò aliquod risibile est homo*, qui reducitur ad *Barbara* per hoc solum, quod loco particularis, mutatis extremis, ponatur universalis affirmativa, videlicet: *Ergò omnis homo est risibilis*.

Habes

Habes alterum exemplum in *Frissonomorum*, qui constat majori particulari affirmativa, & minori universalis negativa, & concidit in directè particularem negativam, ut si dicas: *Aliquod rationale est risibile; nullus homo est rationalis: Ergo aliquod risibile non est homo*, qui reducitur ad *Ferio* mutando præmissas propter litteram *M.* & illas convertendo simpliciter propter litteram *S.* positam post utramque vocalem, & ita debet reduci, *nullum rationale est homo: aliquod risibile est rationale: Ergo aliquod risibile non est homo.* *

S. II.

De Reductione per impossibile.

Reductio verò per impossibile est probatio per quam ex contradictorio consequentis syllogismi imperfecti, & una præmissa concessa, infertur contradictorium alterius præmissæ jam concessæ. Undè reductio per impossibile cogit ad concedendas duas contradictorias tanquam veras: cum tamen esse simul veras sit impossibile. Et propterea reductio prædicta per impossibile nominatur.

Ad intelligentiam tamen faciliem hujus notandum est, quod in quinque modis imperfectis primæ figuræ contradictoria conclusionis negatæ assumitur pro majori, & major concessa in syllogismo imperfecto pro minori, & ita

Ita inferitur contradictorium minoris concessæ in syllogismo imperfecto. Excipitur tamen & prædicta regula *Celantes*, in quo contradictorium conclusionis concessæ assumitur pro minori, & ipsa minor pro majori, & inferitur contradictorium majoris concessæ in syllogismo imperfecto.

In secunda tamen figura contradictorium conclusionis concessæ ponitur pro minori, & servatur eadem major, & inferitur contradictorium minoris concessæ in syllogismo imperfecto.

In tertia tandem figura contradictorium conclusionis concessæ assumitur pro majori, & servatur eadem minor, & inferitur contradictorium majoris concessæ in syllogismo imperfecto. Quod totum sequentibus versiculis continetur.

Major sit minor, & sit contradictio major.

Dempto Celantes, in quo pervertitur ordo.

Servat majorem, variatque secunda minorem.

Tertia majorem variat, servatque minorem.

Verum quamvis ex dictis facile cognosci possit qualiter sit facienda reductio; ut tamen facilius intelligantur, & promptior sit juvenis ad reducendum habent. Dialectici sequentes dictiones.

Nesi

Nesciebaris. Odiebam. Latere. Romanis.

In quibus quidem dictionibus ordo reductionis continetur. Nam in prima dictione sunt quinque vocales correspondentes quinq; modis imperfectis primæ figuræ. Prima correspondet primo, secunda secundo, & sic de cæteris. In secunda dictione sunt quatuor vocales correspondentes quatuor modis secundæ figuræ. In tertia autem sunt sex vocales correspondentes sex modis tertiæ figuræ, & modus correspondens aliqui ex vocalibus prædictis reducendus est ad modum perfectum in eadem vocali finitum.

Exemplum adest in *Baralipson*, cui in prima dictione correspondet prima vocalis, videlicet, E in *Nesciebaris*. Et idè reducendus est ad *Celarem*, qui in eadem vocali finitur. Undè si fiat syllogismus in *Baralipson*; *Omnis homo est rationalis; omne visibile est homo; Ergò aliquod rationale est visibile*, & aliquis neget consequentiam, sive contradictoriam illius, videlicet, *nullum rationale est visibile*, & pone propositionem istam pro majori, & majorem concessam pro minori, & educes syllogismum perfectum in *Celarem*, sequentem videlicet, *nullum rationale est visibile; omnis homo est rationalis; Ergò nullus homo est visibilis*, quæ conversa simpliciter in hanc, *nullum visibile est homo*, opponitur contrariæ cum minori concessa. & ita conceduntur duæ contrariæ simul veræ, quod implicat.

Secundum exemplum sit in *Baroco* quarto modo secundæ figuræ, cui correspondent quarta vocalis de *Odiebam*, & denotat illum reducendum esse ad *Barbaro*. Undè si fiat syllogismus in *Baroco*, *omnis homo est visibilis; aliquis equus non est visibilis; Ergò aliquis equus*

non est homo, & tibi negetur consequentia, inferes: ergo *omnis equus est homo*. Et habebis in *Barbara* syllogismum, *omnis homo est risibilis*, *omnis equus est homo*: quia contradictorium conclusionis negatæ ponitur pro minori in secunda figura: Ergo *omnis equus est risibilis*. Quæ quidem est contradictoria minoris concessæ: & ita cogis negantem duas contradictorias concedere, quod est impossibile.

Sit tertium exemplum in *Darapti*, qui est primus modus tertiæ figuræ, & illi correspondet prima vocalis in *Letare*, & denotat talem modum reducendum esse ad *Celarem*, qui in eadem littera finitur. Unde si fiat syllogismus in *Darapti*, *omnis homo est rationalis*, *omnis homo est risibilis*: ergo *aliquid risibile est rationale*, & tibi negetur consequentia, inferes: ergo *nullum risibile est rationale*, habebis syllogismum evidentem in *Celarem*, *nullum risibile est rationale*: *omnis homo est risibilis*: Ergo *nullus homo est rationalis*. In quo habetur contraria majoris concessæ, & conceduntur ut veræ duæ propositiones contrariæ. Juxta quam doctrinam omnes alij modi cujuscunque figuræ per impossibile reducendi sunt.

Arguēs contra. Potest quis in syllogismo imperfecto negare consequentiam illatam, & simul negare illius contradictoriam; sed in hoc eventu non poterit fieri reductio per impossibile: Ergo aliquis modus imperfectus non poterit per impossibile reduci ad aliquem modum perfectum. Probatur manifeste. Potest quis aliquando negare consequentiam, & juste etiam negare illius contradictoriam, ut si velit inferre, *homo est rationalis*: Ergo *est alius*, negabit alter

alter consequentiam : & si iterum inferat : Ergò
non est albus, quæ est primæ contradictoriæ, nega-
 bit similiter, & iuste. Quia nulla earum inferitur;
 Ergò potest etiam quis in syllogismo imperfecto ne-
 gare consequentiam illatam, & illius contradictoriam.

Respond. tamen neg. maj. & ad probat. dist. ant.
 Quando præmissæ non sunt aptæ, & dispositæ sunt
 ad unam, vel alteram inferendam. nego ant. &
 conseq. Quando namque dicitur negantem conse-
 quentiam illatam debere concedere illius contradic-
 toriam, intelligendum est, quando præmissæ sunt ap-
 tæ ad unam, vel alteram inferendam; non tamen
 quando non sunt dispositæ ad prædictam consequen-
 tiam, vel ad eus contradictoriam; sed ad aliqua ex
 æquo distinctam, quæ cum præmissis connectitur;
 ut contingit in modo arguendi, in argumento rela-
 to. Unde si quis arguat in *Cesare*, *Nullus homo est*
sensibilis; omnis lapis est sensibilis. & inferat: Ergò nul-
lus lapis est sensibilis, & inferat: *Ergò nullus lapis est*
corpus; potest quis negare consequentiam, & si ite-
 rum inferat: *Ergò aliquis lapis est corpus*, potest ite-
 rum negare. Eoquod nulla illarum ex præmissis in-
 fertur. Nec pro his assignatur reductio; sed pro
 bonè inferentibus ex præmissis. Et hæc de tota
 summa dialectica ea claritate, qua dedimus in glo-
 riam Sanctissimæ Trinitatis.

Don. Acuña
Primer y Ocaro

IN

INDEX.

Proœmium de. essentia. & num. operat. & act. ac
de 4. proposit. a pag. 1.

LIBER PRIMUS.

De Signo, Termino, & Verbo, & illorum definit.
& divis. per 5. cap. pag. 10.

LIBER SECUNDUS.

De Oratione, Modo sciendi, eorumque definit. &
divis. pag. 50.

De Propositione ejusque definit. & divis. per 2. cap. pag. 64.

De propositione hypothetica Pag. 71.

De Supposit. ejus Definit. & Divis. pag. 78.

De Relativis, illorum definit. & regulis, pag. 82.

De Ampliat. & Restrict. illarum Definit. regulis, &
locis, pag. 96.

De Appellat. ejus definit. divis. & regulis, pag. 103.

De Opposit. ejus de in. divis. lege. & conflict. pag. 110.

De Æquipollentia, ejus definit. & regulis, pag. 121.

De Conversione, ejus definit. & divis. pag. 124.

De Modalibus, illarum definit. reduct. & oppositioni.
pag. 129.

De Propositione Exponenti, ejus definitione & divisio-
ne. pag. 139.

LIBER TERTIUS.

De Consequentia, Inclusionem, Syllogismum, & illorum
que definitione, divis. princip. regulis, & reduct. per 5. cap. pag. 142.

FINIS.

CONJUNCTIO

7

2

3

4

5

6

